

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

FOGLALKOZTATÁSI ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBEN
TOP-5.1.1-15-BO1-2016-00001

Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Foglalkoztatási Stratégiája

2016-2021

2017. július

1 Tartalom

2	Bevezetés.....	4
3	Vezetői összefoglaló	4
3.1	A helyzetfeltárás főbb megállapításai, főbb problémák	4
3.2	Jövőkép és célok.....	8
4	Helyzetfeltárás.....	9
4.1	Földrajzi helyzet, hagyományok.....	9
4.2	Társadalmi, demográfiai helyzet	10
4.2.1	Demográfiai folyamatok.....	10
4.2.2	Korfa	13
4.2.3	Képzettségi szintek	14
4.3	Gazdasági helyzet	16
4.3.1	Egy főre jutó GDP	16
4.3.2	Vállalkozás-szerkezet – nemzetgazdasági ágak és létszámkategóriák.....	17
4.3.3	Várható beruházások bemutatása	18
4.4	Foglalkoztatási helyzet	20
4.4.1	Gazdasági aktivitás	20
4.4.2	Álláskeresők jellemzői és munkanélküliségi tendenciák.....	23
4.4.3	Közfoglalkoztatás.....	29
4.4.4	Miskolc Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégiájának foglalkoztatási helyzetképe 30	
4.5	Oktatási helyzet.....	33
4.5.1	Intézményrendszer.....	34
4.5.2	Létszámadatok.....	34
4.5.3	Kompetencia-mérési eredmények a megyében	39
4.5.4	A megyei szakképzési centrumok.....	41
4.5.5	A szakképzés főbb adatai.....	43
5	Helyzetértékelés, a megye erősségei és lehetőségei, illetve az akadályozó tényezők	49
5.1	Foglalkoztatási helyzet	49
5.2	A foglalkoztatási célú támogatások.....	51
5.2.1	Célcsoportok.....	53
5.3	SWOT elemzés.....	53
5.4	Főbb kihívások a foglalkoztatásban.....	56
6	A vállalkozói igényfelmérés eredményei.....	58

6.1	A munkaerő-igény felmérése	59
6.1.1	A vállalkozások jellemzői	59
6.1.2	Munkaerő-piaci problémák	60
6.2	Az álláskereső felmérésének eredményei	63
7	Stratégiai környezet.....	68
7.1	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, 2013)	68
7.2	Borsod-Abaúj-Zemplén megye „a hátrányos helyzetben élők társadalmi felzárkóztatását, mobilitását elősegítő” stratégiája - Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Államigazgatási Kollégium, 2012 70	
7.3	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Szakképzés-fejlesztési Konceptiója – B.-A.-Z. Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság, 2013	70
7.4	Miskolc MJV Foglalkoztatási Paktum Programja Foglalkoztatási Stratégiája, az együttműködés keretei	71
8	Jövőkép.....	73
9	Cél- és eszközrendszer.....	74
10	Operatív projekttervek.....	82
10.1	A foglalkoztatás támogatása vállalati szolgáltatásokkal.....	82
10.2	Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatáshoz kapcsolódó tájékoztatás	83
10.3	A szociális gazdaság fejlesztése B.-A.-Z. megyében	84
10.4	Helyi termékek értékesítésének és fejlesztésének ösztönzése	86
10.5	Befektetés-ösztönzés a megyében.....	87
10.6	Mobil applikáció fejlesztése a munkaerő-piaci információ-áramlás érdekében.....	88
10.7	Műszaki start-up inkubátor elindítása a megyében	89
10.8	Térségi modellfejlesztés egy perifériális, leszakadó térségben	89

2 Bevezetés

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2016. március 29-i (17/2016.(III.29.) határozatával úgy döntött, hogy pályázatot nyújt be a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretében megvalósuló „Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködés” megnevezésű pályázati felhívásra. A támogatáshoz való hozzájárulásról az 1364/2016.(VII.13.) sz. Kormányhatározat döntött 2016. július 13-án. A projekt befejezésének tervezett időpontja: 2021. augusztus 31.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzati Hivatal konzorciumi együttműködésében megvalósuló megyei foglalkoztatási projekt (TOP-5.1.1-15-BO1-2016-00001) célja képzési és foglalkoztatási programok megvalósítása a köz- és gazdasági szféra partnerségében. Ezen belül hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedésének segítése, ami foglalkoztatás-bővüléshez vezet.

A beavatkozás keretében a foglalkoztatási paktum modellje és módszertana szerint létrejött, létrejövő megyei szintű foglalkoztatási együttműködések támogatása valósul meg. Ennek keretében készült el a megyei foglalkoztatási stratégia.

A foglalkoztatási stratégia klasszikus felépítést követ: a helyzetelemző részek, a stratégiai környezet elemzése után a megyei érintettek véleményén alapuló összefoglaló SWOT-elemzés, valamint problémafa található, amelyre az átfogó cél, valamint a stratégiai és specifikus célok és az ezekhez tartozó eszközök adnak választ. A stratégiai célok támogatják a megfogalmazott jövőkép elérését.

A stratégia elkészítését megelőzte egy megyei szintű felmérés, amelynek során a megyei munkaadók, illetve az álláskeresők előre meghatározott mintáján történt kérdőíves lekérdezés – ennek főbb eredményeit is a stratégiában adjuk közre. Ezzel párhuzamosan két átfogó, a Paktum szereplőivel folytatott szakmai konzultáció, egy térségfejlesztői mélyinterjú és számos partner által biztosított szakanyag nyújtott segítséget a stratégiakészítéshez.

A stratégia megfogalmaz mindezeket követően olyan operatív projektterveket, amelyek megvalósítása támogatja a célok biztos elérését.

A stratégia minden évben felülvizsgálatra kerül a projekt időszakában, amely a szintén évente megismételt munkaerő-piaci felmérésre épül majd.

A stratégia a Paktumszervezeti tagok tevékeny és aktív közreműködésével készült el, amelyért ezúton is köszönet illeti a Megyei Paktum minden tagját.

3 Vezetői összefoglaló

3.1 A helyzetfeltárás főbb megállapításai, főbb problémák

A helyzetfeltárás során a rendelkezésre álló adatok feldolgozása mellett több fókuszcsoportos és egyéni interjú készült, így kvalitatív és kvantitatív módszerek párhuzamos használata volt jellemző.

A helyzetfeltárás főbb megállapítása:

A földrajzi széttagoltság miatt nagyon különböző, egymáshoz lazán kapcsolódó térségekből áll a megye. A megyei szinten készülő stratégiai dokumentumok ezért főként az általánosan jellemző, illetve a legkritikusabb fejlesztési prioritásokra összpontosítanak.

A demográfiai folyamatok nem egyszerűen egy demográfiai problémát vetítenek előre; a korfa és a születések belső szociális összetétele kritikus helyzetet eredményezhet a megye egyes térségeiben. Ugyan az oktatási intézményrendszer kiépült, sokszínű és relatív jó lefedettséget biztosít, a társadalmi felzárkózásban nem történt áttörés, a társadalmi mobilitás alacsony szinten áll; a társadalmi mobilitás fejlesztésének legfontosabb letéteményese az oktatás lehet.

Dacára a kedvező gazdasági folyamatoknak a megye még nem tudta leküzdeni két hagyományos gyengeségét: a) a gazdasági növekedés szorosan kapcsolódik a megyén kívüli finanszírozáshoz; b) az alacsony hozzáadott értékű termelés mindig kiszolgáltatott a külső gazdasági konjunktúrának.

A sérülékeny gazdasági szerkezet instabil munkaerő-piacca jár. A meglévő munkaerő-tartalékok egyedülálló lehetőséget kínálnak a megyének, de a jelenlegi országos (egyen) szabályozás és finanszírozás nem teszi lehetővé a tartalékok sikeres felszabadítását, továbbá a meglévő mennyiségi munkaerő-piaci tartalék sok esetben nem jelent minőségi tartalékot is.

Látható feszültség van a megye fejlett oktatási intézményrendszere és a gyenge tanulói teljesítmények között. Ennek megyei szintű elemzése, az oktatási kudarcokat nem megfelelően kezelő, lemorzsolódással veszélyeztetett intézmények, pályaelhagyást kiváltó okok azonosítása és a szükséges támogató-átszervező beavatkozások beindítása, mely két évtizede várat magára. Bár a közoktatás irányítása állami kézbe került, a megye és a BOKIK megrendelői szerepkörben érvényesíthetné minimális elvárásait a szakképzéssel szemben.

A megye erős szakképzési bázis országos összevetésben is, ennek ellenére nem nő a szakképzési tanulólétszám - noha a társadalmi összetétel a demográfiai folyamatok ellenére ezt indokolhatná. A megfelelő pályaeorientáció hiánya újratermeli a lemorzsolódó, szociálisan hátrányos helyzetű csoportokat.

A foglalkoztatási helyzet kapcsán az alábbi megállapításokat emeljük ki:

A munkaerő-piac strukturális problémái jelentősen befolyásolják a megye társadalmi felépítését, illetve a depresszált társadalmi csoportok társadalmi mobilitását. Az Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet 2017. januári kutatási jelentése alapján¹ 2011 és 2016 között mintegy megnégyszereződött azon vállalatok aránya (10%-ról 40%-ra), akik cégük legnagyobb problémájának a szakember-hiányt jelölték meg. Az országon belül vannak különbségek: amíg a Dunántúlon nagyobb ez az arány, kelet felé haladva csökkenő tendenciát mutat. Egyaránt problémát jelent a kezdő és a tapasztalt munkavállalók felvétele, illetve a már a cégnél dolgozók megtartása is. A cégek 64%-a gondolta úgy 2016 októberében, hogy 2017-ben ez a helyzet súlyosabb lesz.

A munkaerő-hiánnyal párhuzamosan azonban jelen van mind a megyében, mind országosan egy jelentős, munkaerő-piacilag aktív réteg, akik nem tudnak munkához jutni. Ennek egyik oka, hogy az álláskereső nagy része nehezen foglalkoztatható (megfelelő szakképzettség, illetve kompetenciák hiányában), másik pedig az, hogy a munkaerő-igény egyenlőtlenül oszlik meg országosan. A

¹ http://gvi.hu/files/researches/494/munkaerohiany_2016_elemzes_170202.pdf;

szakképzettséggel nem rendelkező, nem kellően motivált munkaerő ráadásul egyben a legkevésbé mobilizálható is.

A megyében jelentős problémát okoz, hogy az álláskereső több mint negyede egy évnél régebb óta nem talál munkahelyet (illetve vannak csoportok, amelyek még sohasem dolgoztak, miután lemorzsolódtak a köznevelésből), ezáltal olyan negatív érzelmi és szociális spirálba kerül, amelyből nehéz kitörni; mindenekelőtt egy olyan pozitív példaállítást szükséges, amely a szociális hálózat újraépítését támogatja (és amelyre jó eszköz a közfoglalkoztatás is).

Az álláskereső nagy része nehezen foglalkoztatható, ennek több oka is van:

- jelentős részük képzetlen (szakképzetlen), legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik,
- egy részüknek teljesen hiányzik a munkahelyi szocializációja, nem rendelkeznek megfelelő tapasztalattal,
- társadalmilag elszigetelten élnek, így nincsenek tisztában a munkakereséshez szükséges információkkal, illetve a munkahelyen való foglalkoztatás feltételeivel,
- nehezen mobilizálhatóak - ez a megszokásokkal, illetve a tőkehiánnyal egyaránt magyarázható.

A vállalkozások által jelzett munkaerő-igények több szempontból is feladatot rónak a megyei foglalkoztatással kapcsolatos szervezetekre. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében jóval alacsonyabb a munkanélküliek aránya, noha a munkaadók az elmúlt évtizedben az ő esetükben is folyamatosan a képzés fejlesztését, a felsőoktatás munkaerő-piaci elvárásokhoz való közelítését kérték a kormányzattól. A duális képzés a felsőoktatást, így a Miskolci Egyetemet is, a korábbiaknál még jobban tereli a gazdaság igényeinek kiszolgálása irányába. A Miskolci Egyetemen jelenleg összesen 127 hallgató vesz részt duális képzésben gazdasági, műszaki, informatikai területen. 323 együttműködési megállapodást kötöttek 143 vállalattal. Az együttműködési megállapodások közül 310 megállapodás aktív. A kimeneti eredmények először a 2017/2018. tanév elteltét követően mérhetőek. A duális képzések iránt jelentős az érdeklődés, mint ahogyan azt a számok is mutatják. A Diplomás Pályakövetési Rendszer adatai, a felvett hallgatók száma nem támasztja alá azt, hogy az érdeklődés csökkenne a Miskolci Egyetem képzései iránt. A felsőoktatás hallgatóközpontú szolgáltatást végez. Mindeközben a Miskolci egyetem jelentős figyelmet fordít a felsőoktatás és az ipar együttműködésére, továbbá a hátrányos helyzetű térségek felzárkózására kihelyezett képzések esetében. Ózdon anyagmérnöki alapszak, szociális munka alapszak, Sátoraljaújhelyen gépészmérnöki alapszak géptervező specializáció és egészségügyi gondozás és prevenció alapszakon, védőnő szakirány indul a 2017/2018. tanévben. Ezek a kihelyezett képzések, Sátoraljaújhelyen Községi Felsőoktatási Központként, Ózdon telephely működtetésével jelentősen hozzájárulnak egy térség megmentéséhez.

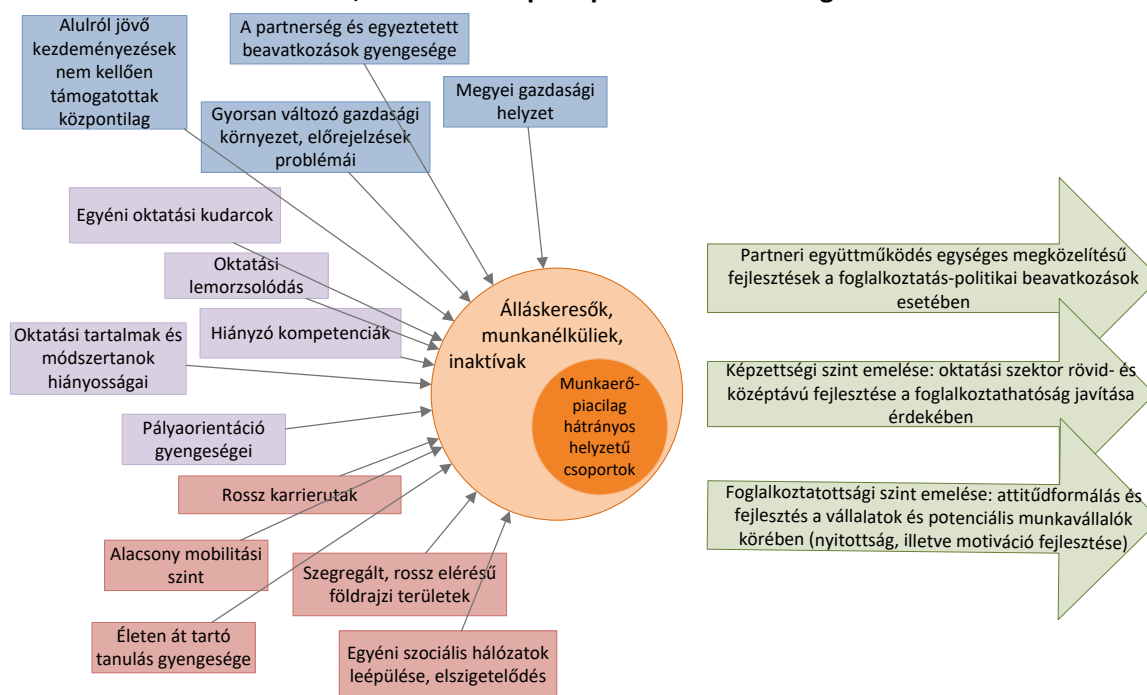
A szakképzés kibocsátása az elmúlt évek jelentős változásai ellenére még mindig nem megfelelő a vállalkozások szemszögéből. A leginkább felkapott informatikai terület mellett más középfokú szakmák esetében is jelentős munkaerő-hiány alakult ki (pl. vendéglátás, egyéb lakossági szolgáltatások). Ez nem feltétlenül a szakképzési kibocsátás struktúrája miatt alakult így, hanem a nyugati országokban szereshető jelentős bérelőny következtében külföldön munkát vállalók száma, illetve az utánpótlás hiányának együttes következményeként. A megyénként meghatározott hiány-szakképesítések és ösztöndíjjal támogatott szakmák beiskolázása nem nőtt kellő mértékben. Ennek egyik legfőbb oka, hogy hazánkban az elmúlt 30 évben sem tudott kialakulni a hatékony pályaorientáció rendszere – több szereplő is résztvevője ennek, ám (talán éppen ezért) a megfelelő üzenetek csak alacsony

hatékonysággal jutnak el a megfelelő korosztályokhoz. A megfelelő, önismereten, képességeken és motiváción alapuló pályaválasztás azonban jelentősen javíthatna mind a szakképzésben tapasztalható lemorzsolódási problémákon, mind pedig a későbbi szakmai karrierben, illetve az életen át tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztésén.

Meg kell említeni, hogy a szakképzés – relatív rugalmatlansága miatt - nehezen tudja kezelni a foglalkoztatással kapcsolatos elvárásokat, a jelenlegi gyorsan változó gazdasági környezetben csak tőkeerős multinacionális cégek tudnak három-öt évre nagy biztonsággal tervezni, így azok a piaci jelzések, amelyekre a beiskolázási döntések alapulnak, a kibocsátáskor már nagy eséllyel nem állják meg a helyüket. A felnőttképzés ebből a szempontból fontos szerepet játszhatna – nemcsak a közfoglalkoztatottak esetében – a gyors átképzések és továbbképzések megszervezésével. A felnőttképzés emellett terepet adhatna a nem szakmai, hanem egyéb munkavállalási kompetenciák² fejlesztésének is. A vállalatok gyakran fontosabbnak tartják a személyes kompetenciákat, mint a szakmaiakat, mivel a nagyvállalatok saját képzési rendszerrel, illetve különböző mentor-programokkal rendelkeznek, amelyben a szakmai jártasság a szükséges szakterületen célzottan és hatékonyan megszerezhető. Az oktatási rendszerben tehát kiemelten kell kezelni az általános kompetenciák fejlesztését is (olvasási, számolási képességek, életvezetési képességek, alapvető pénzügyi készségek).

Ahogy látszik, a foglalkoztathatóság javítása, a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közelítése, a munkaerő-piaci szolgáltatások hatékonyságának növelése többretegű, összetett feladat.

1. ábra; A munkaerő-piaci problémák összefoglalása

Forrás: saját szerkesztés

² A legfontosabbak a GVI felmérései alapján: precíz munkavégzés, önálló munkavégzés, nagy munkabírás, képesség a csapatmunkára, célok megvalósításának képessége, elméleti szakmai jártasság, képesség a tanulásra, önképzésre.

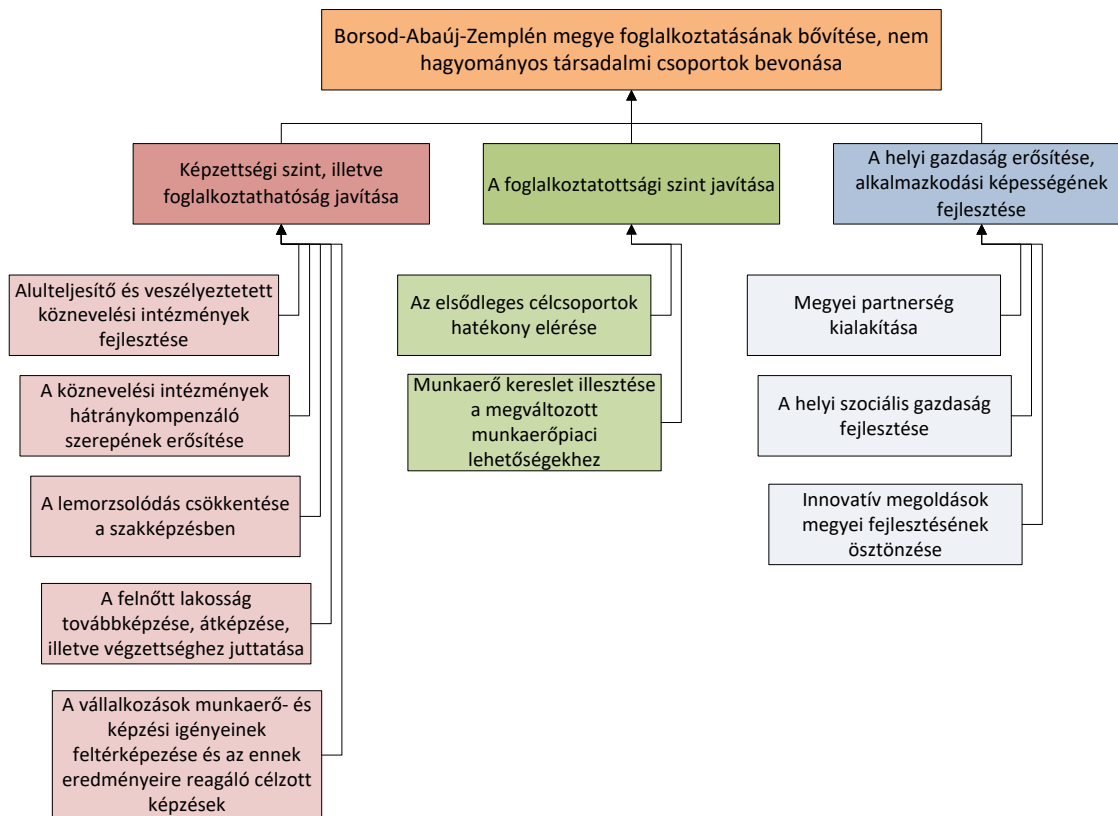
3.2 Jövőkép és célok

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Foglalkoztatási Paktum a megyei szereplők aktív együttműködésére épít. Ennek megfelelően a meghatározott célok nemcsak a Paktum szervezeti hatáskörében relevánsak, azon túlmutató hatással bírnak. A célok elérése és az ajánlott eszközök, beavatkozások megvalósítása közös megyei érdek; jelen stratégia tartalmán túlmutató kérdés, hogy a jövőben mely szervezet felelősségi körében történik meg a fejlesztés.

A megye foglalkoztatási jövőképe négy elemből áll:

- A Paktumban tömörített szervezetek és társadalmi szereplők olyan együttműködése alakul ki, amely túlmutat a jogszabálykövető ágazati eljárásrenden, és emberközpontú, fejlesztő-szolgáltató jellegű. Ebben világossá válik, hogy mely szereplőnek mi a feladata és felelőssége, és kitől kap támogatás. Az együttműködést egy folyamatos kommunikációs mechanizmus támogatja.
- Tekintettel a megye rendkívül eltérő térségi fejlesztési igényeire, a Paktum működését egy helyi, térségi tervezés és projektmenedzsment rendszer egészíti ki. Ez a térségi munka a Paktum által biztosított forrástérkép és pályázati segítség által fenntartható módon végzi a térségek folyamatos fejlesztését.
- Mivel az országos szabályozás nem feltétlenül kedvez a helyi problémamegoldásnak, a Paktum szereplői olyan innovatív fejlesztési projektekre szerezhettek országos támogatást, amelyek a helyi-térségi igényekhez alkalmazkodó speciális szabályozással élnek.
- A Paktum működése nyitott a megye minden lakosa felé, annak szolgáltatásait, tevékenységét mindenki megismerheti.

A stratégia átfogó célja az, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében bővüljön a foglalkoztatás, új, eddig a munkaerő-piacon nem látható csoportok lépjenek az aktív munkaerő-piacra, és tevékenyen járuljanak hozzá a megye gazdasági-társadalmi fejlődéséhez.

2. ábra; A Megyei Foglalkoztatási Stratégia céljai

A célok eléréséhez számos eszközjavaslat szerepel a stratégiában, melyek mellett az alábbi konkrét projektek szolgálják a jövőkép elérését:

- A támogatott foglalkoztatáshoz kapcsolódó szolgáltatások vállalatok számára
- Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatásához kapcsolódó tájékoztatás a vállalkozások felé
- A szociális gazdasági fejlesztés B.-A.-Z. megyében
- A helyi termékek értékesítésének és fejlesztésének ösztönzése
- Befektetés-ösztönzés a megyében
- Mobil applikáció fejlesztése a munkaerő-piaci információ-áramlás érdekében
- Műszaki start-up inkubátor elindítása a megyében
- Térségi modellfejlesztés egy perifériális, leszakadással veszélyeztetett térségben.

4 Helyzetfeltárás

4.1 Földrajzi helyzet, hagyományok³

A mai Borsod-Abaúj-Zemplén megyén földrajzilag két nagytáj, az Északi-középhegység és az Alföld osztozik. A megye területének több mint 2/3 részét a középhegységek és a dombságok alkotják, amelyek az Északi-Kárpátok belső medencepereme felől, elsősorban az őket felszabdáló folyó- és patak völgyeken át sajátos lejtőt képeznek a sík vidék felé földrajzi és kulturális értelemben egyaránt.

³ A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat honlapja alapján;

A Hernád és a Bodrog folyók közé ékelődő Zempléni-hegység középhegyi zónája ugyancsak sajátos adottságú peremlépcsőn át fut le a völgyekig: közismert a Bodrog felé eső keleti oldal, Tokaj-Hegyalja, kevésbé az Abaúji-Hegyalja.

A síkságok a megye déli és délkeleti részét foglalják el, felszínük ugyancsak a folyóvizek járásához igazodik. A Bükkalja és a Tisza vonala között terül el a Mezőség, ami a folyó mentén a Borsodi ártér mélyebb fekvésű szakaszába fut. A Sajó és a Hernád összefolyásánál a Miskolci kapuban nyílik ki a táj a sík vidék felé, ettől keletre pedig a Harangod vidék és a Tisza ártéri síkját képező Taktaköz húzódik. Önálló egysége a megyének a Tisza és a Bodrog által határolt Bodrogtörzs, melynek területét kettészeli a szlovák magyar határ.

A megye gazdaságföldrajzi helyzete kedvező. A hegyek és az alföldi síkság találkozásánál, a kanyargó folyóvölgyek mentén már korán várak valóságos láncolata jött létre, s ez lehetőséget teremtett különböző termékek cseréjére, a kereskedelem kezdeti formáinak gyors terjedésére a térségben.

A vaskohászat mellett a Sajó-völgyben és mellékágaiban folyamatosan megtelepedtek a különböző iparágak (fa-, téglá-, cement-, kerámia-, élelmiszeripar-, dohányfeldolgozás, bútorgyártás stb.). A XIX. században lefektetett vasúthálózat hamar közvetlen összeköttetést biztosított a nagyvilággal. A XX. század eseményei számos ponton drasztikusan befolyásolták a térség fejlődését, a világháborúk és következményei a természetes gazdasági-kulturális kapcsolatokat. Ezek hatását leginkább a határmenti területek érezték meg. A század második felének tervgazdálkodása pedig átalakítva a tulajdonviszonyokat, kibővítette és megerősítette a megye nehézipari jellegét (villamosenergia- és vegyipar, nehézgépipar). A struktúra sebezhetősége a '80-as évek változásaival egyértelművé vált: az állam visszavonulása és a piacgazdaságra való átmenet felgyorsulása a nagyvállalatok széteséséhez, a gazdasági szerkezet felbomlásához, nagyarányú munkanélküliséghez vezetett, a megye ipari jellegéből fakadóan különösen súlyos helyzetbe került az 1990-es években. A '90-es évtizedet két szakaszra bonthatjuk: az első szakaszt a válságkezelés (állami vállalatok felszámolása, privatizációs és reorganizációs kezdeményezések), a második szakaszt a válságkezelés mellett a dinamizálás elemeinek megjelenése (megyei szerkezetátalakítási és válságkezelési program kidolgozása, az állami támogatáspolitikai aktív szerepvállalása, a decentralizált majd integrált finanszírozás bevezetése, a regionális szerepkör megerősítése, autópálya átadása, végül felkészülés az európai uniós csatlakozásra) jellemezték.

A földrajzi szétagoltság miatt nagyon különböző, egymáshoz lazán kapcsolódó térségekből áll a megye. Ezért a megyei szinten készülő stratégiai dokumentumok főként az általánosan jellemző, illetve a legkritikusabb fejlesztési prioritásokra tudnak összpontosítani.

4.2 Társadalmi, demográfiai helyzet

Az alábbiakban bemutatjuk, hogy melyek azok a demográfiai folyamatok, amelyek befolyásolják a megye humán-erőforrását.

4.2.1 Demográfiai folyamatok

Borsod-Abaúj-Zemplén megye az ország második legnépesebb megyéje.

Az élveszületések száma tekintetében friss adatok állnak rendelkezésre megyei szinten, 2017. első negyedévének adatait viszonyíthatjuk a 2016. évi adatokhoz. Ebből látszik, hogy B.-A.-Z. megyében folyamatos volt a növekedés, míg az ország többi megyéjéről ez nem mondható el. Nógrád, Tolna,

illetve Szabolcs és Csongrád megyékben az élveszületések aránya növekedett a 2016-os évben 2015-höz viszonyítva, azonban 2017. első negyedében már csökkenést mutatnak ezek a számok, ellentétben B.-A.-Z. megyével, ahol folyamatos az élveszületések számának növekedése.

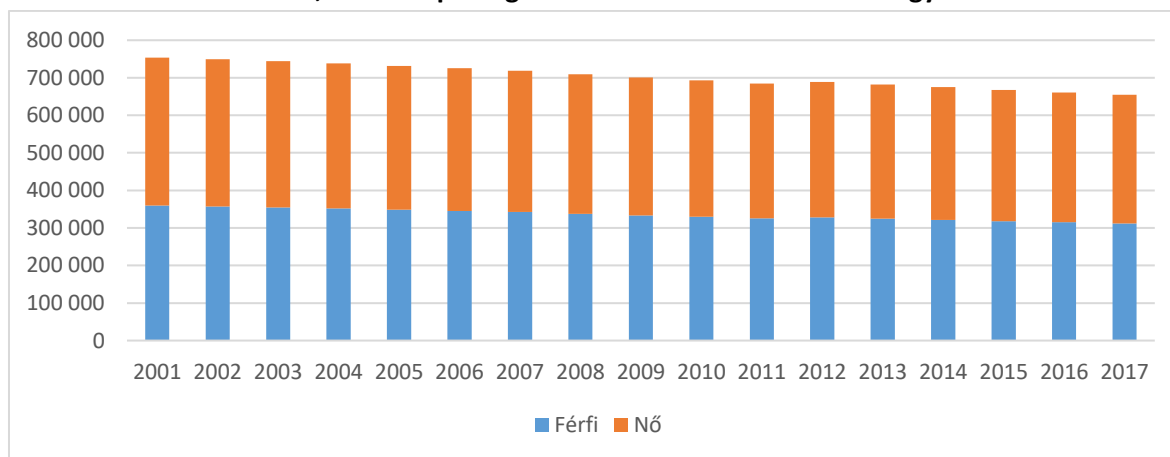
1. táblázat; Az élveszületések számának változása az előző év azonos időszakához képest

Területi egység	2016				2017
	I. negyedév	I. félév	I–III. negyedév	I–IV. negyedév	I. negyedév
Az előző év azonos időszaka = 100,0%					
Közép-Magyaró.	103	99,3	99,7	100,8	93,4
Közép-Dunántúl	103,5	97,6	100,3	101,2	99,7
Nyugat-Dunántúl	96,7	97,3	99,9	102,5	100,9
Dél-Dunántúl	100,1	95,5	98,6	99,3	101,6
B.-A.-Z. megye	105,5	102,2	101,6	102,4	103,2
Heves	103,3	97,4	100,3	101,6	98
Nógrád	110,1	101,8	104,2	105,4	94,3
Észak-Magyaró.	105,6	101	101,7	102,6	100,6
Észak-Alföld	100,2	100,4	102,4	103,6	99,4
Dél-Alföld	98,8	96,5	99,4	100,5	101,5
Ország összesen	101,5	98,6	100,3	101,5	98,5

Forrás: KSH, 2017

A születésszámban látható pozitív folyamatok ellenére a lakónépesség folyamatosan fogy. Az elmúlt másfél évtizedben minden évben közel 1%-kal csökkent a megye lakossága, 755 498 főről (2011. évi adat), mára 656 419 főre apadt (2017).

3. ábra; A lakónépesség számának változása B.-A.-Z. megyében

Forrás: KSH 6.1.1. A lakónépesség nem szerint, január 1. (2001–)

2017 I. negyedében Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a halálozások számának növekedése az átlagosnál nagyobb mértékű volt. A népesség természetes fogyása 1,5-szerese az egy évvel korábbinak.

Negatív tendencia, hogy az elmúlt években egyre nő a megyében azok száma, akik hajadonként vállalnak gyereket (2010 és 2014 között mintegy 47%-ról 58,5%-ra), míg ezzel nyilván párhuzamosan csökkent a házasságban születők aránya. Ezek mind jelentősen eltérnek az országos átlagtól,

negatívabb képet festve a megye ilyen szempontú helyzetéről (országosan hajadonként a nők 43%-a szült 2014-ben).⁴ A szülő nők iskolai végzettsége is jelentősen alacsonyabb az országosnál.

A családok mérete a megyében magas országos viszonylatban, harmadik legmagasabb (2,93 fő/ család) Szabolcs-Szatmár-Bereg (2,99) és Pest megye (2,96) után. A megyén belül az Edelényi (3,27 fő/család), az Encsi (3,2 fő) és a Szikszói (3,13) járásban a legmagasabb, míg a Miskolci (2,85), a Sátoraljaújhelyi (2,85) és a Mezőcsáti (2,81 fő/család) a legalacsonyabb. Ez utóbbit leszámítva mindegyik járásban nagyobb a családok mérete, mint az országos átlag (2,83 fő/család).

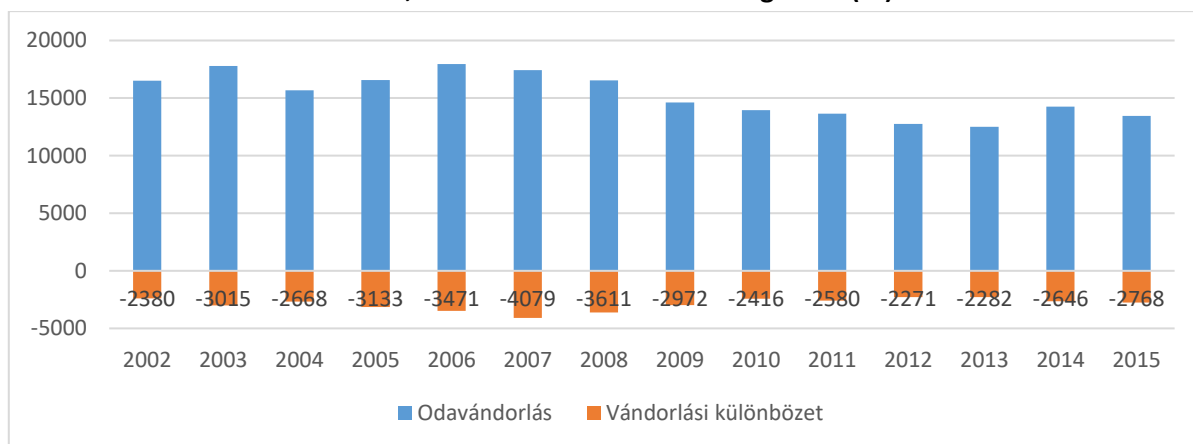
A népesség számát a természetes fogyás mellett a jelentős vándorlási veszteség is nagymértékben csökkentette. A megyében nőtt a népesség átlagéletkora 2012. január 1-hez képest, a férfiaknál 38,1-ről 38,9 évre, a nőknél 42,8-ről 43,6 évre 2016 elejére.

A megyék esetében 2016-ban is a korábbi évekhez hasonlóan Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből vándoroltak el a legtöbben, 3700, illetve 3250 fő vándorlási veszteséget okozva.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legjelentősebb a nemzetközi vándorlás népességszáma gyakorolt csökkentő hatása.

A természetes népmozgalmi folyamatok mellett igen nagy szerepe van a vándorlási tényezőknek is, gyakorlatilag ugyanannyi lakosságcsökkenést eredményeznek a vándorlási folyamatok, mint a természetes fogyás. Az állandó elvándorlások és odavándorlások száma az elmúlt 15 évben mindig 2000 fő feletti.

4. ábra; A vándorlási adatok összefoglalása (fő)

Forrás: KSH, Tájékoztatási adatbázis;

A két népmozgalmi folyamat eredményeképpen nagyjából évi 5.000 fővel csökken a megye lakossága.

A megyén belül vannak különbségek a vándorlási különbözetelekben is. A 2013-2015 évek adatainak átlagát tekintve a leginkább a Gönci és a Putnoki járást sújtja ez a probléma, mivel évente a lakosság mintegy 0,7%-a vándorol el a térségből.

⁴ Forrás: http://www.baz.hu/content/cont_564ee6cda2a932.92571817/1511_09_KSH.pdf;

2. táblázat; Vándorlási adatok járásonként; (fő)

Járás	Belföldi állandó odavándorlások száma – 2013-2015	Belföldi állandó elvándorlások száma – 2013-2015	Vándorlási különbözet	Lakónépesség 2015	Évi elvándorlás a lakosság arányához viszonyítva
Cigándi	397	490	-93	16.002	-0,58%
Edelényi	694	889	-195	33.469,5	-0,58%
Encsi	657	739	-82	21.572,5	-0,38%
Gönci	390	507	-117	16.507	-0,71%
Kazincbarcikai	1.278	1.522	-244	63.738,5	-0,38%
Mezőcsáti	307	368	-61	14.281,5	-0,42%
Mezőkövesdi	792	826	-34	41.294,5	-0,08%
Miskolci	4.150	4.731	-581	23.9260	-0,24%
Ózdi	944	1.239	-295	52.988	-0,56%
Putnoki	383	515	-132	18.600,5	-0,71%
Sárospataki	440	592	-152	23.884	-0,64%
Sátoraljaújhelyi	331	455	-124	21.890,5	-0,56%
Szerencsi	858	1.015	-157	39.802	-0,40%
Sziksói	437	558	-121	17.063,5	-0,71%
Tiszaújvárosi	1.006	1.163	-157	30.870	-0,51%
Tokaji	336	358	-22	12.847,5	-0,17%

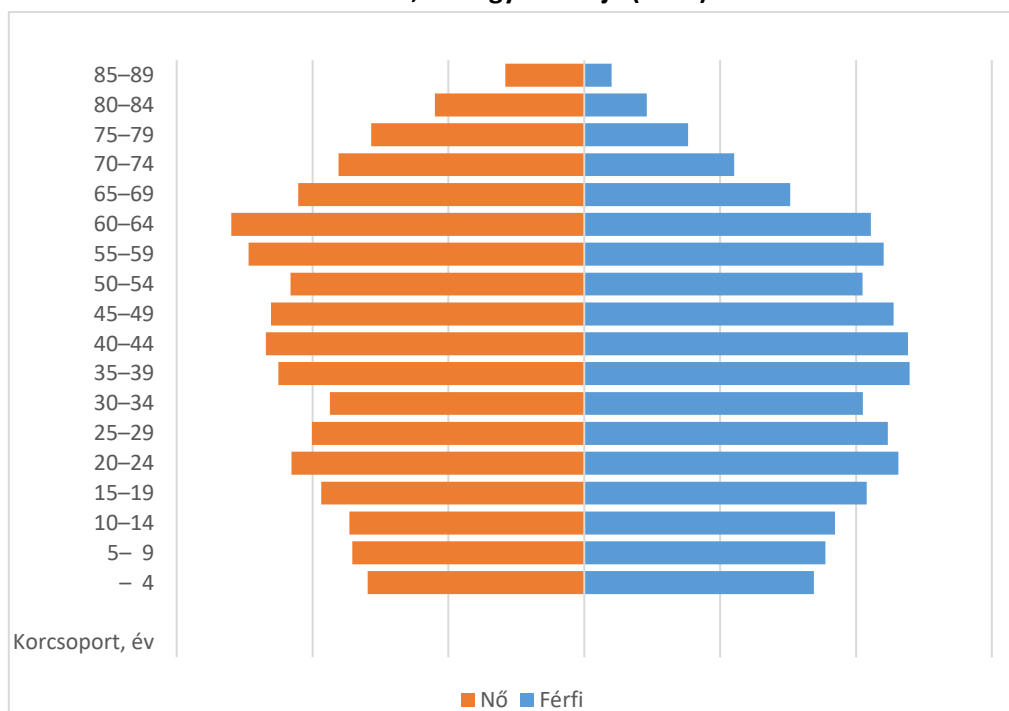
Forrás: KSH

4.2.2 Korfa

A népesség öregedését jelzi, hogy 2012 elejéhez képest 2016-ra a gyermek és aktívkorúak hányada csökkent, az időskorúaké nőtt. Az öregedési index1 értéke a megyék többségében (Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kivételével) 100 fölötti, országosan 126. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a gyermekkori aránya magasabb, az aktív és időskorúaké alacsonyabb az országos átlagnál.

A női többlet a 45 éves korostól felfelé jelenik meg.

5. ábra; A megye korfája (2016)

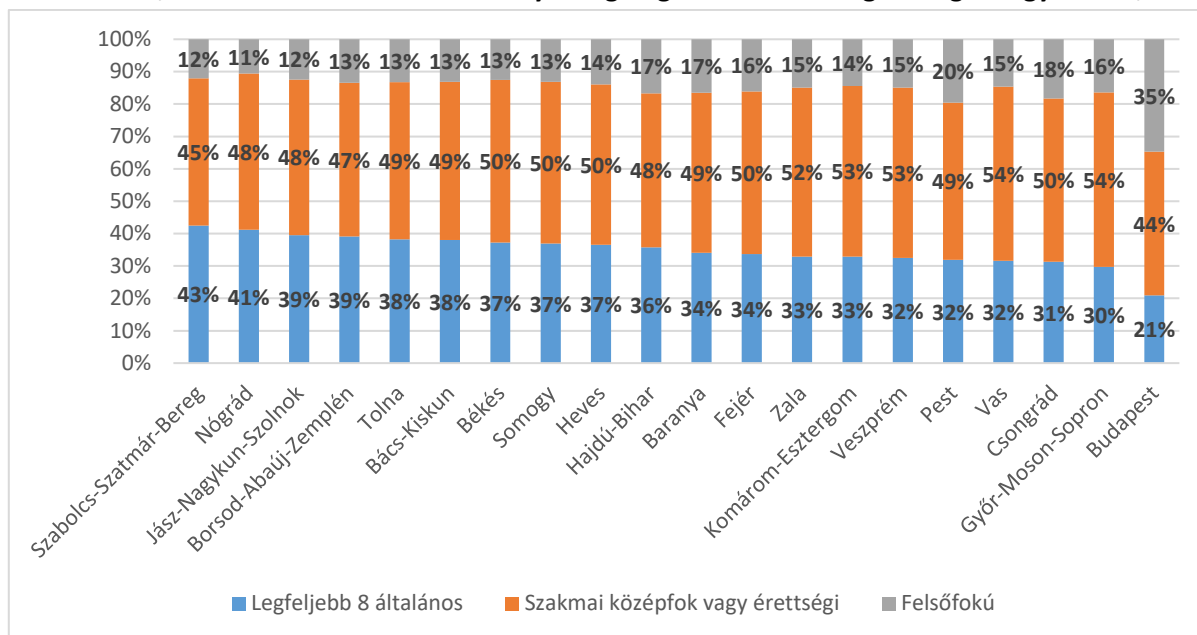

Forrás: KSH, Stadat táblák;

A fenti folyamatok nem egyszerű demográfiai problémát vetítenek előre; a korfa és a születések belső szociális összetétele kritikus helyzetet eredményezhet a megye egyes térségeiben. Hagyományos, jogszabálykövető hivatali működés mellett közpolitikai innovációra van szükség a megyében.

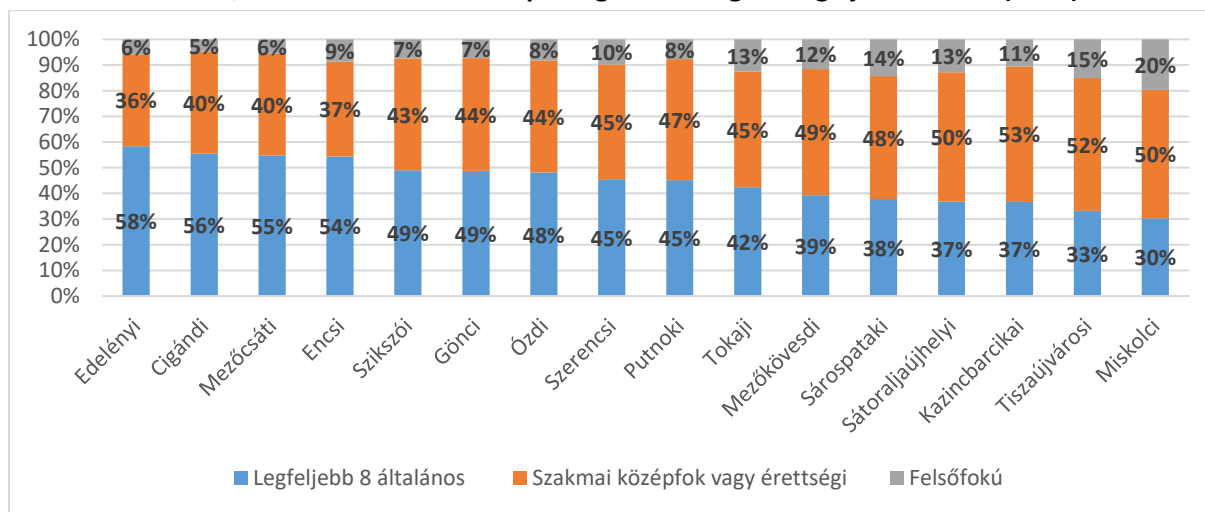
4.2.3 Képzettségi szintek

A legmagasabb iskolai végzettséget tekintve B.-A.-Z. megye nem rendelkezik jó eredménnyel, itt legnagyobb azok aránya, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. A felsőfokú diplomával rendelkezők aránya országosan közepesnek mondható, közel van az országos átlaghoz (13,5% a megyében, és 18,7% országosan, de gyakorlatilag a Közép-Magyarországi Régió kivül minden megye elmarad az országos átlagtól).

6. ábra; A 7 évesnél idősebb korosztályok legmagasabb iskolai végzettsége megyénként;

Forrás: KSH, Mikrocenzus 2016;

A megyén belül is jelentős különbségek figyelhetők meg, jellemzően a más megyékben is jellemző központ-periféria különbségének köszönhetően. Legrosszabb helyzetben az északi és keleti járások vannak e szempontból.

7. ábra; A 7 évesnél idősebb népesség iskolai végzettsége járásonként (2016)

Forrás: KSH, Mikrocenzus 2016;⁵

Ugyan az oktatási intézményrendszer kiépült, sokszínű és relatív jó lefedettséget biztosít, a társadalmi felzárkózásban nem történt áttörés, a társadalmi mobilitás alacsony szinten áll, amelynek legfontosabb letéteményese az oktatás lehet.

⁵http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_2_nepesség_lakasok_jellemzoi#megye05;

4.3 Gazdasági helyzet

4.3.1 Egy főre jutó GDP

A megye gazdasági teljesítménye 2015-ben az országos átlaggal megegyező mértékben, 160%-kal haladta meg folyó áron a 2000-es évek szintjét.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági teljesítménye 2015-ben 1 618 927 millió Ft volt. A megye gazdasági teljesítménye 2005-ig az országos átlaghoz viszonyítva nagyobb mértékben nőtt, majd 2005-2011 között a gazdasági válság idején csökkent a megye növekedésének üteme, míg 2011 és 2015 között az országos átlagnál nagyobb ütemben nőtt a megye gazdasági teljesítménye. Az elmúlt 15 éven belüli ingadozásoktól eltekintve megállapítható, hogy a megye gazdasági teljesítménye az országos átlaggal megegyező mértékben nőtt, amit igazol, hogy az országon belüli aránya 4,76%.

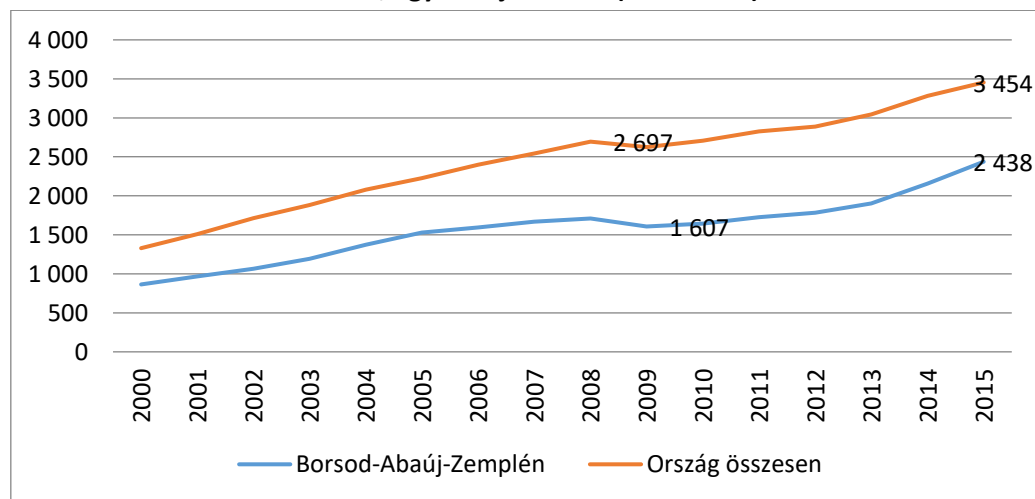
3. táblázat; A bruttó hazai termék változása (GDP) – millió Ft

	Éves értékek (millió Ft)				Országban belüli részesedés (%)			
	2000	2005	2011	2015	2000	2005	2011	2015
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	623 215	1 094 916	1 177 695	1 618 927	4,76%	4,97%	4,18%	4,76%
Országos	13 089 047	22 018 283	28 166 115	33 999 012				

Forrás: T-star, KSH

Egy főre jutó GDP-nek az országos átlaghoz viszonyított elmaradása a gazdasági válság idején érte el a legnagyobb különbséget, majd 2015-re folyamatosan csökkent a különbség.

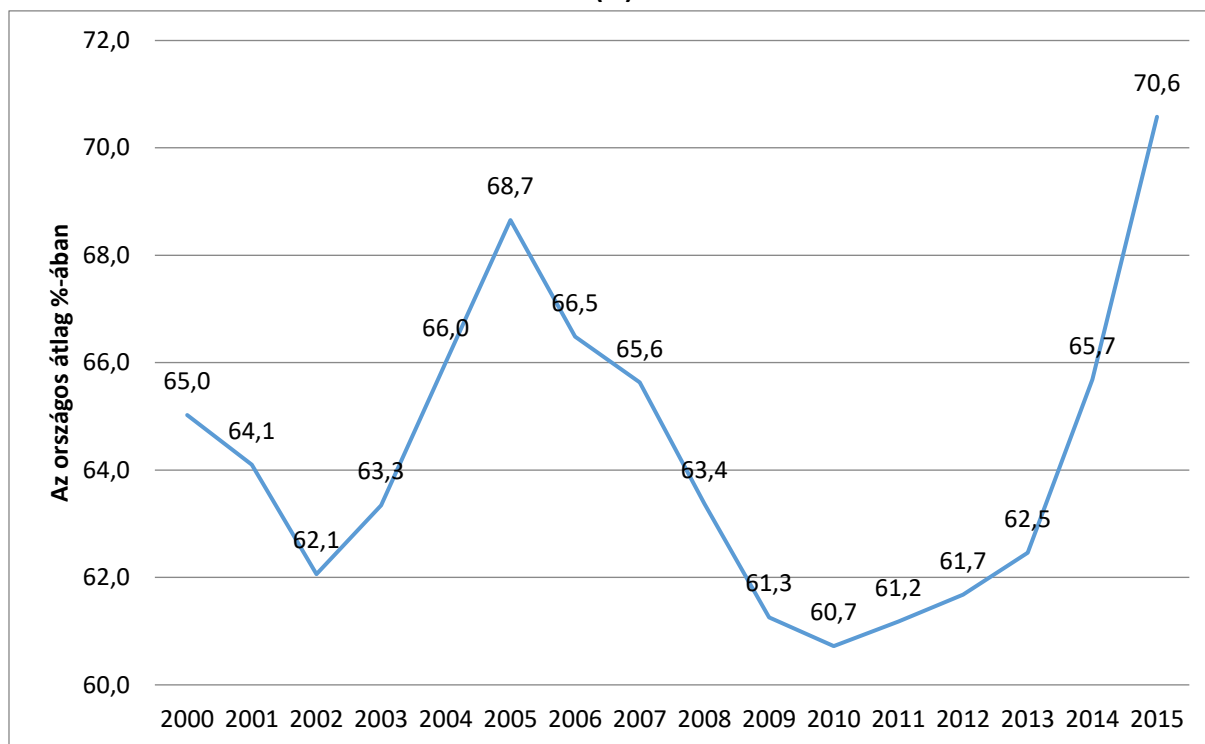
8. ábra; Egy főre jutó GDP (ezer forint)

Forrás: T-star, KSH

Az egy főre jutó GDP Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2000-ben az országos átlag 65,0%-a volt, míg ez a viszonylat a 2005-ös átmeneti kedvező érték (68,7%) ellenére 2010-re 60,7%-ra esett vissza, majd 2015-re már 70,6%-ra nőtt, ami kedvező fejlődési pályát mutat a megye számára.

9. ábra; Borsod-Abaúj-Zemplén megye egy főre jutó GDP változása az országos átlaghoz viszonyítva (%)

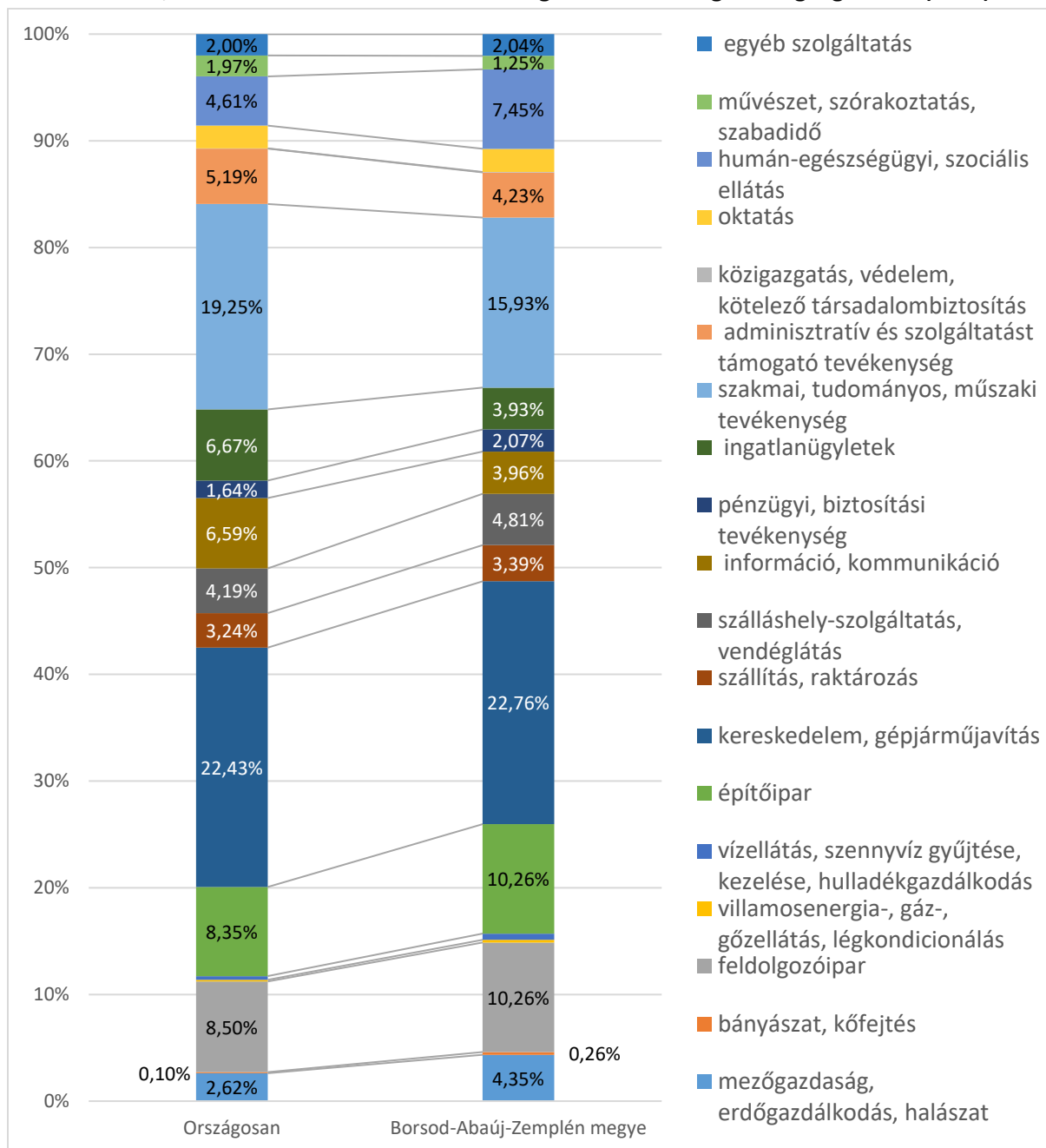
Forrás: T-star, KSH

A fenti adatok arra utalnak, hogy a megye gazdasága az országos átlagnál nagyobb mértékben kitett az országhatáron túli gazdasági folyamatokban bekövetkező negatív változásoknak, illetve a hazai jövedelmek csökkenésével a belső fogyasztása visszaesésének. Ugyanakkor az elmúlt évek gazdasági fellendüléséből az országos átlagnál jobban profitált a megye, ami nem csak a gazdasági teljesítmény bővülésének, hanem az országos átlagnál nagyobb lakosság szám csökkenéséből következően a termelékenység növekedésének is köszönhető.

4.3.2 Vállalkozás-szerkezet – nemzetgazdasági ágak és létszámkategóriák

A megye vállalkozás-szerkezete vállalkozási demográfia szerint nagyon hasonlít az országosra. A társas vállalkozások nagy része (90,9%) 1-9 fős, további 5% pedig 10-19 főt foglalkoztat. A megyében 2015-ben 36 cég volt, amely 250 főnél több munkavállalóval működött, ami a megyék közül a nyolcadik legtöbb (a működő társas vállalkozások teljes körét tekintve B.-A.-Z. megyében van a hatodik legtöbb).

A vállalkozások nyilvánvalóan a Miskolci járásban összpontosulnak, a megyei társas vállalkozások 55%-a működik itt. Relatíve több vállalkozás működik a Kazincbarcikai (6,37%), a Mezőkövesd (4,74%), valamint a Szerencsi (4,6%) járásban. A legkevesebb társas vállalkozás a Cigándi (összesen 88 db), a Mezőcsáti (147), valamint a Putnoki járásban van (192). 250 főnél többet foglalkoztató cégek működnek a Miskolci (21 db) mellett az Encsi (1 db) a Szerencsi (1 db), a Kazincbarcikai (2 db), a Mezőkövesdi (3 db), a Sárospataki (1 db), az Ózdi (1 db), a Sátoraljaújhelyi (3 db) és a Tiszaújvárosi (3 db) járásban.

10. ábra; A működő társas vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági áganként (2015)

Forrás: KSH, Tájékoztatói adatbázis

A megyében az országos átlagnál némileg jelentősebb szerepet játszik a feldolgozóipar, a mezőgazdaság, valamint a humán-szolgáltatások ága, némileg alacsonyabb az infokommunikációs, valamint a szakmai, tudományos tevékenységek körében működő vállalkozások száma.

4.3.3 Várható beruházások bemutatása⁶

A várható jövőbeni munkaerő keresletet meghatározza a beruházások mértéke és változása. 2016. I. félévében az előző év azonos időszakához képest a legnagyobb mértékű beruházás, mintegy 35 mrd Ft értékben a feldolgozóiparban valósult meg. Ezen kívül az energetikai szektorban volt még jelentősebb

⁶ A TOP 5.1.1-15-BO1-2016-00001 pályázathoz készült megvalósíthatósági tanulmány alapján;

mértékű beruházás (6mrd Ft.) A beruházások terén az előző év azonos időszakához képest nagyobb mértékű növekedés volt. Az energetikai ágazatban, kereskedelembe, szálláshely-szolgáltatásban, információ-kommunikáció ágazatban és pénzügyi-biztosítási tevékenységben, valamint egyéb szolgáltatások esetén. A megyében az építőipari termelés értéke 2016. I félévben szinte megegyezett az előző év azonos időszakának a mértékével. 2017-től kezdődően várható az építőipari termelés bővülése, melyet ösztönöz majd az EU támogatások felhasználása.

A megyében (Miskolc MJV kivételével) a TOP részeként mintegy 94 mrd Ft EU támogatás felhasználása várható 2017 és 2023 között. Ezt egészíti ki Miskolc MJV TOP támogatási forráskerete, amely 35,3 mrd Ft. A megyébe érkező támogatásokból mintegy 10,4 mrd Ft ESZA jellegű támogatás, amely döntően bérjellegű felhasználásban, illetve kisebb mértékben szolgáltatásvásárlás révén kerül felhasználásra. A maradék 82,5 mrd Ft értékben alapvetően építőipari jellegű beruházások valósulnak meg, melyek komoly keresletet támasztanak az építőipar által meghatározott szakágakban, így a mérnökök és kivitelezésben érdekelt építőipari vállalkozások körében. A fentiekén túl az országos programokból további beruházásokkal és fejlesztésekkel kell számolni, melyek a vállalkozói szféra, az állami szektor és a civil szervezetek, egyházak valósítanak meg.

A gazdaság élénkítését is szolgáló helyi gazdaságfejlesztési célú beruházásokra 13,3 mrd Ft támogatás jut. A forrás lehetőséget ad iparterület fejlesztésre, ahol a vállalkozások telephelyeiket bővíthetik, vagy újakat alapíthatnak. További fejlesztési lehetőség van a helyi gazdaság témakörében konyha-fejlesztésre, illetve a mezőgazdasági termékek raktározását, logisztikáját meghatározó beruházásra.

A GINOP keretében lehetőség van vállalkozások kapacitásbővítő, illetve modernizációt szolgáló beruházásaira, melyek szintén új munkahelyek létesítésével járhatnak. Ezen munkahelyek foglalkoztatási igényeit lehet segíteni a projekt révén, amennyiben a célcsoportba tartozó álláskeresőkkel kívánják feltölteni az új álláshelyeket.

A beruházások szinte minden közcélú szolgáltatást érintenek (pl. útépitések, épület-energetikai beruházások, közműépítés), míg a vállalkozásoknál elsődlegesen az energetikai célú építési beruházásokkal kell számolni. A közszférában kiemelendő az M3-as autópálya építésének foglalkoztatási igénye, illetve a Modern Város program keretében Miskolcon megvalósítandó, elsődlegesen ipari park fejlesztési, illetve turisztikai célú beruházások. A magán szektorban a lakásépítési hitelezés kedvezőbb kondíciói serkenthetik a beruházásokat. Az építőipari ágazatban történő foglalkoztatási kereslet befolyásolja, hogy a közeljövőben Budapesten is jelentős építkezések várhatók (Liget-projekt), melyek szintén keresletet támasztanak majd a megyében élő építőipari szakmunkások vagy segéd munkások iránt.

Az egyes ágazatok jövedelmezőségét vizsgálva 2016. I. felében az átlagos havi munkajövedelem az információ, kommunikáció ágazatban volt a legmagasabb (425eFt), majd az energetikai ágazatban (383eFt), illetve a feldolgozóiparban volt a legmagasabb (292eFt).

Dacára a kedvező gazdasági folyamatoknak a megye még nem tudta leküzdeni két hagyományos gyengeségét: a) a gazdasági növekedés szorosan kapcsolódik a megyén kívüli finanszírozáshoz; b) az alacsony hozzáadott értékű termelés mindig kiszolgáltatott a külső gazdasági konjunktúrának.

4.4 Foglalkoztatási helyzet

4.4.1 Gazdasági aktivitás

A megye foglalkoztatási adatait az alábbi táblázat foglalja össze, amely a 15-64 éves népesség gazdasági aktivitását részletezi.

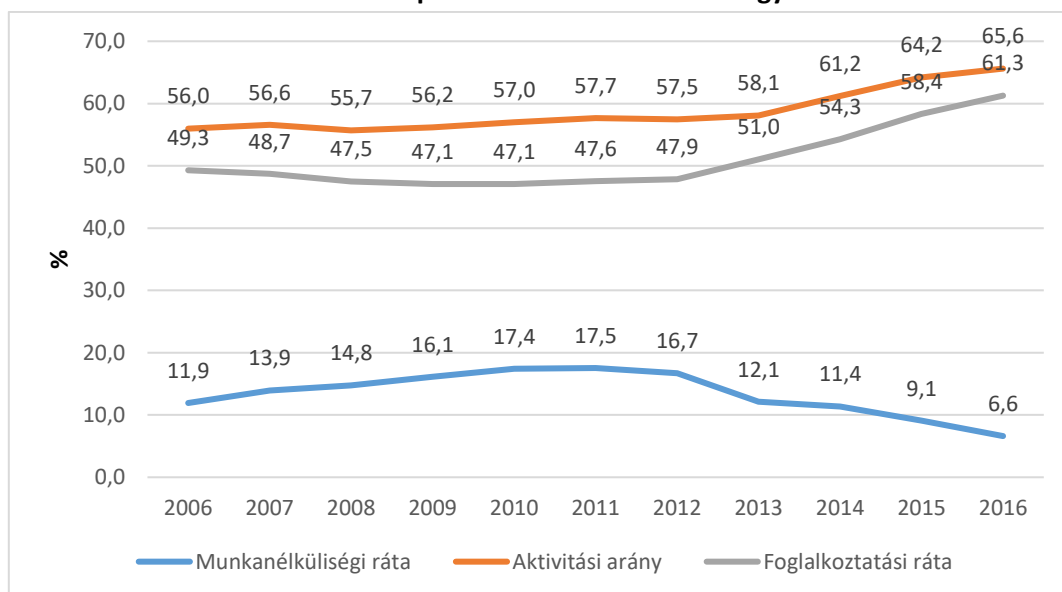
4. táblázat; 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása (2006–2016) Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Év	Foglalkoztatottak	Munkanélküliek	Gazdaságilag aktívak	Gazdaságilag inaktívak	Népesség	Munkanélküliségi ráta	Aktivitási arány	Foglalkoztatási ráta
	ezer fő					%		
2006	236,4	32,1	268,5	211,3	479,8	11,9	56,0	49,3
2007	232,0	37,5	269,5	206,7	476,2	13,9	56,6	48,7
2008	224,4	38,8	263,3	209,4	472,7	14,8	55,7	47,5
2009	220,9	42,5	263,4	205,7	469,1	16,1	56,2	47,1
2010	219,2	46,3	265,5	200,1	465,6	17,4	57,0	47,1
2011	219,7	46,7	266,4	195,5	462,0	17,5	57,7	47,6
2012	219,1	44,0	263,1	194,7	457,8	16,7	57,5	47,9
2013	230,9	31,9	262,8	189,9	452,6	12,1	58,1	51,0
2014	242,3	31,1	273,4	173,0	446,4	11,4	61,2	54,3
2015	256,2	25,6	281,8	157,2	439,0	9,1	64,2	58,4
2016	264,9	18,8	283,6	148,6	432,2	6,6	65,6	61,3

Forrás: KSH, STADAT táblák - Idősoros éves adatok - Munkaerőpiac

A megye foglalkoztatási helyzetét vizsgálva azt láthatjuk, hogy a válságból való kilábalás óta az aktivitási arány és a foglalkoztatási ráta is folyamatosan nőtt. Vagyis az elmúlt 4 évben a foglalkoztatási adatokban folyamatosan javulás ment, megy végbe. Még ha minimálisan is, de nőtt a gazdaságilag aktívak száma, ezzel szemben csökkent a munkanélküliek és az inaktívak száma. A munkanélküliségi arány komolyan csökkent, a foglalkoztatási arány pedig átlépte a 60%-os küszöböt. A népesség száma azonban folyamatosan csökken, ami gátja lehet a gazdasági fejlődésnek.

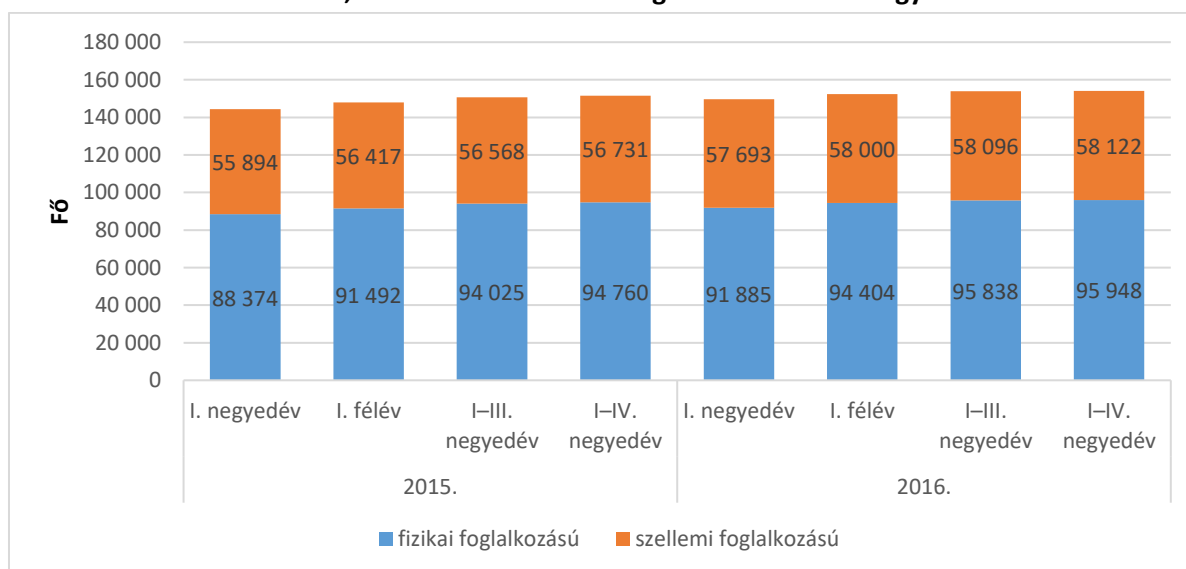
Az alábbi grafikon kihangsúlyozza azt, amit a fenti táblázatból is kiolvashatunk, a megyében az elmúlt években az alábbi pozitív munkaerőpiaci változások mentek végbe: az aktivitási arány nőtt, a foglalkoztatási arány szintén, míg a munkanélküliség az elmúlt 10 évben nem látott mértékig csökkent.

11. Munkaerő-piaci tendenciák B.-A.-Z. megyében

Forrás: KSH - STADAT táblák;

Ezek nagyon ígéretes tendenciák, amelyek kivételes lehetőséget tartogatnak a megye számára, azonban több olyan strukturális problémát is találunk, ami kihívásként kezelendő a megye foglalkoztatási stratégiája szempontjából.

A megye összesen 660,549 lakosából 2016-ban 154 060 fő állt alkalmazásban. Az alkalmazásban állók között, a fizikai és szellemi munka vonatkozásában azt láthatjuk, hogy a fizikai munkaerő alkalmazása dominál.

12. ábra; Alkalmazásban állók megoszlása B.-A.-Z. megyében

Forrás: KSH, Az alkalmazásban állók főbb adatai

5. táblázat; Az alkalmazásban állók ágazati megoszlása (az összesen legtöbb munkavállalót foglalkoztató ágazatok sorrendjében)

Gazdasági ág	Az alkalmazásban állók száma (fő) gazdasági ág szerint, 2016. I–IV. negyedév	Fizikai foglalkozású (fő)	Szellemi foglalkozású (fő)	Összesen (fő)
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	28 941	11 451	40 392
C	Feldolgozóipar	25 376	10 337	35 712
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombizt.	5 952	10 199	16 151
P	Oktatás	2 708	12 172	14 880
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	7 028	3 383	10 412
H	Szállítás, raktározás	5 498	1 258	6 756
F	Építőipar	4 772	1 354	6 126
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tev.	4 309	709	5 018
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	3 152	1 110	4 262
E	Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése	2 840	1 024	3 864
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	2 272	487	2 759
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	604	1 131	1 734
R	Művészet, szórakoztatás, szabad idő	438	940	1 378
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondic.	676	594	1 271
S	Egyéb szolgáltatás	605	302	907
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	93	671	764
L	Ingatlanügyletek	394	296	689
J	Információ, kommunikáció	51	620	670
B	Bányászat, kőfejtés	240	85	325
Összesen		95 949	58 123	154 070

Forrás: KSH;

Legtöbben a humán-egészségügyi, szociális ellátásban, a feldolgozóiparban, a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosításban, illetve az oktatásban dolgoznak. Ez egyben előre vetíti, hogy az állam, illetve az önkormányzat komoly foglalkoztató a megyében: a szellemi foglalkozású alkalmazottak körében meghaladja az 50%-ot is az állami foglalkoztatottak aránya.

Ahogy látszik, a gazdaságilag inaktívák száma bár folyamatosan csökken, még mindig magas számról van szó – országos viszonylatban B.-A.-Z. megyében az egyik legmagasabb ez a szám a főváros és Pest megye után, a 15-64 éves korosztályban.

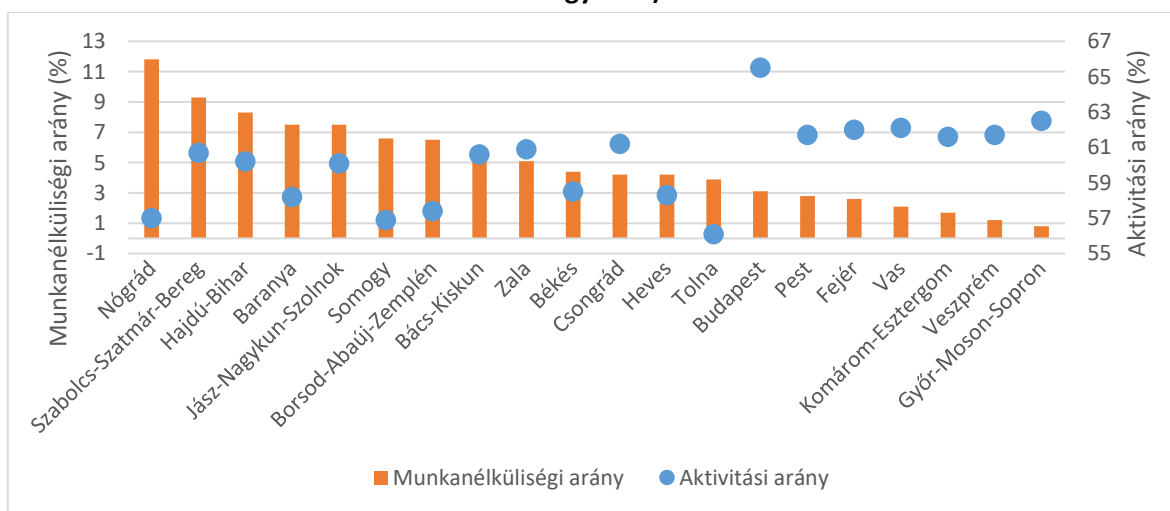
6. táblázat; Néhány munkaerő-piaci mutató megyénként (2017. I. negyedév)

Megye	Gazdaságilag inaktívák (fő)	Aktivitási arány (%)	Foglalkoztatási arány (%)	Munkanélküliségi arány (%)
Bács-Kiskun	99,3	60,6	57,5	5,1
Baranya	79,2	58,2	53,8	7,5
Békés	70,9	58,5	55,9	4,4
Borsod-Abaúj-Zemplén	146,2	57,4	53,7	6,5
Budapest	277,3	65,5	63,4	3,1
Csongrád	77,8	61,2	58,6	4,2
Fejér	81,7	62	60,4	2,6
Győr-Moson-Sopron	87,5	62,5	62	0,8
Hajdú-Bihar	110,4	60,2	55,2	8,3
Heves	61,2	58,3	55,9	4,2
Jász-Nagykun-Szolnok	74,4	60,1	55,6	7,5

Megye	Gazdaságilag inaktívák (fő)	Aktivítási arány (%)	Foglalkoztatási arány (%)	Munkanélküliségi arány (%)
Komárom-Esztergom	58,0	61,6	60,6	1,7
Nógrád	42,0	57	50,3	11,8
Pest	245,0	61,7	60	2,8
Somogy	66,9	56,9	53,1	6,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	119,9	60,7	55	9,3
Tolna	51,1	56,1	53,9	3,9
Vas	48,4	62,1	60,8	2,1
Veszprém	65,0	61,7	61	1,2
Zala	51,3	60,9	57,8	5,1

Forrás: KSH, STADAT táblák – 6.2.1.;

13. ábra; B.-A.-Z. megye helyzete a munkanélküliség, illetve az aktivitási arányban (2017. I. negyedév)

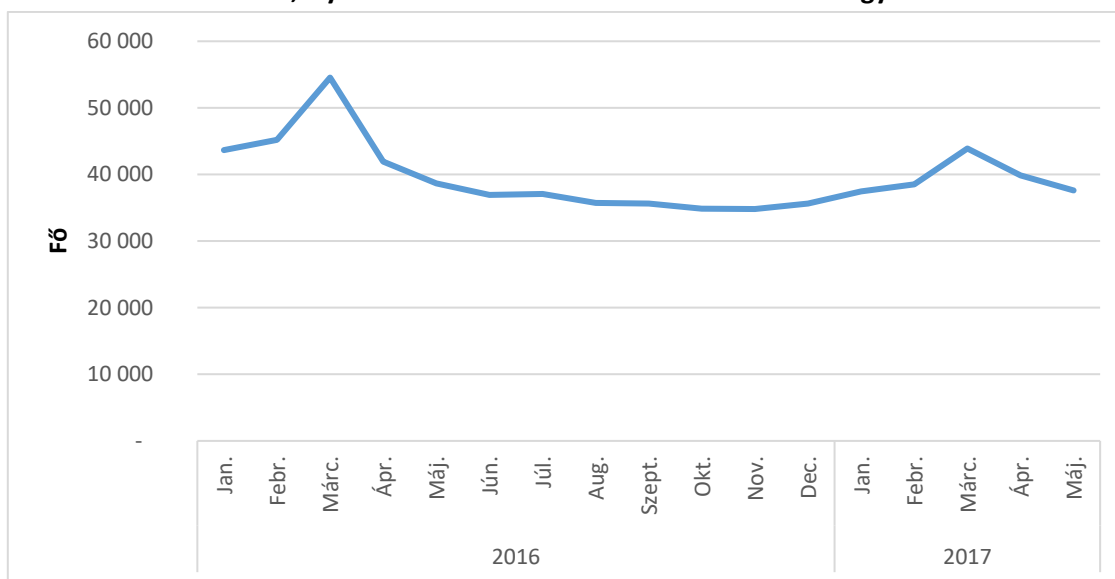

Forrás: KSH, 6.2.1. Stadat táblák;

Az inaktívák bevonása kapcsán potenciális munkaerő-piaci tartalékot jelentenek a fogyatékkal élők. A 2011. évi népszámlálás alapján a megyében 40.158 fő élt fogyatékossgal, akik közül 8.510 fő volt akadályoztatott önellátásban, 18.421 fő a mindennapi életben, illetve 8.248 fő tanulásban, munkavállalásban. 2 614 fő volt, akik azt mondták, hogy a fogyatékossguk egyáltalán nem akadályozza őket.

4.4.2 Álláskeresők jellemzői és munkanélküliségi tendenciák

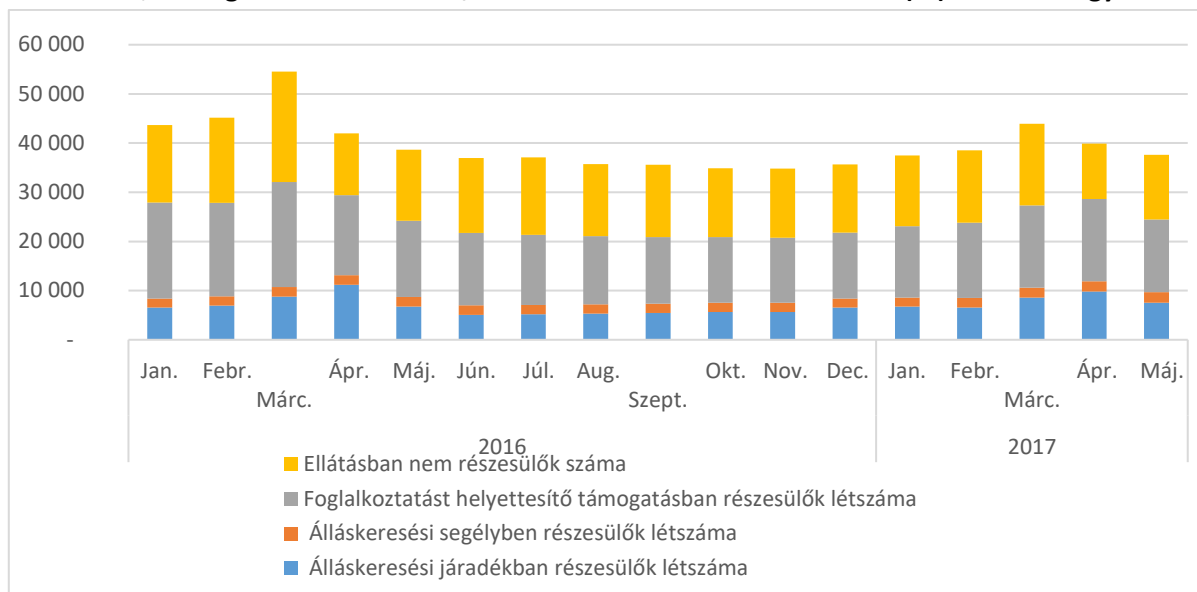
Bár a munkanélküliség sohasem látott mértékig csökkent, még mindig több mint 37 ezer ember keres állást a megyében.

14. ábra; Nyilvántartott álláskeresők száma B.-A.-Z. megyében

Forrás: nfsz.munka.hu, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

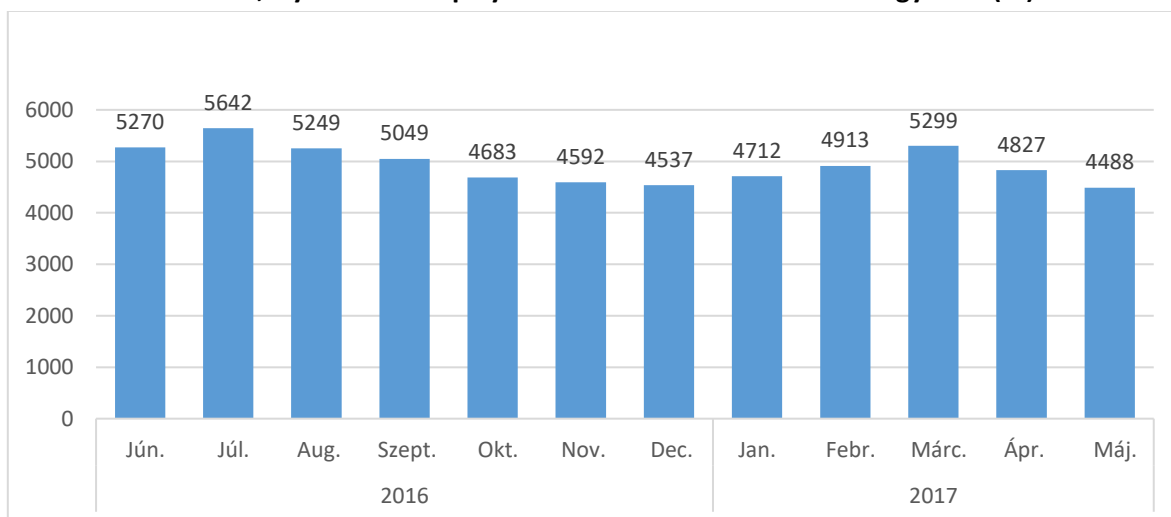
A márciusi kiugró adatoktól (melynek indoka, hogy ekkor záródnak a közfoglalkoztatási programok, amelyből sokan visszakerülnek a nyilvántartásba) eltekintve az álláskeresők száma folyamatosan csökken.

Az álláskeresők száma 2016 novemberében volt a legalacsonyabb, 34 815 fővel, majd azt az év elején egy kisebb arányú, majd márciusban egy nagyobb mértékű növekedés követte, majd azóta újra csökkenő tendencia figyelhető meg. A legfrissebb adatok szerint 37 588 fő keres állást a megyében. Ezen létszámon belül az álláskeresők 60%-a, kétharmada részesül valamilyen támogatásban. Viszont ezen a számon belül többségben vannak a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők, illetve kb. 1/3-ad az aránya a támogatásban nem részesülő álláskeresőknek. Ez azt jelenti, hogy az álláskeresők döntő többsége tartósan munkanélküli, akiket nagyon nehéz a foglalkoztatásba bevonni. Ezen célcsoport nagy része az elsődleges munkaerőpiacról már korábban kiszorult, nagy részük szakképzetlen vagy még 8 általános iskolai végzettséggel sem rendelkezik. Jellemzően ezen személyek (alacsony képzettségűek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkeznek) aránya jóval nagyobb a környezet-egészségügyi szempontból rossz helyzetű (alacsony közműellátottság, rossz állapotú lakóházak) lakóterületeken, cigánytelepeken. A környezet-egészségügyi szempontból rossz helyzetű lakóterületeken fokozottabb a veszélye a megbetegedéseknek, a járványok terjedésének, ami negatívan hat ki a lakosok egészségi állapotára és munkavállalási hajlandóságára. Jellemzően ezen lakóterületek a települések perifériális részein vannak, manapság további nehézséget jelent a közszolgáltatáshoz, munkahelyekhez való hozzáférés.

15. ábra; Támogatásban részesülő / nem részesülő álláskeresők száma (fő) B.-A.-Z. megyében

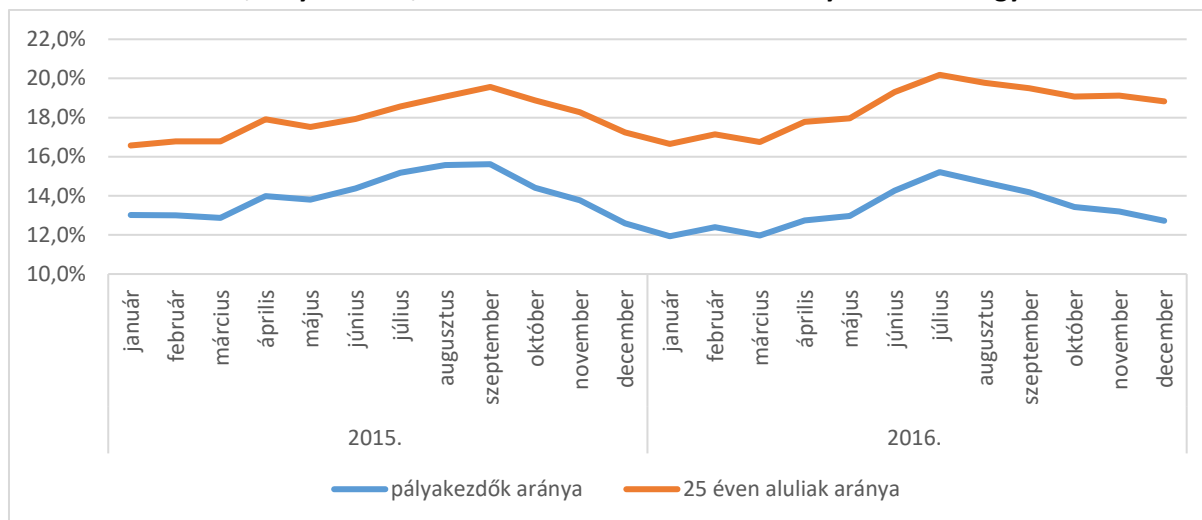
Forrás: nfsz.munka.hu, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

Az álláskeresőkön belül is ki kell emelnünk a pályakezdőket, akiknek szintén jelentős a száma, és akiknek az aránya hullámzó tendenciát mutat. Ezt ugyan sikerült 1 év alatt kb. 15%-kal csökkenteni, ez a csökkenés azonban nem kiegyensúlyozott, vannak hónapok, amikor visszatérően emelkedés figyelhető meg.

16. ábra; Nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma a megyében (fő)

Forrás: NSZFH, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

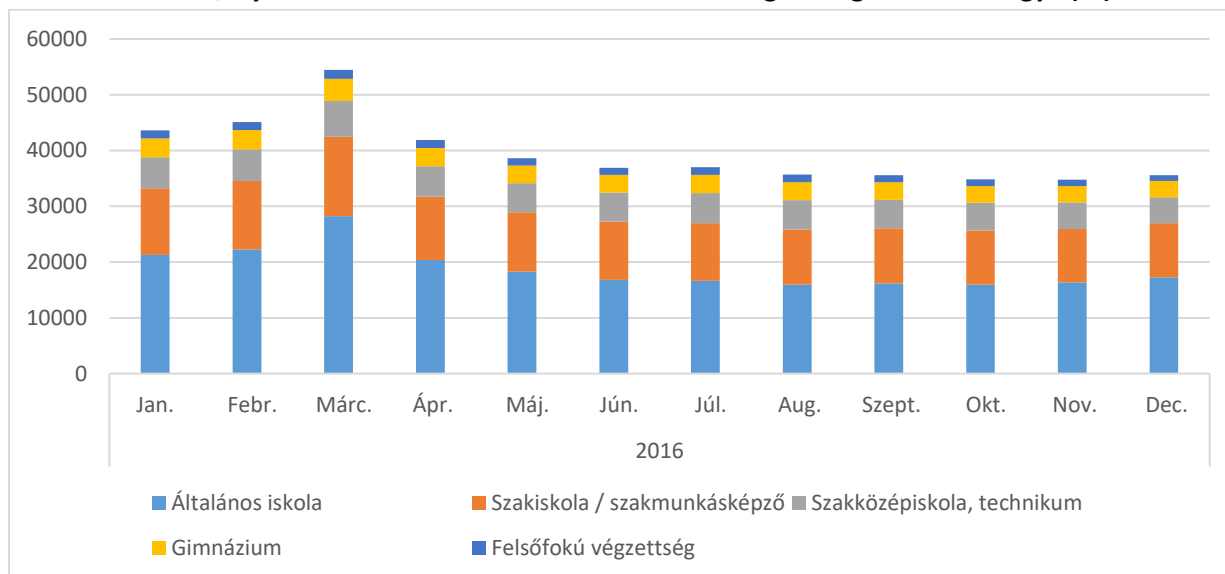
Arányukat tekintve a fiatal munkavállalók közötti munkanélküliség még mindig magas – kétszerese-háromszorosa a megyei munkanélküliségi rátának. Vagyis egy hátrányos helyzetű célcsoporttal állunk szemben, amelyiknek a munkavállalására kiemelt figyelmet kell fordítani, illetve ezek az arányok újfent a kiaknázható munkaerő-tartalékokat mutatják.

17. ábra; Pályakezdők, 25 év alatti munkanélküliek aránya B.-A.-Z. megyében

Forrás: nfsz.munka.hu, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

További strukturális problémákat mutat, ha megvizsgáljuk az álláskeresők összetételét végzettségük szerint. A megyében kiugró arányban találjuk a mindössze általános iskolai végzettséggel rendelkező munkakeresőket, majd őket a szakiskolai, szakmunkásképző végzettséggel, tehát szakmával rendelkezők követik. Az általános iskolai végzettségűek nagy száma azonban azt mutatja, hogy a megyében meglévő munkaerőpotenciál sajnos képzetlen, nem rendelkezik szakmával.

Az országos átlaghoz viszonyítva is sajnos B.-A.-Z. megye vezet – átlagosan itt a legmagasabb a képzetlen álláskeresők aránya: 14%. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rendelkezik még két számjegyű átlagos aránnyal (12%), majd Hajdú-Bihar megye következik 9%-kal.

18. ábra; Nyilvántartott álláskeresők száma iskolai végzettség szerint a megye (fő)

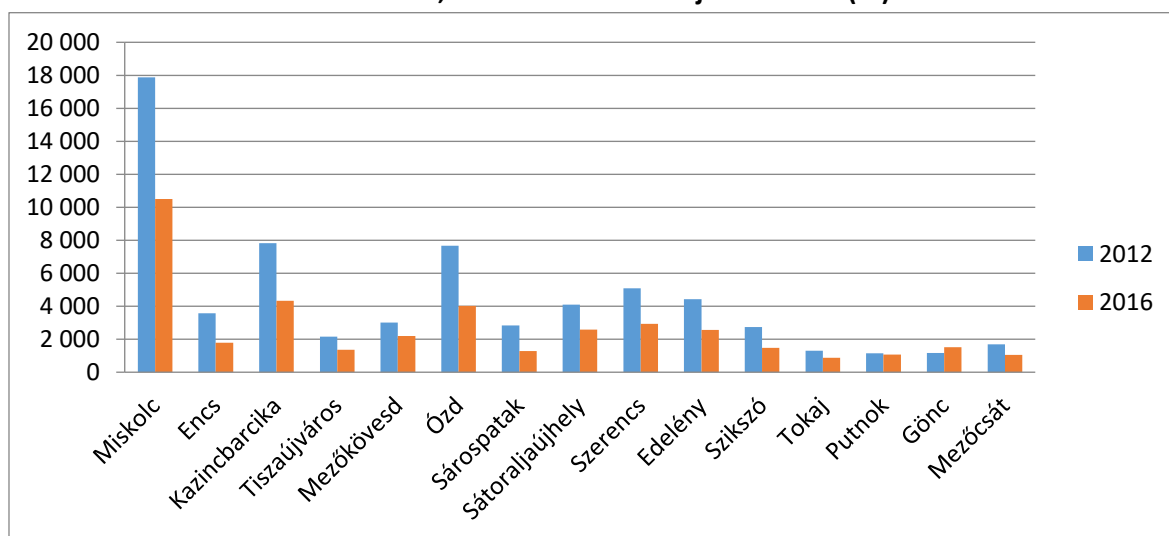
Forrás: nfsz.munka.hu, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok

Amennyiben a megyén belüli folyamatokat vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a járások között adott esetben nagy különbségek mutatkoznak. Hosszabb időtávban mindenhol csökkenés figyelhető meg az álláskeresők számában.

Jó gyakorlat a partnerségre

Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013 (HU-HR) „MOBIL Region”⁷ keretében a cél az volt, hogy javuljon a határmenti régióban jellemző alacsony szintű iskolázottság, a munkalehetőségek és az álláskeresők szakmai képzettsége közti strukturális különbség csökkenjen, a régió humán erőforrással kapcsolatos fejlesztési lehetőségei bővüljenek, a kapacitás pedig növekedjen. A projekt során az 2009-es adottságok között innovatív megközelítés volt jellemző: infokommunikációs bázis létrehozása (közös website, workshopok, konferenciák), pályaaorientációs tevékenység, a kamarák által felmért munkaerő-piaci kereslet és kínálat adataalapú közelítése – a rendelkezésre álló adatok feldolgozása. A partneri együttműködést a gyakori, intenzív, több formában megvalósuló tapasztalatcsere alapozta meg. Ehhez a projekthez nagyon hasonló projekt valósult meg a MA-SLO-W⁸ néven Borsod-Abaúj-Zemplén megye részvételével az Észak-Magyarországi Régióban is.

19. ábra; Álláskeresők száma járásonként (fő)

Forrás: nfsz.munka.hu, http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok⁹

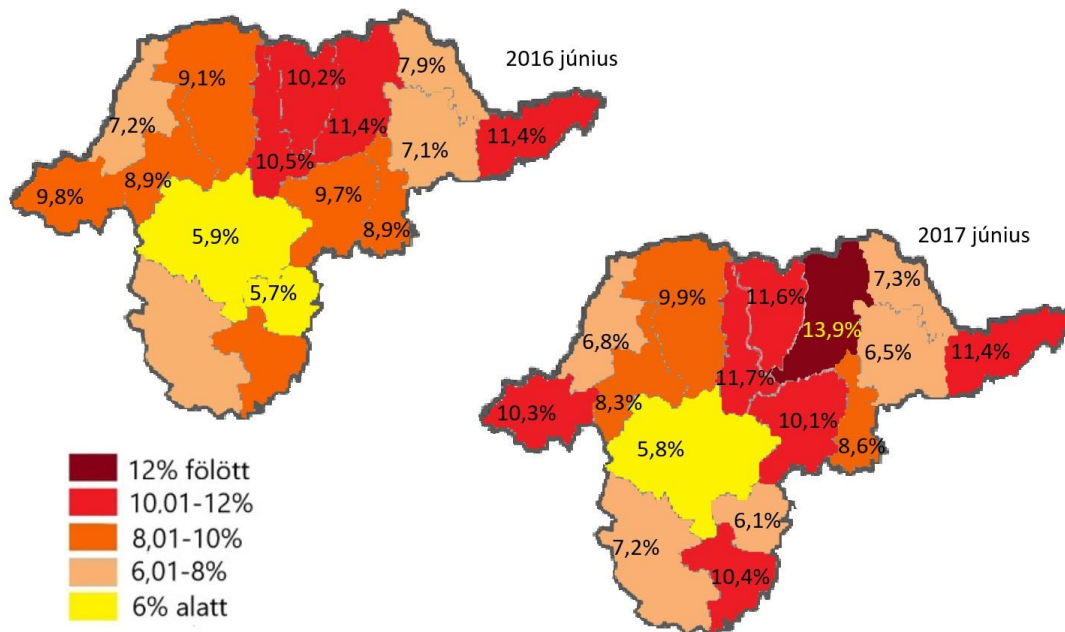
A munkanélküliségi arány a településsoros havi adatok alapján¹⁰ nem minden járásban csökkent az elmúlt egy évben (2016 és 2017 júniusi adatát figyelembe véve).

⁷ Nemzetközi és határ menti együttműködések támogatása - Bevezetési javaslatok a határ menti jó gyakorlatok országos szintű elterjesztésére; Foglalkoztatási Hivatal, 2010;

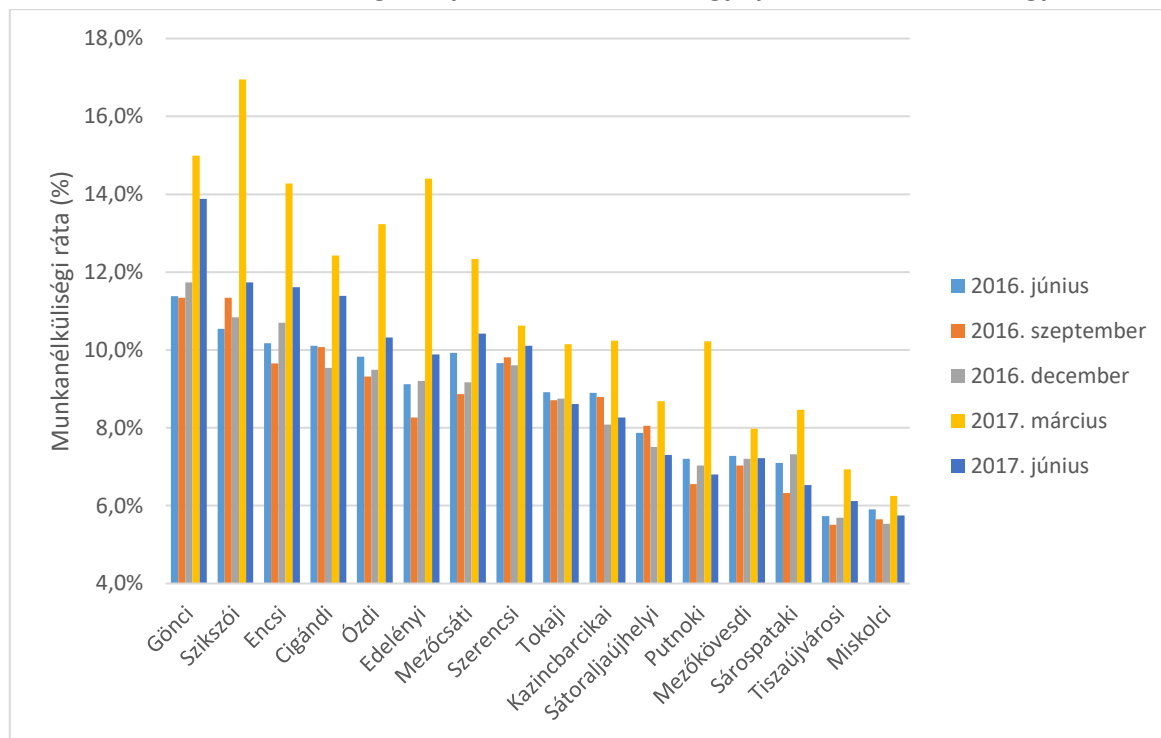
⁸ <http://maslow.bokik.hu/hu/projekt-bemutatas/projekttel-kapcsolatos-esemenyek/53-a-maslow-projekt-uetemterve>;

⁹Járások többségének területe 2013 és 2014 között változott. Az adatok rendelkezésre állása és összehasonlíthatósága miatt a Cigándi járás területét 2015-ben is a Sátoraljaújhelyi járásnál vettük figyelembe.

¹⁰http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_havi_reszletes_adatok_2017;

20. ábra; A munkanélküliség járási aránya 2016 és 2017 azonos időszakában (június);¹¹

Forrás: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok;

21. ábra; A munkanélküliség arányának változása a megye járásaiban az utóbbi egy évben;

Forrás: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_havi_reszletes_adatok_2017;

Az elmúlt egy évben a leginkább a Gönci, a Szikszói az Encsi és a Cigándi járásban nőtt a munkanélküliek aránya (a 2016 júniusi adatot összevetve a 2017. évvel), illetve nyilván a regisztrált álláskereső száma. A növekedés egyébként több (9) járásban volt jellemző, mint amennyiben csökkenés történt.

¹¹ Az adatok kiigazítatlan településsoros adatokból származnak, 2016. június, szeptember december, illetve 2017. március és június havi adatainak átlagát mutatják.

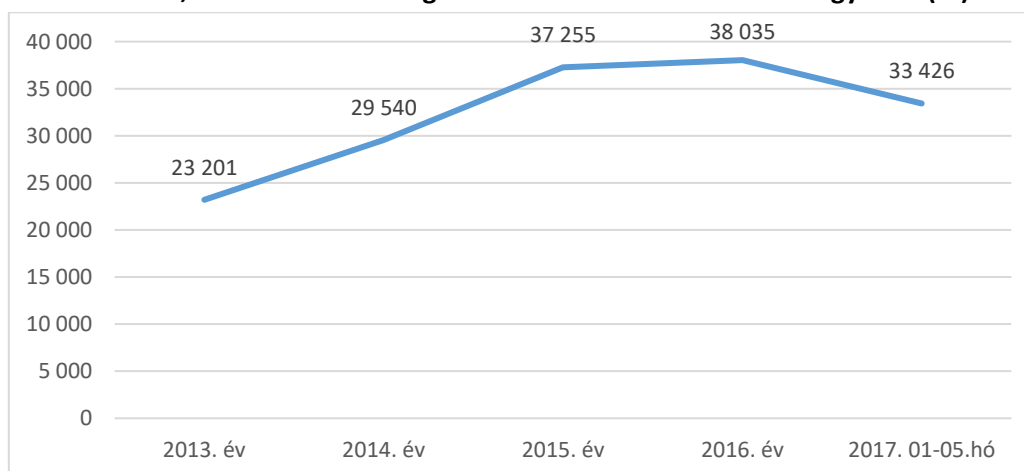
7. táblázat; Az álláskeresők járási száma (fő) – településsoros adatok aggregálása

Járás	2016			2017	
	június	szeptember	december	március	június
Gönci	1332	1328	1374	1746	1617
Encsi	1546	1468	1627	2167	1762
Cigándi	1148	1144	1083	1408	1291
Szikszoói	1287	1385	1324	2060	1426
Edelényi	2109	1911	2129	3298	2264
Tiszaújvárosi	1324	1273	1315	1582	1397
Mezőcsáti	1026	917	948	1264	1068
Ózdi	3697	3506	3572	4687	3839
Szerencsi	2730	2771	2714	2966	2821
Mezőkövesdi	2094	2023	2074	2271	2055
Miskolci	10049	9617	9420	10503	9672
Tokaji	801	782	786	902	765
Putnoki	981	893	957	1373	914
Kazincbarcikai	4212	4128	3750	4785	3864
Sátoraljaújhelyi	1298	1327	1238	1412	1188
Sárospataki	1240	1105	1278	1456	1124

Forrás: http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=afsz_havi_reszletes_adatok_2017;

4.4.3 Közfoglalkoztatás

A közfoglalkoztatottak helyzetét külön érdemes megvizsgálni, hiszen kormányzati cél, hogy ők az elsődleges munkaerőpiacra visszakerüljenek. A megyében azonban magas a közmunkában foglalkoztatottak aránya, növekvő tendencia volt megfigyelhető, (bár 2017. évi járási adatok még nincsenek), de ez arra enged következtetni, hogy nagyobb tömegeket kell az elsődleges munkaerőpiacra visszavezetni. Ez feszültségeket generálhat a rendszerben, hiszen az önkormányzatok most ezen munkavállalók bevonásával látják el a jogszabályi kötelezettségeiket. Vagyis kivezetésük csak lépésekben, ütemezetten valósulhat meg, figyelembe véve az önkormányzati feladatok teljesítésének kötelezettségeit és az ott hiányzó munkaerő pótlását.

22. ábra; A közmunkában foglalkoztatottak száma B.-A.-Z. megyében (fő)

Forrás: BM, <http://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/statisztika>

A megye 16 járásából 14-ben 1000 fő felett volt a közfoglalkoztatottak aránya, ezek közül is ötben meghaladta a 3000 főt is (Miskolci, Edelenyi, Ózdi, Kazincbarcikai, Szerencsi járások)

Ez annál is inkább fontos kérdés, mivel az alábbi táblázatból látszik, hogy a regisztrált álláskereső és a közfoglalkoztatásban dolgozók száma egyre inkább közelít egymáshoz: az álláskereső száma csökkent az elmúlt 4 évben, de ezzel összhangban a közmunkában dolgozók száma nőtt. Vagyis az álláskereső jelentős része nem az elsődleges munkaerőpiacon talált állást.

8. táblázat; Közfoglalkoztatási ráta a megyében

Borsod-Abaúj-Zemplén megye	2013. év	2014. év	2015. év	2016. év	2017. 01-05.hó
Közfoglalkoztatásban dolgozók száma (fő)	23 201	29 540	37 255	38 035	33 426
Regisztrált álláskereső száma zárónapon (fő)	59 202	51 349	45 407	39 503	39 422
Közfoglalkoztatási ráta	27,34%	34,77%	45,77%	49,05%	45,88%

Forrás: BM, <http://kozfoglalkoztataskormany.hu/statisztika>

A sérülékeny gazdasági szerkezet instabil munkaerő-piacca jár. A meglévő munkaerő-tartalékok egyedülálló lehetőséget kínálnak a megyének, de a jelenlegi országos (egyen) szabályozás és finanszírozás nem teszi lehetővé a tartalékok sikeres felszabadítását.

4.4.4 Miskolc Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Stratégiájának foglalkoztatási helyzetképe¹²

A megyei jogú város stratégiájával való koherencia miatt célszerű bemutatni a Miskolc Megyei Jogú Város foglalkoztatásával kapcsolatos főbb megállapításokat. Ezeket a városi stratégia helyzetelemző részéből emeljük át.

A város foglalkoztatási helyzetét nehéz elválasztani a megyétől. Hasonló jellemzőkkel bír a munkaerő-piaci kereslet és kínálat is, csak bizonyos esetekben lehet egyedi, városi jellemzőket azonosítani.

A Központi Statisztikai Hivatal kikérdezésen alapuló munkaerő-felmérése alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 2012 és 2015 között az országos átlagot meghaladóan javultak a munkaerő-piaci mutatók, viszont a jelentős javulás ellenére ezek értékei még mindig elmaradnak az országostól.

- A cégek munkaerőhiánnyal küzdenek Magyarországon, több mint félmillió ember - a gazdaságilag aktív népesség több mint 10 százaléka - még mindig nem, vagy csak az állami közfoglalkoztatásban tud elhelyezkedni. A megyében bár javult a foglalkoztatottság és a gazdasági aktivitás, még mindig itt az egyik legmagasabb a gazdaságilag inaktív aránya. Ennek oka, hogy a rendelkezésre álló szabad munkaerő jelentős része nehezen foglalkoztatható, illetve a munkaerő-kereslet és kínálat rendkívül egyenlőtlenül alakul. Az üres álláshelyeknek több mint fele a közép-magyarországi régióban található, miközben az itteni munkanélküliek csupán a negyedét teszik ki az összes állástalannak az országban. Ez a strukturális egyensúlyhiány pedig igen nehezen javítható, mivel a magyar munkavállalók

¹² Miskolc Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Paktum Programja című, TOP-6.8.2-15-MI1-2016-00001 azonosító számú projekt **Foglalkoztatási Stratégiája**;

földrajzi mobilitása az országon belül rendkívül alacsony, ezek a földrajzi különbségek nehezen tudnak kiegyenlítődni.

- A munkaerő-tartalékokot adó emberek legmagasabb iskolai végzettségét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy közel kétharmaduk nem rendelkezik érettségivel, sőt sokan közülük a 8 általános iskolát sem végezték el. Vagyis a rendelkezésre álló munkaerő jelentős része nem rendelkezik megfelelő szaktudással, strukturális munkanélküliség áll fent.
- Borsod-Abaúj-Zemplén megyében lakók mobilitási aktivitása viszonylag alacsony. Többnyire a helyben kínálkozó munkalehetőségeket keresik, nehezen vagy egyáltalán nem vállalják el a napi több órás ingázással járó állásokat, amit nem könnyít meg a megye infrastrukturális helyzete sem. Ez az alacsony mobilitási hajlandóság nagymértékben beszűkíti az egyén álláskeresési lehetőségeit. A korábbi TÁMOP-1.1.2 és a jelenlegi GINOP projektek a minél eredményesebb reintegráció céljából több támogatási eszközt (munkába járás alatti utazási költség támogatása, lakhatási támogatás) is működtetnek, melyek a mobilitási hajlandóság erősítését szolgálják, ennek ellenére a résztvevők közül minimális számban éltek ezekkel a támogatási lehetőségekkel. Mobilitási támogatására összesen 1 524 esetben került sor B.-A.-Z. megyében, Miskolc járásban pedig 269 esetben.
- A közfoglalkoztatási-programok, melyekben a képzetlenek mellett kisebb részben a képzettnek mondható munkaerő is részt vesz, mostanra már visszatartják a munkakereséstől az embereket, az ország több területén már a versenyszféra elől vonják el a potenciális munkavállalókat
- Az alacsony iskolai végzettségű emberek elsősorban fizikai munkát tudnak végezni, mely munkahelyek jellemzően nagyobb arányban vannak az iparban, szállítási, raktározás ágazatban, építőiparban, kereskedelemben és vendéglátásban.

A feldolgozóipar szerepe meghatározó a megyében a foglalkoztatottak számát tekintve, mert 2016. I. félévében kb. 35 ezer főt foglalkoztattak. Az üres állások 28%-a (349 db) a feldolgozó ipar területén volt, melynek kimutatása vállalati felmérés alapján történt. Ebben az ágazatban jellemzően magas munkaerő igény ellenére is, csak kevés munkahelyet töltenek be támogatással. Jelentős volt a foglalkoztatotti létszám az adminisztratív, támogató szolgáltatás területein, az építőipari, szállítási, raktározási ágazatokban, továbbá a kereskedelemben és a gépjármű javítás terén. A megyében, főként Miskolcon további munkahelyek bővülése várható az autóiparban, illetve kormányzati ösztönzők következtében az építőiparban. Folyamatos a munkaerőigény az ügyfélkapcsolati, ügyviteli munkakörökben is. Továbbá számolni kell munkahelyteremtéssel azon ágazatoknál, ahol jellemzően nagy a fluktuáció: mezőgazdaság, kereskedelem, vendéglátás, szállítás, építőipar. A felmérések alapján az alábbi munkakörökben van jelentősebb számú új munkaerőigény: termék-összeszerelő, mechanikai gépösszeszerelő, lakatos, hegesztő.

Összesen 70 ezer főt foglalkoztattak a közszféra feladataihoz kapcsolódóan, az oktatás, egészségügyi, szociális szolgáltatás és a közigazgatás ágazataiban. Ugyanakkor a közszféra ágazatban (közigazgatás, egészségügyi és szociális, településgondozás ágazatban) is van igény fizikai munkaerőre.

Foglalkoztatás és oktatás

2016-ban kilencedik alkalommal került sor a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Nonprofit Kft. (GVI) szakiskolai kutatására, amely a Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottságok (MFKB-k) döntéseinek elősegítését, megalapozását szolgálta. Ennek alapját egy körülbelül 2500 vállalkozásra és mintegy 3500 frissen végzett szakmunkásra kiterjedő kérdőíves

adatfelvétel képezi (B.-A.-Z. megyében 134 db és 244 fő), amelyre 2015 decembere és 2016 februárja között került sor. A felmérés egyik legfontosabb következtetése, hogy összességében kevesebb diák végez a szakképzésben, mint ahány szakképzett dolgozót a versenyszféra vállalatai felvenni terveznek a következő időszakban. A helyzet hasonló a munkaerő-kínálatot tekintve is: a szakiskolát végzettek közül összeálló effektív munkaerő-kínálat alacsonyabbnak ígérkezik a munkaerő-piaci keresletnél. Bár Budapest után a megyében kötik a legtöbb tanulói szerződést, Miskolcon tanulnak a legtöbben szakmát, ennek ellenére nem áll rendelkezésre megfelelő számú és minőségű szakmunkás. Ennek oka, hogy a diákok egy része el sem jut a képzés befejezéséig, másrészt a végzett hallgatók nem jelennek meg munkaerő-piacon.

A Miskolci Egyetem meghatározó színtere az országban zajló műszaki képzésnek, így Miskolc és térsége életében is jelentős szerepet tölt be. A Miskolci Egyetemen oktatók és hallgatók, valamint a kutatóintézetek munkatársai együttműködve a nagyvállalatokkal, a kis- és közepes nagyságú cégekkel és klaszterekkel számos olyan fejlesztést valósíthatnak meg, amelyet az ipar és a gazdaság gyorsan és sikeresen alkalmazhat.

Foglalkoztatás és uniós projektek

A paktumok mellett két nagyobb – foglalkoztatáshoz kapcsolódó – projekt fut a korábbi TÁMOP-1.1.2-11/1 óta. A GINOP 5.1.1 program egyik legfőbb célja a legfeljebb 8 osztályos iskolai végzettséggel rendelkező álláskeresőkre részére versenyképes szakma és megfelelő munkatapasztalat megszerzésének elősegítése. Ezen kívül e programban jelenik meg először a közfoglalkoztatottak nyílt munkaerő-piacra történő belépésének támogatása. A GINOP 5.2.1 program kifejezetten a 25 év alatti fiatalok munkaerő-piaci helyzetének javítását tűzte ki célul.

Miskolc járás esetében összesen 8 990 álláskereső élt az uniós programok nyújtotta szolgáltatási és támogatási lehetőségekkel. A megyéhez hasonlóan a legnagyobb arányban a 25 év alatti fiatalok, pályakezdők képviseltetik magukat (3 002 fő, 33%). Őket követik a tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek, akik a bevontak negyedét teszik ki (2 231 fő, 25%). Az 50 éven felüliek és az alacsony iskolai végzettségű álláskeresők közel hasonló arányban vannak jelen (1 225 fő, 14%; 1 084 fő 12%).

2016. december végéig a GINOP programokból foglalkoztatási támogatást igénybe vett cégek gazdasági ágazatok (TEAOR'8) szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy mind B.-A.-Z. megyében, mind Miskolc járás esetében a legtöbb támogatást a kereskedelem, gépjárműjavítás területén működő munkáltatók igényelték (1 230 eset, 25%; 228 eset, 22%). Ezen felül a feldolgozóiparban (607 eset, 12%; 133 eset 13%) és az építőiparban (552 eset, 11%; 112 eset 11%) mutatkozik nagyobb mértékű támogatott foglalkoztatás. Miskolc járásban jelentős még a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás ágazatban történő elhelyezések száma (115 eset, 11%). A többi gazdasági ágazatban mind 10% alatt marad ez az arány.

A három projektben összesen 867 álláskereső vette igénybe a vállalkozóvá válási támogatást, míg Miskolc járás esetében 342 fő, melyek aránya sem B.-A.-Z. megyében, sem pedig Miskolc járás esetében sem éri el az 5%-ot. Ennek az alacsony számnak egyik oka lehet, hogy a programok keretében nem lehet tőkejuttatást igénybe venni, viszont az álláskereső többsége élethelyzetéből adódóan nem rendelkezik a vállalkozás beindításához szükséges anyagi tőkével és megfelelő vállalkozási ismerettel.

4.5 Oktatási helyzet

A foglalkoztatási stratégia helyzetelemző részében kiemelt fontossággal szerepel az oktatási adatok elemzése, amit az indokol, hogy egy stratégiai szintű dokumentumnak nem elsősorban a ma problémáira kell csak reagálnia, hanem az elkövetkező 5-10 évre is. A hazai strukturális foglalkoztatási kudarcok jelentős része az oktatási kudarcok transzformálódása a szakmai karrierben (pályaorientáció hiánya, rossz önismeret, szakma-elhagyások, hatalmas lemorzsolódás a szakképzésben, stb.), amellyel foglalkozni kell a foglalkoztatási stratégiában is.

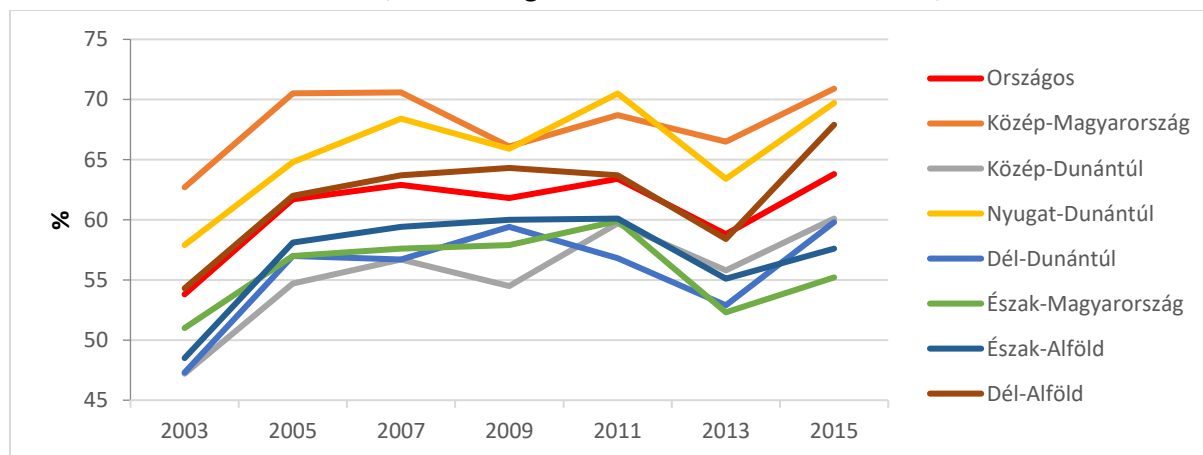
A társadalmi felzárkózás egyik alapköve a megfelelő szintű oktatás-nevelés, amely nemcsak a munkaerő-piac igényeinek kielégítését tartja egyetlen céljának, hanem a társadalmi normák átadására is alkalmas. A szakképzés helyzetét nehezíti, hogy a megye korábban erős ipari termelői jellege 1990 után megszűnt, több korábban fontos iparág teljesen eltűnt, és általában véve is csökkent a gazdaság teljesítménye.

Nem kétséges, hogy a társadalmi problémák kezelésének legfontosabb eszköze a megfelelő szintű oktatás, ezért jelent különösen nagy problémát, hogy a 2015-ös PISA-felmérés eredményei alapján a hazai oktatási rendszer konzerválja a szociális hátrányokat, nem csökkenti a szociális háttérből fakadó tanulói teljesítménykülönbségeket.

Ugyan hazánkban a nemzetközi átlagnak megfelelő a 6 évesek beiskolázása, ám már az általános iskolát sem végzi el minden beiskolázott, már ezen a szinten is jellemző a lemorzsolódás (nagyjából 10% az a létszám, amelyik nem a megfelelő évben fejezi be az általános iskolát). Így a lakosság körében 16,8%¹³ körül mozog azok aránya, akik csak alapfokú végzettséggel rendelkeznek – ez az adat az elmúlt 15 évben folyamatosan csökkent, miközben az érettségizettek aránya nőtt. Ebből a szempontból Észak-Magyarország az elmúlt három évben a legrosszabb eredményt érte el, az országos átlagtól mintegy 8%ponttal lemaradva.

A diplomát szerzettek aránya a 22 évesek között országosan 33,7%, miközben Észak-Magyarországon 13,6% a második legrosszabb adattal (Közép-Dunántúlon 9,6%). A felsőfokú diplomát szerzők arányát jelentősen befolyásolja az, hogy a térségben van-e valamilyen felsőoktatási intézmény, így nyilvánvalóan Közép-Magyarországon a legmagasabb a diplomát szerzettek aránya (64,6%).

23. ábra; Az érettségizettek a 18 évesek százalékában;

Forrás: KSH, Társadalmi haladás mutatószámrendszere;

¹³ Az adat forrása: Társadalmi haladás mutatószámrendszere, KSH; http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_2_4.html;

4.5.1 Intézményrendszer

Az elmúlt években jelentős változásokon ment keresztül az oktatási rendszer, annak köznevelés és szakképzési ágazata egyaránt. A fenntartó-váltások száma megnőtt, noha az egyházi szerepvállalás erősödése nem feltétlenül az intézmények állami fenntartásba vételétől függött, már korábban is megfigyelhető tendencia volt. A megyében működő feladat-ellátási helyek számában jelentős változások voltak középfokon¹⁴, míg az általános iskolák és óvodák esetében ez kevésbé jellemző (az általános iskolák esetében mintegy 2.100 férőhellyel csökkent a KLIK fenntartásában működő intézmények kapacitása, az egyháziaké ezzel párhuzamosan 800-zal nőtt). Az alapítványi feladat-ellátási helyek száma 15-ről 4-re csökkent.

A gimnáziumok feladat-ellátási helyeinek száma 24-gyel csökkent, melynek nagy részét az alapítványi fenntartók térvesztése teszi ki (27-ből 2 feladat-ellátási hellyel, a férőhelyek hatodára csökkenésével). Az egyházi fenntartás erősödött (mintegy 3500 férőhely növekmény), míg a KLIK szerepe csökkent (5000 férőhely csökkenés).

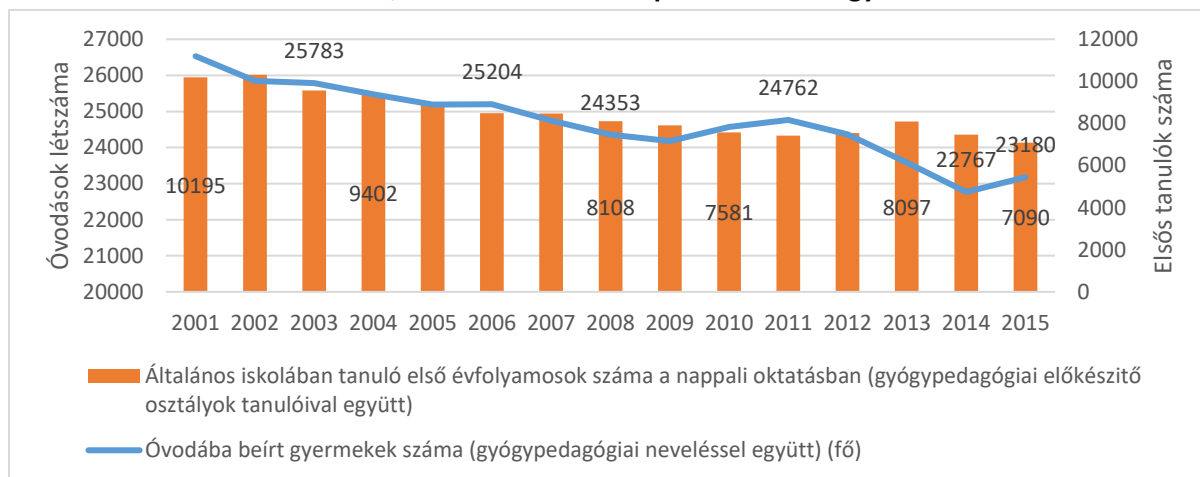
A szakközépiskolák/szakgimnáziumok állami fenntartása az NGM-hez került, szakképzési centrumokba szerveződve, miközben a feladat-ellátási helyek száma 54-gyel nőtt a megyében, nagyrészt az állami helyek számának megháromszorozódásából következően (21 ezer férőhelyes növekedés). A korlátozott felelősségű társaságok korábbi jelentős szerepvállalása felére csökkent (26-ról 13 ezer férőhelyre).

A szakiskola/szakközépiskolai feladatból szintén kiszorultak az alapítványok, valamint harmadára csökkent a kft-k férőhelyeinek száma. A megyében 2016. októberében 148 telephely működött a korábbi 167-hez képest, a férőhelyek számában mintegy 2000 fős csökkenés tapasztalható. Az egyházi jogi személyek (illetve a vallási tevékenységet végző szervezetek) szerepe a férőhelyeket tekintve háromszorosára nőtt.

4.5.2 Létszámadatok

A közoktatásban tanulók száma a megyében folyamatosan csökken, a demográfiai folyamatoknak megfelelően. Az óvodai létszám elmúlt években megfigyelhető drasztikus csökkenése a következő néhány évben jelentős visszaesést fog eredményezni az általános iskolai beiskolázásban is. A 2015/2016. októberi adatok alapján 23.180 gyermeket írtak be szülei óvodai ellátásba. Az élveszületések számának stabilizálódása miatt a következő néhány év csökkenése után az óvodások, illetve az elsősök száma is stabilizálódik majd.

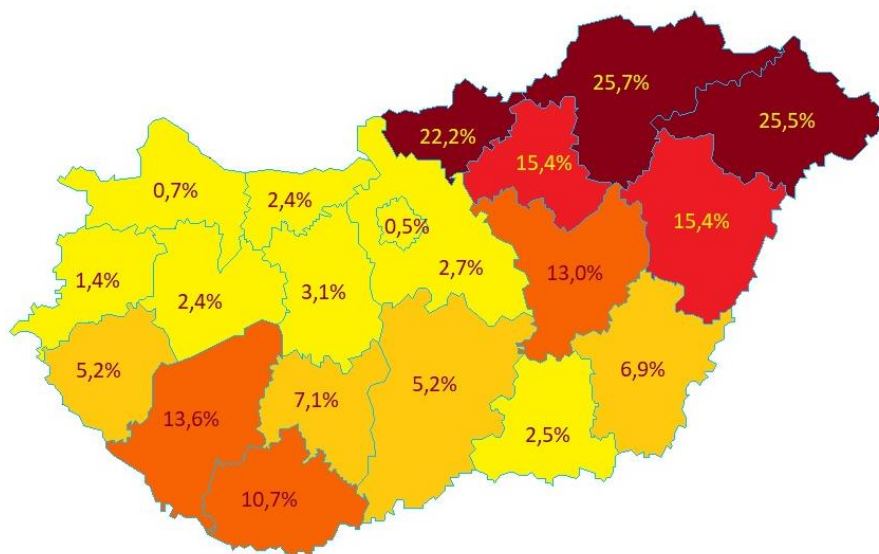
¹⁴ Az összehasonlítás alapján a 2014. októberi és a 2016. októberi OH-statisztika adta a működő intézmények feladatellátási helyeiről; <https://dari.oktatas.hu/index.php?id=kozerdeku>;

24. ábra; A köznevelésbe belépők száma a megyében

Forrás: KSH; Stadat táblák;

Az elsős általános iskolások száma a vizsgálható évek során 1000 fővel csökkent (ez a törvény által előírt átlagos osztálylétszámmal számolva 40-45 osztály eltűnését jelenti három tanév alatt).

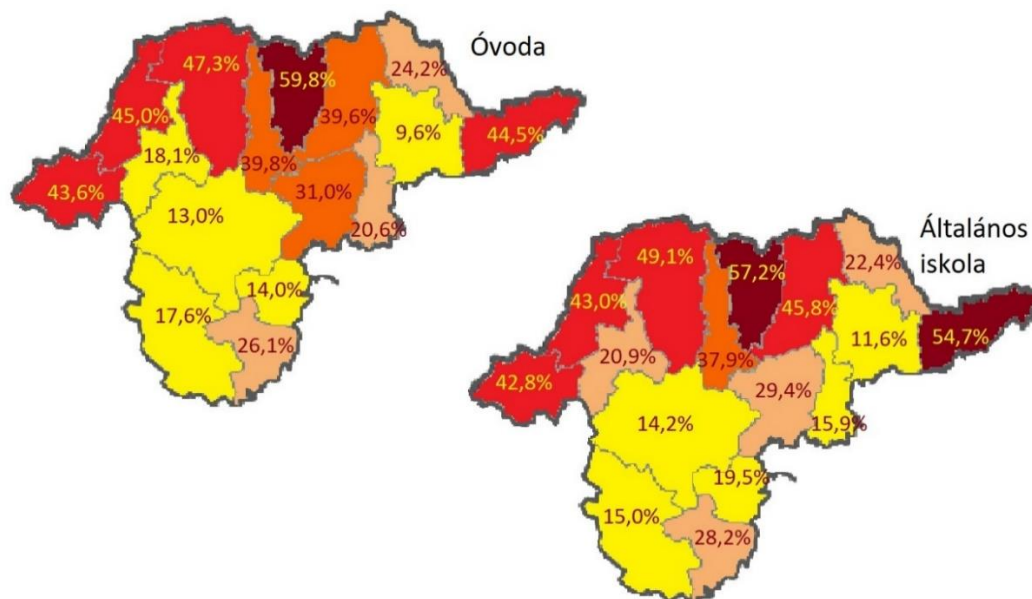
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében második legmagasabb a hátrányos helyzetűek aránya már óvodában is: itt a nyugati arány ötszöröse jellemző.

25. ábra; Halmazottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya az óvodákban 2016-2017¹⁵

Forrás: KIR-STAT 2015-2016; saját szerkesztés;

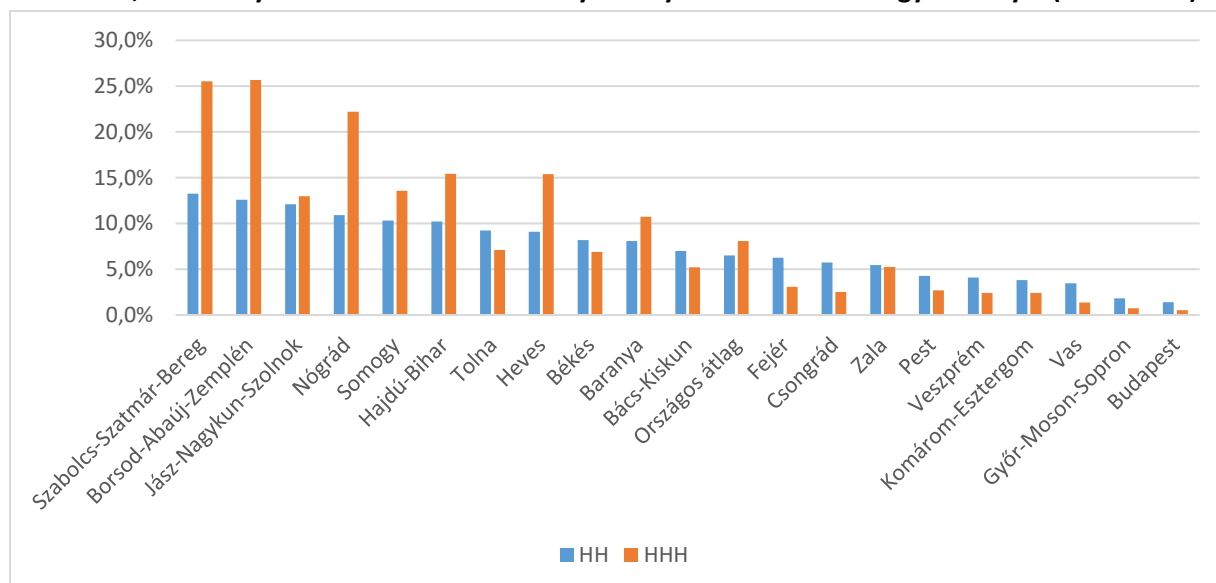
A megyén belül is jelentős különbségek vannak, noha a legjobb helyzetben lévő Tiszaújvárosi járásban is mintegy 5%-ponttal haladja meg a hátrányos helyzetűek aránya az országos átlagot. A problémával leginkább sújtott járás a Cigándi, illetve az Encsi.

¹⁵ A hátrányos helyzettel kapcsolatban megváltozott szabályok miatt célszerű a halmazottan hátrányos helyzetűek adatának használata – lásd az alábbi szövegdobozban szereplő magyarázatot. A térkép két tanév (2015/2016 és a 2016/2017-es KIR-STAT adatbázisok) adatainak átlagát mutatja.

26. ábra; Az óvodai és általános iskolai halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya

Forrás: KIR-STAT 2015-2016; saját szerkesztés;

A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek száma is igen magasan alakul a megyében, ahogy az alábbi ábra is mutatja, kiemelkedik a többi megye adatából. A hátrányos helyzetűek éves adatainak összehasonlítása nem mutat sokat, mivel 2014-ben megváltoztak a hátrányos helyzet megállapításának szabályai, így az egész országban drasztikusan csökkent a statisztikákban a hátrányos helyzetűek száma – noha nyilván a szociális helyzetben nem állt be drasztikus javulás ezekben a térségekben. Az elmúlt három év átlaga még így is kiemelkedő Borsod-Abaúj-Zemplén megye néhány járásában, a szabályváltozások előtti 2013. októberi adatokban négy járás is 70% fölötti HH-aránnyal szerepelt (Cigándi, Encsi, Gönci, Edelényi).

27. ábra; A hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű óvodások megyei arányai (2015-2016)

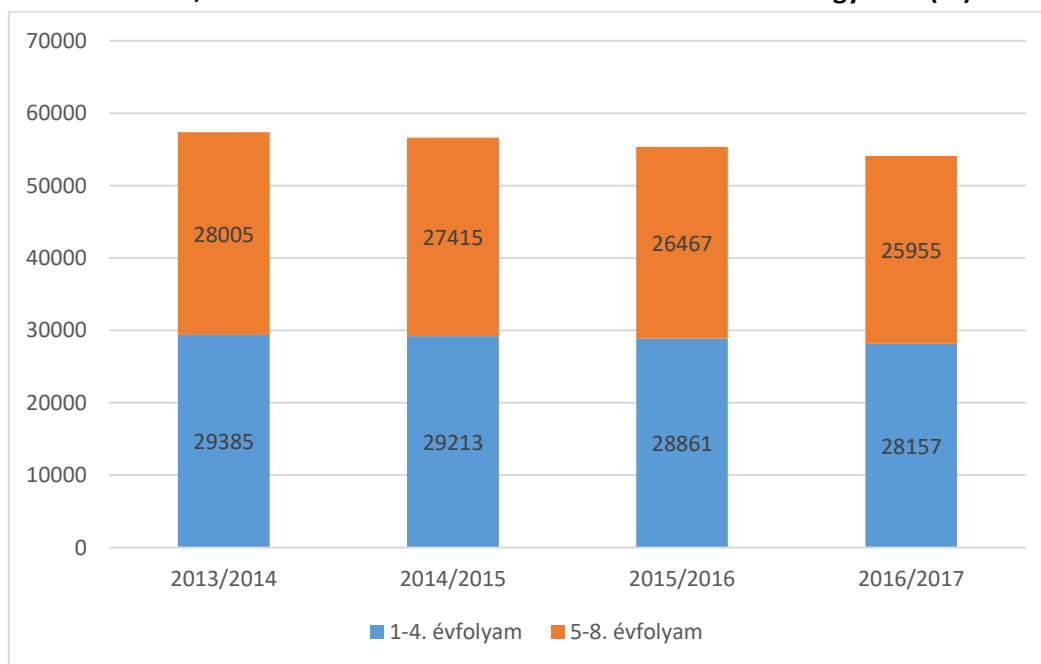
Forrás: KIR-STAT adatbázis, saját szerkesztés;

Az általános iskolai oktatásban tanulók száma folyamatosan csökkent az elmúlt években, ahogy korábban már bemutattuk, az első évfolyamon is nagymértékű visszaesés volt megfigyelhető. Amennyiben több évfolyamot vizsgálunk, a csökkenés nem mutat drámai mértéket. Az általános iskolák teljes megyei létszáma az elmúlt három évben összesen mintegy 2.000 fővel csökkent, ami a 2013/2014-es tanulólétszám 3,7%-a.¹⁶

A hátrányos helyzettel kapcsolatos szabályok megváltozása

Az elmúlt évek fontos változása a hátrányos helyzettel kapcsolatban, hogy a jegyző jogköréből 2013-ban kikerült a hátrányos helyzet megállapítása és átkerült a gyámhivatalhoz. A 2013 előtti szabályozásban a témát közvetlenül a közoktatási, később köznevelési törvény döntött, ezután viszont a gyermekvédelmi törvény adott paragrafusa vonatkozik a köznevelés rendszerére is. Emellett azonban a kategorizálás is változott. 2013 előtt az a gyermek számított hátrányos helyzetűnek, aki alacsony jövedelmű családban nőtt fel (ennek igazolása az volt, hogy a jegyző megállapította a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságot), miközben a halmozottan hátrányos helyzethez az RGYK mellé a szülőknek nyilatkozniuk kellett arról, hogy egyikük legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik. 2013. szeptembertől nem elég a HH megállapításához az RGYK-ra való jogosultság, emellé bizonyítani kell még egy hátránynövelő tényezőt (alacsony iskolázottság a szülőknél, tartós munkanélküli szülők, elégtelen lakáskörülmények). A halmozottan hátrányos helyzet megállapításához a fenti hátránynövelő tényezők közül kettő bizonyítandó – ezzel könnyen beláthatóan szűkül a bekerülés lehetősége. A fenti két változás eredményeképpen jóval nehezebbé vált a hátrányos helyzet megállapítása, így a statisztikákban hatalmas létszámcsökkenés következett be 2014-ben.

28. ábra; Az általános iskolai létszámok változása B.-A.-Z. megyében (fő)

Forrás: KIR-STAT 2013-2016;

Azt láthatjuk, hogy a csökkenés főként a felsősök létszámában való visszaesés következménye (a kilépő osztályok létszáma nagyobb, mint az ötödikbe belépőké).

¹⁶ Az évek között a beiskolázás, illetve a továbblépő osztályok létszáma közötti különbségek miatt kialakulhatnak különbségek.

Jó gyakorlat a hátrányos helyzetű tanulók integrációjára

Az Igazgyöngy Alapítvány¹⁷ 1999 óta működik a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség egyikében, Berettyóújfalu környékén.

Egyik feladata a tehetséggondozás, különös tekintettel a hátrányos helyzetű, roma gyerekekre. Ezt egy alapfokú művészeti iskola fenntartásával végzik.

Hat telephelyre, összesen 23 településről járnak gyerekek az intézménybe, nagyjából 600 fővel foglalkoznak; a tanulók 70%-a hátrányos helyzetű, közülük kb. 300 fő mélyszegénységben élő, cigány gyermek.

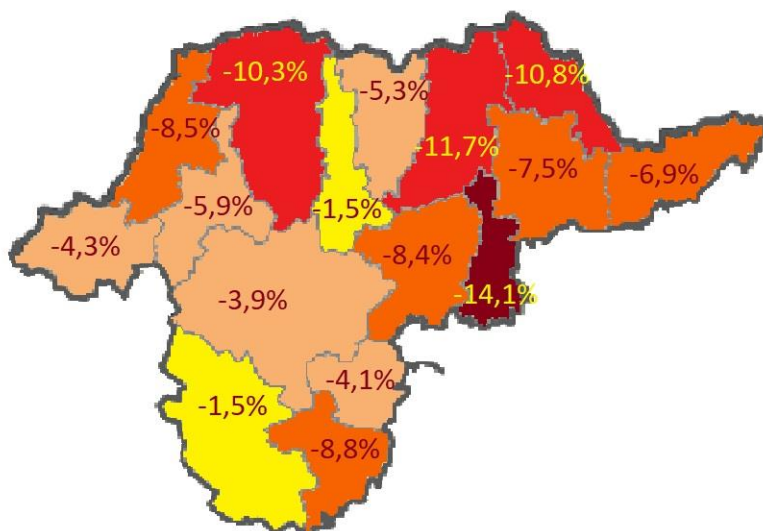
A gyermekközpontú vizuális nevelésnek köszönhetően tanítványaink évente 500-nál is több díjat nyernek hazai és nemzetközi gyermek képzőművészeti versenyeken, a világ minden pontján.

Az oktatás mellett az alapítvány esélyteremtő terepmunkát is végez. Azt vallják, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek integrációja sosem fog az iskola falain belül megoldódni. A komplex programban az oktatás- család-gondozás, közösségfejlesztés – intézményi együttműködés hármasság pillére a meghatározó, ezzel megkeresik az összes beavatkozási pontot, és erre a közösség bevonásával szeretnének hatást gyakorolni. A teljes modellfejlesztés terepe egy Told nevű kis zsákfalú, ennek elemeit településre specializálva már 16 településen alkalmazzák.

A stratégiaszerű munka mérhető pozitív változásokat mutat a mélyszegénységben élő, zömében roma társadalmi csoport integrációjában.

A járási különbségek nem jelentősek, csak a Mezőkövesdi járásban nőtt a tanulólétszám. Leginkább a keleti területeken csökkent a tanulólétszám, ám egyértelmű területi összefüggések nem észlelhetők.

29. ábra; Az általános iskolai létszámok változása járásonként a 2016/2017 és a 2013/2014-es tanévek között

Forrás: KIR-STAT 2013-2016; saját szerkesztés

¹⁷ <http://igazgyongyalapitvany.org/mit-csinalunk-2/>;

A hátrányos helyzetűek aránya statisztikailag drámai mértékben csökkent az elmúlt három évben a korábban már hivatkozott szabályváltozások miatt. A hátrányos helyzetűek aránya hasonlóan alakul az óvodai ellátásnál bemutatotthoz az egyes járásokban az elmúlt három tanév átlagában 21-59% volt a hátrányos helyzetűek aránya.

Az évfolyamismétlők aránya az általános iskolában - országos összehasonlításban - a megyében a legmagasabb (2015/2016-os tanévben 4,22%, Nógrád megyében 4,17%), a tendencia pedig az országos csökkenéssel szemben minimálisan emelkedő (országosan az adat a 2013/2014-es 2,03%-ról 2015/2016-ra 1,93%-ra csökkent). Így tehát Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az évfolyamismétlők aránya duplája az országos átlagnak.

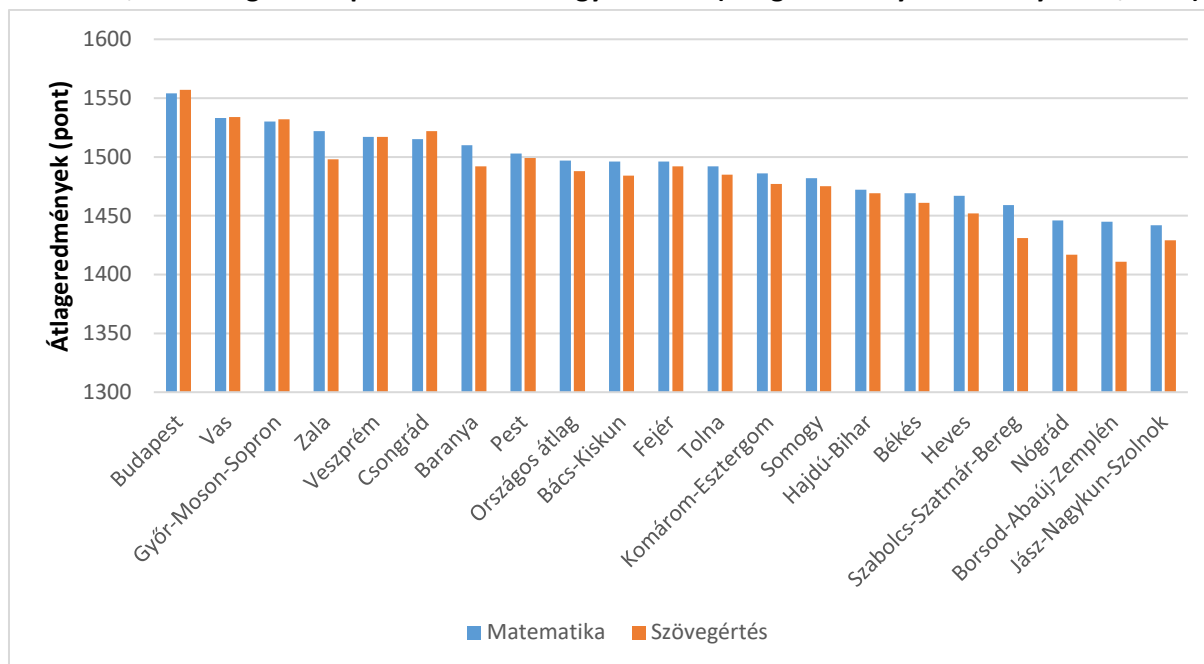
A napközisek aránya évente 2%-kal emelkedik a megyében, ám a 2015/2016-os tanévben is mintegy 7%ponttal elmaradt az országos átlagtól, noha a hátrányos helyzetű csoportok esetében gyakran ez az egyetlen lehetőség a szociálisan megfelelő környezet minél tovább tartó használatára, illetve gyakorta az étkezésre is.

Az általános iskolába bejárók aránya az országos átlagnál magasabb ugyan, de nem kirívóan. A legtöbb elfogadott elmélet szerint általános iskolás korban nagyon fontos, hogy a tanulóknak lehetőleg ne kelljen utazni az iskolába – pl. a bejáróknak jóval korábban kell elindulniuk reggelente, illetve később is érnek haza az iskolából. Így kevesebb idő marad a családban való szocializációra, illetve játékra (különösen az alsós korosztályban). A járási szintű különbségek nyilvánvalóan az egyes járások településszerkezetétől, illetve az iskolával való ellátottságtól egyaránt függenek, az azonban megállapítható, hogy pl. a Putnoki vagy az Encsi járásban minden harmadik gyermek bejáró, míg pl. az Ózdi vagy Kazincbarcikai járásban csak minden tizedik.

4.5.3 Kompetencia-mérési eredmények a megyében

Az országos kompetencia-mérési eredmények fontos jelzőszámai egy térség (még inkább egy iskola) oktatási teljesítményének, és egy foglalkoztatási stratégia kapcsán azért érdemel figyelmet a téma, mert ez az a mérési pont, ahol nem lexikális tudást, hanem az átadott tudás használatát vizsgálják. Ez pedig nagyban befolyásolja a későbbi foglalkoztathatóságot, illetve az önfejlesztés képességét.

A legutolsó Országos Kompetenciamérésen a megye tanulói – az átlagpontszámot tekintve - a legtöbb mért évfolyamon és területen a legrosszabb eredményt érték el (kivéve a matematika 6. évfolyamát, ahol Jász-Nagykun-Szolnok megye eredménye rosszabb). A megyei átlag minden mért évfolyamon és területen (matematika és szövegértés) 4-6% közötti mértékben marad el az országostól.

30. ábra; Az Országos Kompetenciamérés megyei adatai (átlageredmények 6. évfolyamon, 2015)

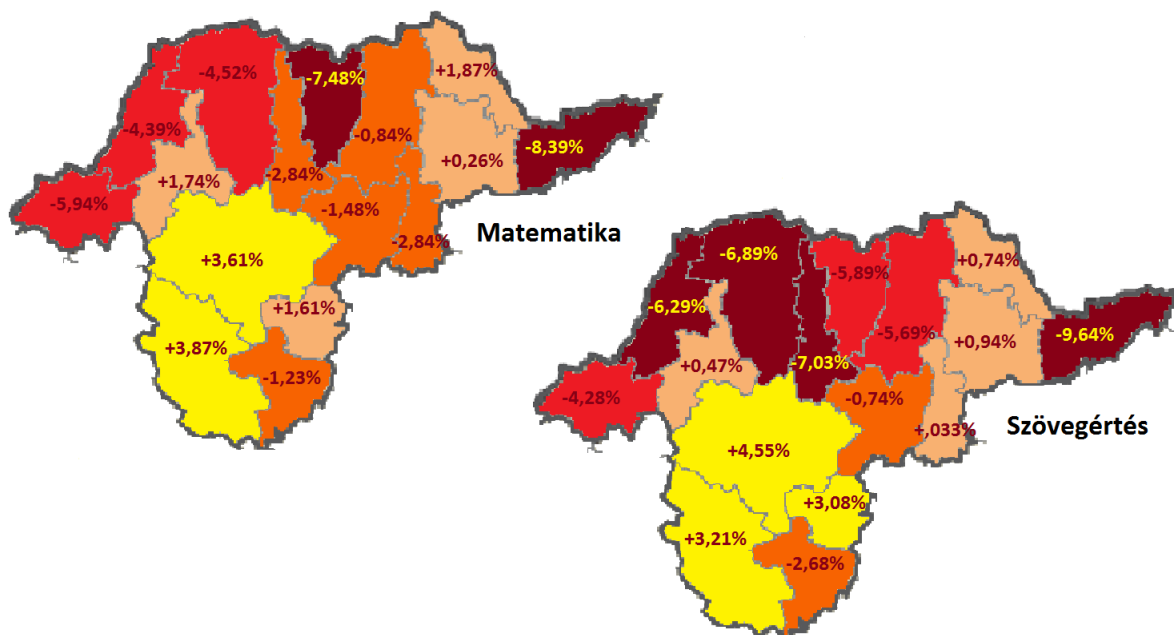
Forrás: Országos kompetenciamérés Országos jelentés 2015

A kompetencia-mérési eredményeken tehát egyértelműen javítani szükséges. A rossz eredményt árnyalja, hogy az átlagpontszám nem veszi figyelembe a családi háttérből fakadó hátrányokat, noha a lemaradásnak nagy részét vélhetően magyarázza a hátrányos helyzetű tanulók magas aránya a megyében. A pedagógiai hozzáadott-érték növelése a szociálisan elmaradott térségekben az esélyteremtés legalapvetőbb feladata. (Vannak országok, ahol az elmaradott területeken dolgozó pedagógusok magasabb bért kapnak annak érdekében, hogy lehetőleg a legelkötelezettebb, legjobb teljesítményű pedagógusok dolgozzanak a hátrányos helyzetűek csoportjaival.)

A megyén belül is vannak területi különbségek, főként szövegértési kompetenciában vannak szignifikánsan rosszabb eredménnyel rendelkező területek, amelyek majdnem 10%-kal a megyei átlag alatti átlagpontszámot értek el.

Az alulteljesítők eredményeit vizsgálva látjuk, hogy ott még nagyobb az elmaradás az ország egyéb területeihez képest, tehát a megyei alulteljesítők jóval inkább el vannak maradva az országos alulteljesítőkhez képest, mint azt az átlagpontszám vizsgálatánál láthattuk (ez minden vizsgált évfolyamra jellemző). Ez azt jelenti, hogy a hátránykompenzációban jelentős előrelépésre van szükség a megyében.

A korábbi évek adatait tekintve elmondható (pl. a 2010-es adatokhoz viszonyítva), hogy matematikából a megye egyik évfolyamon sem volt utolsó (6. évfolyamon Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok megyéknél is magasabb volt a tanulók átlaga), tehát némi pozitív elmozdulás tapasztalható az elmúlt 5 évben. Szövegértésben már a korábbi években is itt mérték a legalacsonyabb átlagpontszámot a tanulók.

31. ábra; A 8. évfolyamos eredmények járási adatai a megyei átlaghoz viszonyítva

Forrás: Országos kompetenciamérés Országos jelentés 2015; saját szerkesztés;

Országosan is kiemelkedő feszültség van a fejlett oktatási intézményrendszer és gyenge tanulói teljesítmények között. Ennek megyei szintű elemzése, a kudarcokat termelő intézmények azonosítása és szükséges támogató-átszervező beavatkozások beindítása két évtizede várta magára. Bár a közoktatás irányítása állami kézbe került, a megye és a BOKIK megrendelői szerepkörben érvényesíthetné minimális elvárásait.

4.5.4 A megyei szakképzési centrumok

A megyében 3 szakképző centrum működik, összesen 26 tagintézménnyel. Ezek közül a legnagyobb a miskolci, amely 14 tagintézménnyel rendelkezik, a szerencsi 7-tel, míg az ózdi centrumba 5 tagintézmény tartozik. A középfokú oktatási intézmények jogállásának változása kapcsán két fontosabb döntést kell kiemelni az elmúlt időszakból:

- A szakközépiskolák/szakgimnáziumok állami fenntartása 2015. július 1-től, szakképzési centrumokba szerveződve az NGM-hez került.
2015. szeptemberétől a szakképzés egy kézbe került, a Nemzetgazdasági Minisztérium, mint a szakképzésért és a felnőttképzésért felelős minisztérium vette át, mintegy 365 tagintézmény szakiskola és szakközépiskola egységes szakmai irányítását. Ily módon létrejött az egyszintű szakképzés-irányítás: jogszabályi, tartalmi, szervezési és működtetési szinten, amivel lehetővé vált, hogy a szakképzés minél inkább megfeleljen a gazdaság igényeinek.
Ezzel egyidejűleg a szerkezet átalakul és új szakképzési centrumok jönnek létre, amelyek a korábbiaknál nagyobb önállósággal működhetnek, és nagyobb eséllyel biztosítják a szükséges forrásokat a szakképzés feltételeinek megteremtéséhez. A centrumok szakmai és gazdálkodási önállóságot kaptak (önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szervek), a centrumokba integrált szakképző intézmények pedig részleges gazdálkodási önállósággal működhetnek.

A centrumokhoz tartozó iskolák munkáját a főigazgató fogja össze, aki döntési jogkörrel rendelkezik, őt a szakmai főigazgató-helyettes segíti. A gazdasági, munkaügyi területet a gazdasági főigazgató-helyettes irányítja. A főigazgatót és a gazdasági főigazgató-helyettest a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter, míg a szakmai főigazgató-helyettest a szakképzési centrum főigazgatója nevezi ki. A szakképzési centrum tagintézmény-vezetőit a munkáltató az oktatásért felelős miniszter egyetértésével bízza meg.

- A képzési szintek megnevezése megváltozott 2016. július 1-től, melynek értelmében a korábbi szakiskolákat szakközépiskola, míg a korábbi szakközépiskolákat szakgimnázium elnevezés illeti meg.

Ehhez kapcsolódóan már 2015-ben megkezdődött az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) felülvizsgálata, majd 2016-ban sor került annak módosítására is. Szakértői javaslatokra az egyes ágazatokban meghatározásra kerültek azok a rész-szakképesítések és szakképesítések, amelyeket a szakgimnáziumot a 2016/2017-es tanévben megkezdő tanulók a szakgimnáziumi érettségi keretében megszerezhetnek.

A szakképzésről szóló törvény 2016. augusztus 31-ig hatályos 21. § (2) bekezdése alapján az ágazati szakgimnáziumokban 2017. január 1-jétől a négy kötelező közismereti vizsgatárgy mellett ötödik vizsgatárgyként kötelező az adott ágazat szakmai vizsgatárgyából vizsgát tenni.

A jogszabályi változások mellett olyan tartalmi módosítások is történtek, amelyek elsősorban a szakképzés gyakorlati oldalát hivatottak erősíteni – az alábbi intézkedéseken keresztül:

- A képzésbe bevonhatók körének szélesítése a második szakképesítés ingyenessé tételével. Ez iskolai rendszerű szakképzésben, a felnőttoktatás keretében szerezhető meg.
- Módosultak a gyakorlati oktató mestervizsga kötelezettségei, amely megengedőbb a korábbi szigorú szabályokkal szemben. Ezen felül pedig nagyobb türelmi időt biztosít a szabály a mesterképzés elkezdésére a gyakorlati oktatónak.
- Tanulószerződés kiszélesítése: a felnőttoktatás keretében folyó szakképzésben is köthető tanulószerződés.
- A szakképzési törvény változása kimondja, hogy az állam által fenntartott szakképző iskolában, annak tagintézményében és a szakképzési centrum tagintézményében, gyakorlati oktatásvezetőt kell foglalkoztatni. A gyakorlati oktatásvezető feladata a gyakorlati képzést szervező vállalatokkal történő szorosabb kapcsolattartás.
- Szintén az oktatás gyakorlati oldalát támogatja az a döntés, melynek értelmében a szakközépiskolai ágazati képzésben együttműködési megállapodással részt vevő tanulók részére is kell tanulói pénzbeli juttatást fizetni a nyári összefüggő szakmai gyakorlatra, a nem szakképzési (9-12.) évfolyamokon is.
- Kamarai garanciavállalás intézményének bevezetése elősegíti a vállalati szakmai gyakorlati helyek biztosítását.

A megyében működő három szakképzési centrum lefedi a megyei szakképzés nagyjából 52%-át. A megyében vannak még: mezőgazdasági szakképző, művészeti szakképző, illetve egyéb egyházi fenntartású szakképző iskolák is, amelyek komoly konkurenciát jelentenek az állami szakképzőknek, illetve úgy általában a csökkenő számú tanulókért folytatott versenyben.

A szakképzési centrumok keretein kívül is több intézmény működik a megyében, amelyek a megyei szakképzési létszám nagyjából felét „fedik le”. A fenntartói összetétel igen vegyes ezen intézmények

esetében.¹⁸ Az állami szervezetek között a Földművelésügyi Minisztérium, illetve az ORFK érintett a megyei szakképzésben, míg az egyházi intézmények túlnyomó többsége katolikus felekezethez tartozik.

9. táblázat; A Szakképzési Centrum keretein kívül működő szakképzési feladatot (is) ellátó intézmények a megyében

Fenntartó típusa	Székhely a megyében	Feladat-ellátási hely a megyében	
		összesen	ebből a megyében székhellyel nem rendelkező intézmény telephelye
alapítvány	2	12	5
állami szervezet	5	6	1
egyesület	2	5	1
egyházi jogi személy/vallási tevékenységet végző szervezet	17	72	9
korlátolt felelősségű társaság	2	13	2
közhasznú alapítvány	-	1	1
nonprofit kft	3	9	3
tankerületi központ	6	13	-

Forrás: Oktatási Hivatal;

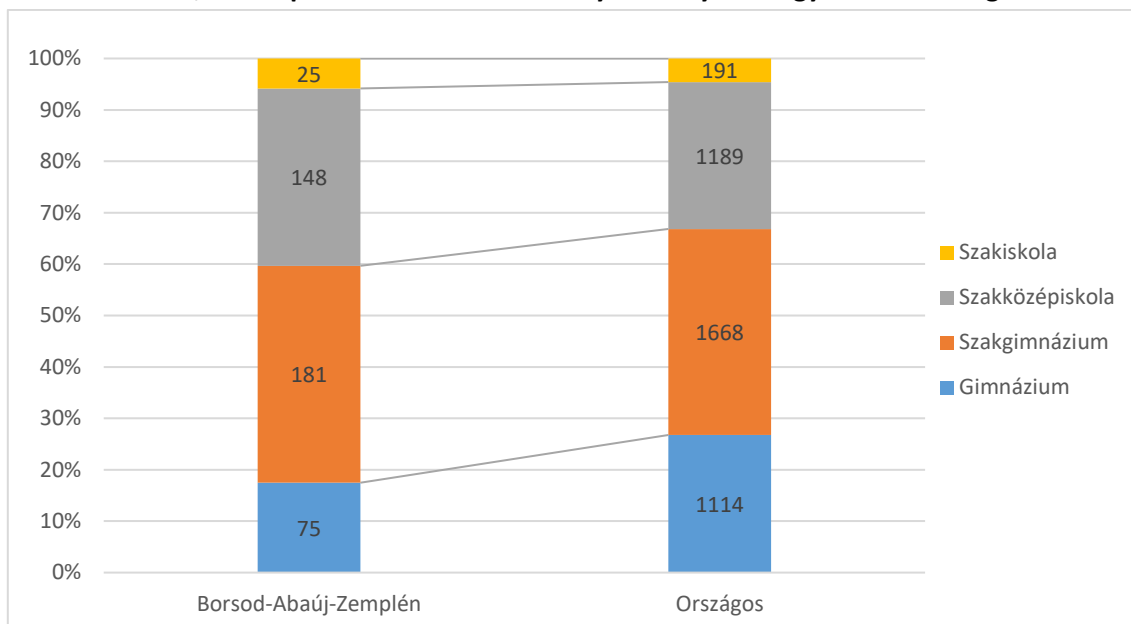
4.5.5 A szakképzés főbb adatai

Az elmúlt években az országos folyamatoknak megfelelően átalakult a megyei középfokú oktatás is.

2016 decemberében összesen 429 feladat-ellátási helyen zajlik középfokú oktatás, legtöbb helyen egynél több feladattal. A feladat-ellátási helyek töredékének működik itt a székhelye; összesen 52 székhelyintézmény működik a megyében.

A megyében az intézményrendszer centralizáltabb, mint országosan jellemző: míg országosan egy székhelyintézményre 3,2 feladat-ellátási hely jut, addig a megyében ez a szám 4,66. A megye intézményrendszere némileg szakképzés-centrikusabb, mint az országosan jellemző.

¹⁸ A feladat-ellátási helyekkel kapcsolatban az Oktatási Hivatal 2017. júniusi adatai álltak rendelkezésre; forrás: <https://dari.oktatasi.hu/index.php?id=kozerdeku>;

32. ábra; A középfokú feladat-ellátási helyek aránya a megyében és országosan

Forrás: KIR-STAT 2013-2015 átlagos adatai

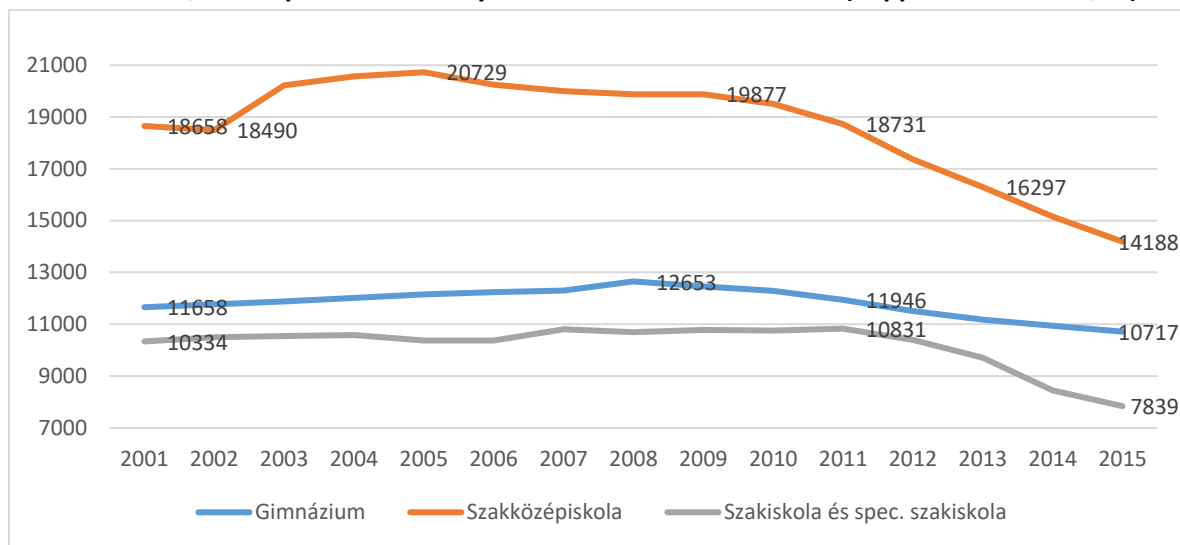
Az egyes feladatok közötti átfedéseket az alábbi táblázat mutatja be. Természetesen a szakközépiskola és szakgimnázium feladat mutatja a legnagyobb átfedést, ám más feladatok is nagy számban jelennek meg párhuzamosan egy-egy telephelyen.

10. táblázat; Az egyszerre több feladatot ellátó feladat-ellátási helyek száma (2016. december);

	Gimnázium		Szakgimnázium		Szakközépiskola	
	feladat-ellátási hely	ebből székhely	feladat-ellátási hely	ebből székhely	feladat-ellátási hely	ebből székhely
Szakgimnázium	40	17				
Szakközépiskola	25	8	146	21		
Szakiskola	2	1	19	2	18	2

Forrás: Oktatási Hivatal; www.oktatas.hu;

Amennyiben hosszú idősort tekintünk át (a KSH adatai alapján), akkor azt látjuk, hogy a demográfiai hullámvölgy a szakképzésben jelenik meg leginkább. Míg a gimnáziumi létszámok az elmúlt négy évben (2011 és 2015 között) nagyjából 10%-kal, a szakközépiskolai létszámok 24-25%-kal, a szakiskolai létszámok pedig 27-28%-kal csökkentek. Ezek nagyjából megfelelnek az országos folyamatoknak, noha a megyében jelentősebb szerep jut a szakiskolai feladat-ellátásra (országos viszonylatban az imént vizsgált időszakban a tanulólétszám 37-38%-kal csökkent). Érdekes, hogy egyértelműen a 2011-es év jelentett törést a szakiskolai létszámok adataiban, addig minimális mértékben (a másik két iskolatípus létszámainak csökkenése mellett) emelkedett a szakiskolai tanulók létszáma.

33. ábra; A középfokú intézmények létszáma hosszú időszoron (nappali munkarend, fő)

Forrás: KSH;

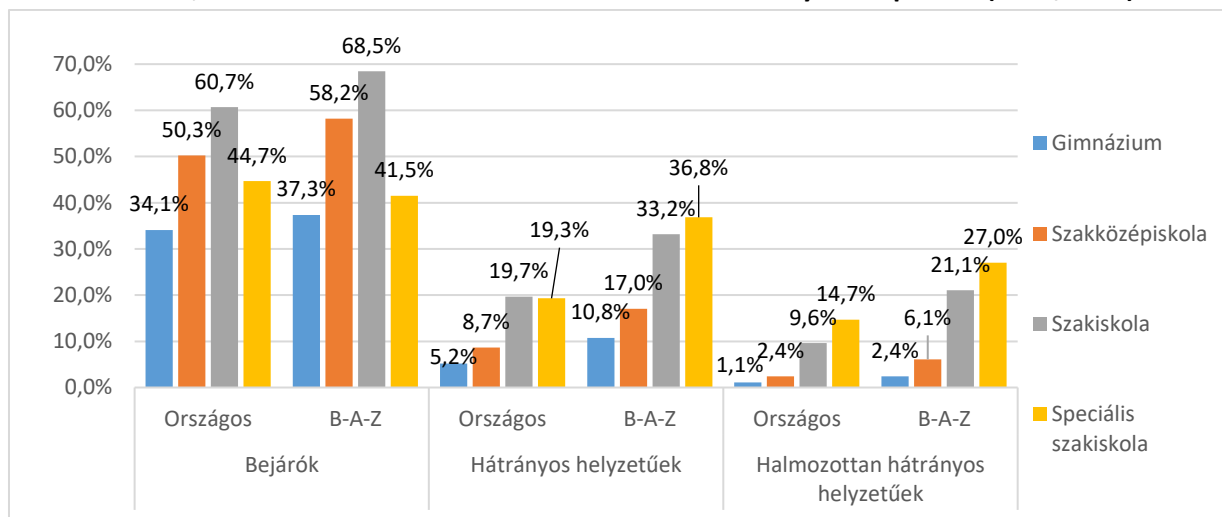
Összességében elmondható, hogy a középiskolák létszáma az elmúlt 5 évben közel 9 ezer fővel csökkent a megyében (a 2011-es létszám 21%-a), ami hatékonysági kérdéseket is felvethet a feladatellátásban.

Az általános iskolai létszámok alapján a következő 4 évben várhatóan folytatódik a középfokú létszámok csökkenése (minden belépő felsős osztályban alacsonyabb volt a létszám, mint az azt megelőző évben), ám 5 év után nagyjából eléri a minimumát, és várhatóan nem csökken tovább. Sok tényező befolyásolja azt, hogy ez a csökkenés az egyes iskolatípusok között hogyan oszlik meg; a gimnáziumok várhatóan továbbra is megtartják vonzerejüket a szakképzéssel szemben, ahogy eddig is történt.

A megyében vannak olyan területek, ahol a középfokú oktatás meghatározóbb, míg másutt ez kevésbé jellemző. Természetesen a megye erősen Miskolc-központú, míg a megye periferiáján (egyben az országhatáron) húzódó járások nem mutatnak egységes képet – vélhetően az egyes települések oktatási tradíciója (illetve korábbi ipari felépítése) befolyásolja az oktatási ellátottságot.

A hátrányos helyzetűek aránya igen magas az országos szinthez képest is. Az elmúlt három év átlagos aránya az országos duplája a hátrányos helyzetűek és több mint kétszerese a halmozottan hátrányos helyzetűek arányát tekintve is. A bejárók aránya különösen magas a szakképzésben, ami a szociális helyzettel együtt különösen veszélyeztetetté teszi a lemorzsolódás tekintetében a tanulókat.

A legrosszabb a helyzet a speciális szakiskolákban, ahol a megyei tanulók több mint harmada (36%) hátrányos helyzetű (a szabályváltoztatás előtti 2014/2015-ös tanévre vonatkozó adat 46%-os). Eközben a gimnáziumok még Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is némileg védettnek tekinthetők ettől a problémától (minden tizedik tanuló hátrányos helyzetű). A 2013/2014 és a 2015/2016-os tanév adatainak összehasonlítása itt is nagy, de közel sem akkora csökkenést mutat, mint az általános iskolai adatok esetében.

34. ábra; A különböző ismervekkel rendelkező tanuló aránya középfokon (2016/2017)

Forrás: KIR-STAT;

A megyén belüli különbségek főként a bejárók arányában tapasztalhatók meg, amelyek az egyes járások ellátottsága közötti különbségekből származnak. A legtöbb hátrányos helyzetű tanuló a középfokon az Edelényi (37,5%), a Szerencsi (36,7%), valamint a Gönci (36,5%) járásban van. Meg kell említeni, hogy a halmozottan hátrányos helyzetűek aránya pl. az Edelényi járásban magasabb, mint a HH-sok aránya. Ahogy látható, ezek az értékek elmaradnak az általános iskolai arányoktól, ami abból fakad, hogy a leghátrányosabb helyzetűek vélhetően már a középfokra sem jutnak be, illetve ha be is jutnak, hamar lemorzsolódnak.

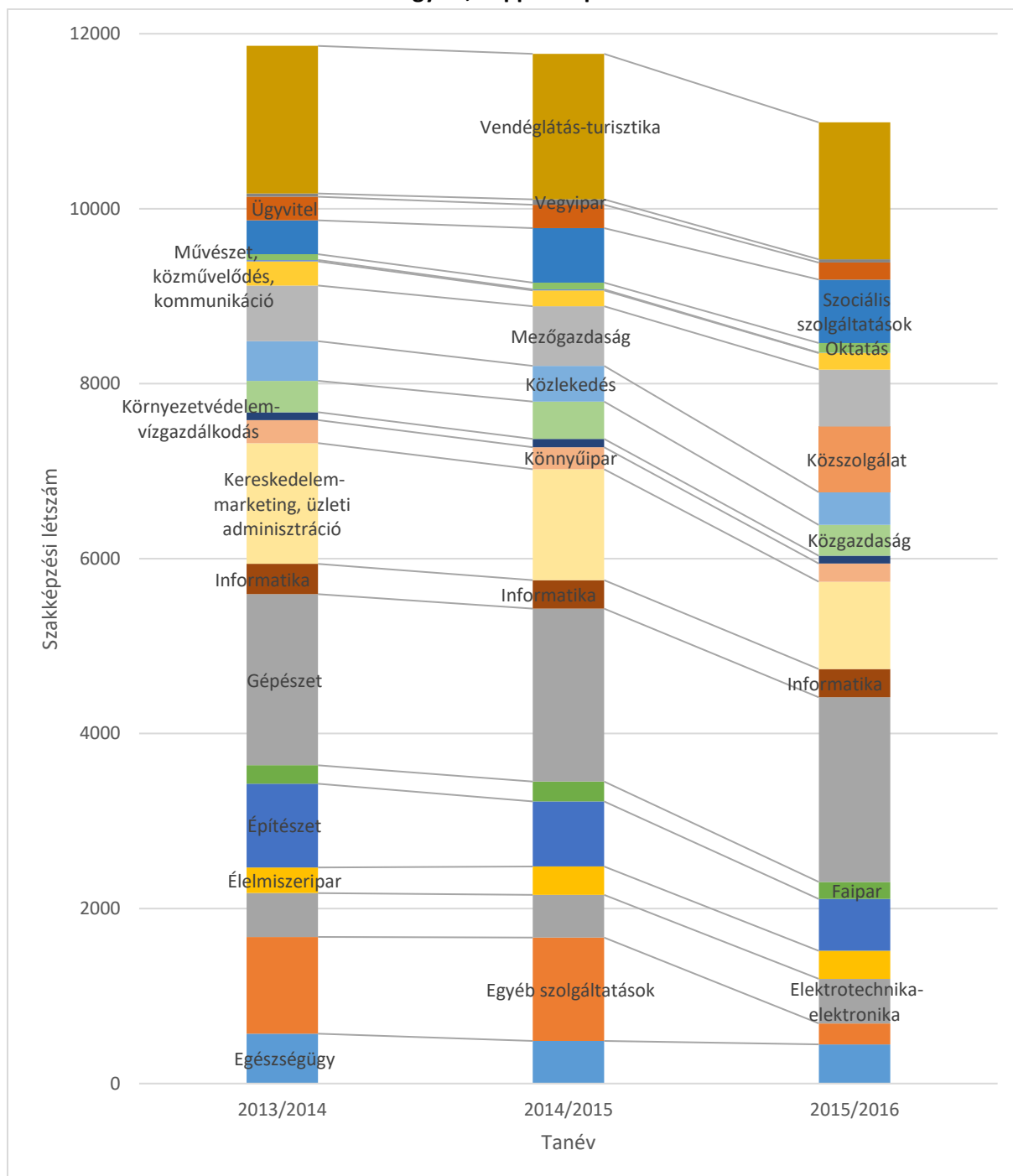
A kollégiumi elhelyezés nem jellemző Borsod-Abaúj-Zemplén megyében sem, noha pedagógiai szempontból is sokkal előnyösebb, mint az iskolába való napi bejárás. A kollégista tanulók száma évről évre csökken, 2015/2016-ban a középiskolások mintegy 8,3%-a lakik kollégiumban, miközben 53,5%-uk bejárós. A legnagyobb a különbség a két adat között éppen a lemorzsolódással leginkább veszélyeztetett szakiskolák esetében, ahol alig 5% a kollégisták, viszont 70% a bejárók aránya (2015/2016-os tanév adata). Ezeken az arányokon mindenképpen változtatni kell; a megyében a kollégiumi férőhelyek száma 5000 feletti, ami bőven elég mozgásteret ad arra, hogy (főként a hátrányos helyzetű tanulóira összpontosítva) növekedjen a kollégiumban lakó tanulók száma.

A megyében három szakképzési centrum működik a 2015/2016-os tanévben: egy Ózdon, egy Miskolcon, egy pedig Szerencs központtal, ezzel lefedve a megyei szakképzés nagyjából 52%-át. A megyében e központokon kívül vannak még mezőgazdasági szakképzők, művészeti szakképzők, illetve egyéb egyházi fenntartású szakképző iskolák is, amelyek nem kerültek be az NGM fenntartásába.

A szakképzés elsősorban a munkaerő-piaci elvárásokat tartja szem előtt, ezért fontos az a törekvés, hogy a Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság javaslatára a Kormány rendeletben határozza meg, melyek azok a szakmák, amelyek hiány-szakképesítésként értékelhetők, illetve melyek azok, amelyeknek beiskolázási létszámát szakiskolai ösztöndíjjal kell támogatni.

A szakmacsoportos létszámokban egyelőre nem jelentős a változás, néhány szakmacsoport némileg háttérbe szorult a vizsgált három tanévben (Pl. Egyéb szolgáltatások, Ügyvitel, Építészet), néhány állandó létszámmal működik (pl. Gépészet, Informatika, Mezőgazdaság, Környezetvédelem-vízgazdálkodás) és néhányban némi erősödés tapasztalható (pl. Szociális szolgáltatások).

35. ábra; A szakmacsoportos oktatási létszámainak változása – szakiskola és szakközépiskola együtt, nappali képzés

Forrás: KIR-STAT, saját szerkesztés;

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a szakiskolai ösztöndíjjal támogatott szakmák a legutóbbi három évben az alábbiak voltak. Ezek kiválasztása elég nagy állandóságot mutat.

11. táblázat; a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei ösztöndíjjal támogatott szakmák

2013/2014	2014/2015	2015/2016
Ács	Ács	Ács
Gazda	Asztalos	Cukrász
Gépi forgácsoló	Épület- és szerkezetlakatos	Épület- és szerkezetlakatos
Ipari gépész	Gazda	Gazda
Kőműves és hidegburkoló	Hegesztő	Gépi forgácsoló
Központifűtés- és gázhálózat rendszerelőkészítő	Gépi forgácsoló	Gyártósori gépbeállító
	Ipari gépész	Hegesztő
Mezőgazdasági gépész	Kőműves és hidegburkoló	Mezőgazdasági gépész
Szerszámkészítő		Szerszámkészítő
Szociális gondozó és ápoló	Mezőgazdasági gépész	Szociális gondozó és ápoló
	Szociális gondozó és ápoló	Vájár
Villanyszerelő		Villanyszerelő

Forrás: Kormányrendeletek a szakmaszerkezeti döntésről és a szakiskolai tanulmányi ösztöndíjról;

A hiányszakmák nem veszítettek jelentőségükből, több esetben is kimutatható a pozitív hatás a létszámoknál. A szakképzés csökkenő létszáma mellett a hiányszakmák létszámában sikerült elég nagymértékű emelkedést elérni; ez csökkentheti az országban jellemző munkaerő-hiányt is.

12. táblázat; A hiányszakmák tanulólétszáma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Hiányszakma neve	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Ács	306	59	94
Asztalos	72	102	118
Cukrász	162	172	196
Épület- és szerkezetlakatos	29	23	50
Gazda	149	156	127
Gépi forgácsoló	266	227	247
Gyártósori gépbeállító	47	60	55
Hegesztő	486	611	779
Ipari gépész	113	169	185
Kőműves és hidegburkoló	456	492	365
Központifűtés- és gázhálózat rendszerelőkészítő	126	197	295
Mezőgazdasági gépész	47	111	166
Szerszámkészítő	41	41	40
Szociális gondozó és ápoló	313	512	600
Vájár	n.a.	n.a.	n.a.
Villanyszerelő	329	334	317
Összesen	2942	3266	3634

Forrás: KIR-STAT, saját szerkesztés;

A 2013-2015 közötti időszakban az alábbi 20 szakma rendelkezett átlagosan a legnagyobb tanulólétszámmal.

13. táblázat; A legnagyobb létszámú 20 szakma B.-A.-Z. megyében

Szakma	Létszám		
	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Eladó	767	751	666
Hegesztő	486	611	779
Szakács	610	649	527
Rendőr, rendőr tiszthelyettes	727	870	752
Kőműves és hidegburkoló	456	492	365
Szociális gondozó és ápoló	313	512	600
Pincér	448	446	404
Villanyszerelő	329	334	317
Gépi forgácsoló	266	227	247
Gépgyártástechnológiai technikus	242	230	217
Központifűtés- és gázhálózat rendszerszerelő	126	197	295
Logisztikai ügyintéző	212	236	161
Cukrász	162	172	196
Pénzügyi-számviteli ügyintéző	135	202	182
Pék	101	189	181
Ipari gépész	113	169	185
Autószerelő	151	157	135
Vám-, jövedéki- és termékdíj ügyintéző	128	189	121
Gazda	149	156	127
Női szabó	166	138	123

Forrás: KIR-STAT; saját szerkesztés

A megye erős szakképzési bázis országos összevetésben is, ennek ellenére nem nő a szakképzési tanulólétszám - noha a társadalmi összetétel a demográfiai folyamatok ellenére ezt indokolhatná. A megfelelő pályaorientáció hiánya újratermeli a lemorzsolódó, szociálisan hátrányos helyzetű csoportokat.

5 Helyzetértékelés, a megye erősségei és lehetőségei, illetve az akadályozó tényezők

A fenti adatelemzés konklúziójaként a megyei foglalkoztatás kapcsán kiemeljük a főbb megállapításokat.

5.1 Foglalkoztatási helyzet

A helyzetelemzés alapján foglalkoztatási helyzet összefoglalása B.-A.-Z. megyére vonatkozóan:

- B.-A.-Z. megyében 2017 júniusában 37.067 álláskereső volt. Az álláskeresők között nagy számban voltak jelen az alacsony iskolai végzettségűek, több mint húszezer fő volt legfeljebb általános iskolai végzettségű, legtöbben betanított munkát végeztek korábban. A legtöbb álláskeresőt a Miskolci járáson kívül az Ózdi és a Kazincbarcikai járásban tartottak nyilván. 2017 első negyedében az álláskeresők (munkanélküliek) aránya 6,5% volt, ami magasabb volt az országos átlagnál (4,5%).¹⁹

¹⁹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf1703.pdf>;

- Mivel az álláskeresők körében meghatározó az alacsony végzettségűek száma, így külön kiemeltük azon szektorokat, ahol jelentős a fizikai munkakörben foglalkoztatottak száma. Ezen ágazatok: mezőgazdaság, gépipar, építőipar, kereskedelem, szállítás, raktározás, adminisztratív támogatás, közigazgatás (véltetően település-üzemeltetési szektorban foglalkoztatottak kapcsán) és szociális, egészségügyi ellátás. Ezen ágazatok azok, amelyekben leginkább esélye van az elhelyezkedésre az alacsonyabb képzettségű álláskeresőknél.
- A fizikai foglalkoztatottak körében leginkább a feldolgozóiparban, ezen belül is kiemelten a fémfeldolgozásban, illetve az elektronikai termékek, gépi berendezések gyártásában jeleztek jelentősebb munkaerőigényt 2016-ra a kérdőíves megkérdezés során megkérdezett vállalkozások. További jelentősebb munkaerőigényt jeleztek mezőgazdaság, erdőgazdálkodásban és a szállítás, raktározás ágazatokban. Az álláskereső elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedése esetén javasolt ezen ágazatokban tevékenykedő vállalkozásokra koncentrálni a támogatási lehetőségek ismertetése során.
- A megyében elsődlegesen a termelési hagyományokkal, munkakultúrával rendelkező ágazatokban (gépipar, vegyipar), valamint a feldolgozóiparban, ezen belül is kiemelten a fémfeldolgozásban, illetve az elektronikai termékek, gépi berendezések gyártásában, illetve a munkaerő-igényes munkakörökben (zöldség-, gyümölcstermesztés, állattenyésztés, erdőgazdálkodás) és szállítás, raktározás javasolt a munkahelyteremtés bővítése.
- 2016-ban B.-A.-Z. megyében a legtöbb bejelentett álláshely a közigazgatásban volt, ahová a közfoglalkoztatási programban való részvétel igényét is bejelentik. További jelentősebb bejelentett álláshely a mezőgazdaság, erdőgazdálkodásban, feldolgozóiparban, illetve építőiparban, illetve kereskedelemben volt.
- A szociális szövetkezetek egyre jelentősebb szerepet töltenek be a munkaerő-piacon hátrányos helyzetűnek számító személyek foglalkoztatásában, a szövetkezetek száma B.-A.-Z. megyében 2014-ben 260 db volt a KSH Tájékoztatási Adatbázisa alapján.²⁰
- A tartós munkanélküliek fejlesztése, illetve képzése szükséges ahhoz, hogy minél többen a vállalkozások által támasztott foglalkoztatási igényeknek is megfeleljenek.
- Ösztönözni kell a közzsféra, a vállalkozói szféra együttműködésével a vállalkozások munkahelyteremtését, illetve a hátrányos helyzetű állást keresők köréből, illetve közmunkások köréből válasszanak új munkaerőt.
- B.-A.-Z. megyében a TÁMOP 1.1.2 projekt keretében az elmúlt 4 évben 21 905 fő számára nyújtottak EU forrásból a nyílt munkaerő-piacon történő tartós elhelyezkedést elősegítő támogatást. A támogatás több mint fele képzésre, illetve támogatott foglalkoztatásra került felhasználásra. 380 fő részesült lakhatási támogatásban. A támogatott célcsoportok közül legtöbben a tartós munkanélküliek, illetve a pályakezdők, 25 év alatti fiatalok köréből kerültek ki, de jelentős a számuk az 50 év felettieknek is.
- B.-A.-Z. megyében jelentős a közfoglalkoztatási programban részt vevők száma, amely 29 ezer fő volt 2014-ben, 37 ezer fő 2015-ben és 38 ezer fő 2016-ban. Közmunkásoknak lehetőségük van országosan és járási szinten szervezett programokban is részt venni. A járási szintű programokban az önkormányzat által ellátandó kötelező feladatokon túl, mint a közterületek (parkok, utak, árkok) karbantartása, mezőgazdasági tevékenységben vettek részt a közmunkások.

²⁰ Frissebb adat nem áll rendelkezésre 2017. nyarán.

5.2 A foglalkoztatási célú támogatások²¹

A különböző Európai Uniói források közül több is lényegi vagy részbeni átfedést mutat a TOP 5.1.1-15 pályázattal, ami a bevonni kívánt célcsoportokat illeti.

Az elmúlt 4 évben (2011-2015 között) 21 905 fő számára nyújtottak EU támogatásból (TAMOP 1.1.2) foglalkoztatási célú támogatást B.-A.-Z. megyében. A támogatás több mint fele képzésre, illetve támogatott foglalkoztatásra került felhasználásra. 380 fő részesült lakhatási támogatásban. A támogatott célcsoportok közül legtöbbször a tartós munkanélküliek, a pályakezdők és a 25 év alatti fiatalok köréből kerültek ki, de jelentős a számuk az 50 év felettieknek is. 2015-ben a támogatások nagyobb hányadát a tartós munkanélküliekre, illetve az alacsony iskolai végzettségűekre fordították, mivel párhuzamosan már megkezdődött az Ifjúsági Garancia Program megvalósítása, amely a 25 év alatti fiatalok foglalkoztatását célozza.

14. táblázat; A TAMOP 1.1.2 kiemelt programba bevont álláskeresők részére nyújtott támogatások célcsoportonként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

A program főbb célcsoportjai	Bevont létszám	Képzés	Támogatott foglalkoztatás	Lakhatási támogatás
A programba 2011. május 1 -2015. október 31. között bevont álláskeresők				
Alacsony iskolai végzettségűek	3 164	1 700	1 619	4
Pályakezdők és 25 év alatti fiatalok	6 190	3 251	3 274	181
Ötven éven felüliek	3 042	1 134	2 039	22
Munkaerő-piacra visszatérő nők	830	395	500	4
FHT-ra jogosultak	2 872	1 586	1 452	37
Tartósan munkanélküliek, ill. ezzel fenyegetettek	5 807	2 982	3 105	132
Összesen	21 905	11 048	11 989	380
Ebből: 2015. január 1. - október 31. között bevontak				
Alacsony iskolai végzettségűek	365	150	232	0
Pályakezdők és 25 év alatti fiatalok	11	0	100	2
Ötven éven felüliek	247	92	166	5
Munkaerőpiacra visszatérő nők	67	32	48	1
FHT-ra jogosultak	183	81	126	1
Tartósan munkanélküliek, ill. ezzel fenyegetettek	969	267	753	10
Összesen	1 842	622	1 425	19

Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal, Foglalkoztatási Főosztály (adattárház, prognózis)

A 2015-2021 között megvalósuló Ifjúsági Garancia Program a 25 év alatti NEET fiatalok (se nem dolgozó, se nem tanuló) munkához jutását segíti, mely a személyes igényekhez igazodó szolgáltatások mellett új szakma és megfelelő munkatapasztalat megszerzésével kívánja nyílt munkaerő-piacra való elhelyezkedésüket előmozdítani.

²¹ A fejezet a B.-A.-Z. Megyei Paktum projekt megvalósíthatósági tanulmányát veszi át.

15. táblázat; A GINOP 5.2.1-14 „Ifjúsági Garancia” kiemelt programba bevont álláskeresők részére nyújtott támogatások célcsoportonként Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2015. január 1. - 2015. október 31.

A 25 év alatti fiatalok közül	Bevont létszám	Képzés	Támogatott foglalkoztatás	Lakhatási támogatás
kevesebb, mint 6 hónapja munkanélküli fiatalok	1 523	782	724	17
legalább 6 hónapja munkanélküli fiatalok	694	364	325	5
inaktívak	20	4	13	3
Összesen	2 237	1 150	1 062	25

Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal, Foglalkoztatási Főosztály (adattárház, prognózis)

Képzési támogatást döntően a téli közfoglalkoztatásban résztvevőknek nyújtottak. 2012.ápr.23.-2015.okt.31. között 26.647 fő, a jelentkezők mintegy 94%-a sikeresen befejezte a képzéseket. A támogatásokat kezdetben betanító képzésre és alapkompétencia fejlesztésre fordították, de 2014/2015-ben már döntően OKJ-s képzéseket finanszíroztak. Szakmacsoporti adatokat tekintve a korábbi évek képzéseiben meghatározó volt a háztáji növénytermesztéshez kapcsolódó oktatás, illetve kerti munkás és a tisztítási technológiai képzés. Ezek a képzések részben a mezőgazdasági termeléshez, illetve közterület és a zöldterület gondozáshoz kapcsolódnak.

B.-A.-Z. megyében jelentős a közfoglalkoztatási programban részt vevők száma, amely 2014-ben havonta átlagosan 29 ezer, majd 2015-ben 37 ezer fő körül alakult. Közfoglalkoztatottnak lehetőségük van országosan és járási szinten szervezett programokban is részt venni. A járási szintű programokban az önkormányzat általa ellátandó kötelező feladatokon túl, mint a közterületek (parkok, utak, árkok) karbantartása, mezőgazdasági tevékenységben is részt vettek a közmunkások.

16. táblázat; Közfoglalkoztatásban résztvevők száma, Borsod-Abaúj-Zemplén megye 2014, 2015

A közfoglalkoztatás típusa	Havi átlagos létszám, fő		Megoszlás,%		Változás (2014. év=100)	
	2014	2015	2014	2015		
	január-dec.		január-dec.		fő	%
Hosszabb időtartamú	12 964	15 080	43,9	40,5	2 116	116,3
Országos programok	3 361	5 251	11,4	14,1	1 890	156,2
Járási startmunka mintaprogramok	13 216	16 924	44,7	45,4	3 708	128,1
Ebből:						
mezőgazdasági	6 859	7 725	23,2	20,7	866	112,6
belvízelvezetés	1 151	1 167	3,9	3,1	16	101,4
mezőgazdasági földutak karbantartása	341	447	1,2	1,2	106	131,1
bio- és megújuló energiafelhasználás	23	1 150	0,1	3,1	1 127	50-szeres
belterületi közutak karbantartása	947	1 446	3,2	3,9	499	152,7
illegális hulladéklerakók felszámolása	292	412	1,0	1,1	120	141,1
téli és egyéb értékteremtő	3 169	708	10,7	1,9	-2 461	22,3
helyi sajátosságokra épülő	434	3 870	1,5	10,4	3 436	8,9-szeres
Összesen	29 541	37 255	100,0	100,0	7 714	126,1

Forrás: B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal, Foglalkoztatási Főosztály (adattárház, prognózis)

5.2.1 Célcsoportok

Ahogy fent látható, több projekt is hasonló célcsoportokra vonatkozóan kíván fejlesztéseket eszközölni a foglalkoztatás növelése kapcsán. A Megyei Foglalkoztatási Stratégia átfogó foglalkoztatási célokkal kíván hozzájárulni a foglalkoztatási szint növeléséhez, mint ilyen tehát minden potenciális munkavállaló célcsoportjának tekinthető, ám B.-A.-Z. megye helyzetéből adódóan azonosíthatóak olyan kiemelten kezelendő célcsoportok, akiknek bevonása elengedhetetlen a társadalmi fejlődés szempontjából:

- alacsony iskolai végzettségűek: Legfeljebb általános iskolai végzettség, ISCED 0-2 szakképzés nélkül
- 25 év alatti fiatalok, vagy 30 év alatti pályakezdő álláskereső
- 50 év felettiek
- GYED-ről, GYES-ről, ápolási díjról visszatérők vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek
- Tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek - legalább 3 hónapja álláskereső vagy közfoglalkoztatási programba bevontak köre
- Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők
- Megváltozott munkaképességű személyek
- Roma nemzetiséghez tartozó személyek
- Inaktív személyek
- Közfoglalkoztatottak.

5.3 SWOT elemzés

A megyei folyamatok közül a legtöbb párhuzamosságot mutat a hazai általános helyzettel, ám van néhány olyan pont, ahol előnyösebb, vagy hátrányosabb helyzetben van a térség. Az egyik legfontosabb probléma az elvándorlás, amelynek kapcsán megállapítható az adatok alapján, hogy a nemzetközi elvándorlás B.-A.-Z. megyét sújtja leginkább. A megyében magas a hátrányos helyzetű csoportok aránya, akik gyakran szegregáltan, kistelepüléseken, apró zsákfalvakban élnek, így társadalmi hálózataik is rehabilitációra szorulnak. Lakhatási körülményeik legtöbbször elmaradnak a kívánatostól. Ez igen nagy kihívást jelent a munkaerő-piaci beavatkozásoknál, mivel elérésük nehéz, motivációjuk alacsony szinten áll.

A gazdasági teljesítmény javul az országos átlagnak megfelelően hosszabb távot figyelembe véve, ám jelentős közeledés nem történt még az országos átlaghoz sem. A keleti és nyugati országrész közötti különbségek hosszabb távon is konzerválódni látszanak. A megyében gyenge a kkv-szektor, a gazdasági teljesítményt multinacionális vállalatok adják. A megyében alacsony a bérszínvonal az ország átlagához (különösen a nyugati megyékhez) képest, így a nyugati bérelőny miatt nehéz helyben tartani a (kvalifikált) munkaerőt. Ennek ellenére helyben is vannak még tartalékok, elég csak a 38 ezer álláskeresőre, vagy a hasonló nagyságú közfoglalkoztatott rétegre gondolni. Ám ezek foglalkoztathatósága alacsony szinten áll, ahhoz, hogy e leszakadó társadalmi rétegek magasabb hozzáadott értékű munkát végezhesenek a megyén belül, az ő fejlesztésükre van szükség. Az elmúlt időszakban a korábbiaktól eltérő, újabb csoportokat sikerült aktivizálni a munkaerő-piacon, ám a foglalkoztatottság és az aktivitás így is az egyik legrosszabb a megyék rangsorában.

A megye minden szempontból heterogén, mind gazdaságilag, mind társadalmilag, ennek minden vonzatával együtt. Ezért nagyon nehéz komplex, megyei szintű fejlesztési tervet készíteni. Ezen javíthat a helyi paktumok támogatása, illetve ezek együttműködése a megyei paktum keretei között.

A megyei innovációs potenciálja elmarad a kívánatostól, noha Miskolci Egyetem nemzetközileg egyre jobban beágyazódik a nemzetközi kutatási hálózatokba. Az egyetem és az ipari vállalatok kapcsolata jónak mondható, ám a kutatási eredmények nem tudnak helyben beépülni a termelési folyamatokba – ehhez beruházások és tudatosan szervezett innovációs együttműködések egyaránt szükségesek.

Az Európai Unió források által támogatott fejlesztések jó lehetőséget adnak – mind infrastrukturális, mind humán-erőforrás tekintetében – ám a támogatások felhasználásának hatékonysága nem megfelelő (ez nem helyi, hanem általánosan jellemző probléma).

A mezőgazdasági területek egy része kihasználatlan, miközben a kézi munkára alapuló mezőgazdaság nagy mennyiségű, akár képzetlen, betanított munkást lenne képes hasznosítani. A klímaváltozás, valamint a szélsőséges időjárás által okozott károk azonban csökkentik a beruházási kedvet.

Erősségek	Gyengeségek
- A gazdaságilag aktív lakosság száma nőtt 2016-ra mintegy 20 ezer fővel 2009-hez képest - A segélyezettek, főként a tartós munkanélküliek egyre bővülő részvétele közfoglalkoztatási programokban - A bölcsődei férőhelyek száma 28%-kal bővült 2015-re öt év alatt - Szakképzési centrumok működése elindult – sokszínű a kínálat, mind szakterület, mind képzési szint szempontjából - Megvalósult társadalmi fejlesztések – foglalkoztatás, köznevelés, szakképzés, felsőoktatás - A megyében van a legtöbb duális tanulószerveződés - A Miskolci Egyetem minden tudományterületen nyújt alap- és mesterképzést - Felsőoktatás és ipar együttműködése jó a megyében - Erős civil bázis, jól működő civil szervezetek - Javuló tendencia az élve-születések számában - Ipari hagyományok - Mezőgazdaság potenciálja, művelésbe bevonható területek elérhetősége	- Alacsony képzettségű és munkakultúrájú lakosság arányának és számának emelkedése, különösen a perifériákon, kistélepléseken - Az ezer lakosra jutó szociális segélyezettek száma két és félszer magasabb az országos átlagnál - Jelentős számú szegénységben, gyakran mélyszegénységben élő lakosság - A Paktumba munkaerő-piaci támogatással bevonhatók köre részben nagyon nehéz, többszörösen terhelt (alacsony képzettség, szenvedélybetegség) célcsoport, akiket különösen nehéz érdekeltté tenni a munkavállalásban - Az álláskereső jellemzői és a foglalkoztatói igények közötti jelentős különbségek képzettség, tapasztalat, motiváció és elérhetőség szempontjából - Szegregálódó települések és településrészek, ahol az alacsonyan képzett, többnyire alacsony jövedelmű, munkanélküli lakosság rossz lakhatási körülmények között él - Lakónépesség országos átlagot meghaladó csökkenése - A 0-14 éves korosztály létszámának csökkenése a 2000-es években és idősödő társadalom - A megyék közül legalacsonyabb a várható élettartam - Növekvő tendenciájú és az országban a legnagyobb mértékű a megyéből az elvándorlás, jelentős számban a fiatalok és képzettek - Leromlott állapotú mellékút-hálózat, megyén belüli közösségi közlekedés nehézkessége, alacsony költséghatékonysága, ami nehezíti a munkavállalást is - Községi és információs elszigeteltség, számos aprófaluban, zsákfaluban nincs, vagy nehezen elérhető az internet csatlakozás;

Erősségek	Gyengeségek
- Hasznosítható, olcsón elérhető ingatlanok - A munkahely-teremtési folyamatok erősödnek	- Ebből fakadó közösségi és információs elszigeteltség; nincs internet, nem elérhető a szolgáltatás az aprófalvakban - Relatív alacsony bértömeg, a községében foglalkoztatottak, vagy támogatottak relatív nagy aránya - Nem megfelelő kooperáció az egyes intézmények és szintek között - Helyi termékek előállítás és piacra juttatása támogatásra szorul - A megyében a foglalkoztatottsági helyzetben tájegységenként nagy különbségek vannak; - A tanulószervezők területi eloszlása nagyon egyenetlen, főként a városokra koncentrálódik; - A helyi gazdaság, kkv-k innovativitása alacsony szintű, így teljesítményük is elmarad a lehetőségekhez képest

A megyében jelen van egy (gyakran EU-s forrásokkal támogatott) civil szervezeti kör, amely felvállalhat olyan társadalmi tevékenységeket, amelyek esetén az állami szféra nem tud elég hatékonyan eljárni. A helyi társadalom ilyen irányú fejlesztése is a hátrányos helyzetű csoportok problémáinak enyhítésének egyik lehetősége. A közmunkaprogram megfelelő céllal való felhasználása olyan társadalmi potenciált mozgósíthatna, amely jelenleg nincs dinamizálva a közös társadalmi érdekek mentén. A közfoglalkoztatottak elsődleges munkaerő-piacon való megjelenése (akár önfoglalkoztatóként) a megyei gazdaság fejlődésének szempontjából is elsődleges feladat.

Lehetőségek	Veszélyek
- Megvalósuló társadalmi fejlesztések – foglalkoztatás, köznevelés, szakképzés, felsőoktatás - Megvalósuló közlekedési infrastrukturális fejlesztések - Jelentős munkaerő-kereslet országosan - Bővülő gazdaság a megyében is, növekvő beruházási kedv, egyes ágazatokban és térségekben kiemelkedő beruházási aktivitás - Jelenlegi magas importhányad csökkentésének lehetősége - Tudatos, igényes vásárlói réteg némileg növekvő aránya - Szép természeti környezet, turisztikai értékek; a megyeszékhely és a megye városai, települései sokszínű kultúrája, aktív, fejlődő társadalmi élete - Munkaerő-tartalék: közfoglalkoztatottak, akik átirányíthatók az elsődleges munkaerőpiacra - Munkaerőpiaci és szakképzési támogatások EU és hazai forrásból, új források bevonása	- Roma társadalom általános kulturális és gazdasági felemelkedésének súlyos nehézségei, hatékony támogató, segítő rendszerek hiánya, ezzel a jelenlegi helyzet további romlásának veszélye - Társadalmi deviancia erősödése, tolerancia csökkenése, helyi társadalmi konfliktusok növekvő száma - Jó minőségű termőterületek alacsony aránya és aszálynak kitettsége - Szélsőséges időjárási helyzetek gyakoriságának növekedése - Fekete munka elszívó ereje (belföldön és külföldön egyaránt) - Az elvándorlás már minden társadalmi csoportot érint és növekvő tendenciát mutat; - Az elsődleges munkaerő-piac és a közmunka érdekei ütközhetnek

Lehetőségek	Veszélyek
- Határmenti együttműködések a helyi termék értékesítés bővítésére (pl. Élelmiszer alapú termékek szabad áramlása: piacszerzés külföldön) Leader csoportok / civilszervezetek erőforrásainak kiaknázása, kapcsolati hálózatának mozgósítása	- A képzési lehetőségek (pl. a második ingyenes OKJ) nem jutnak el azokhoz, akik elsődleges célcsoportot jelentenek (elérés és motiváció egyidejű hiányosságai) - Non-profit munkaerő-piaci szolgáltatók alulfinanszírozottsága

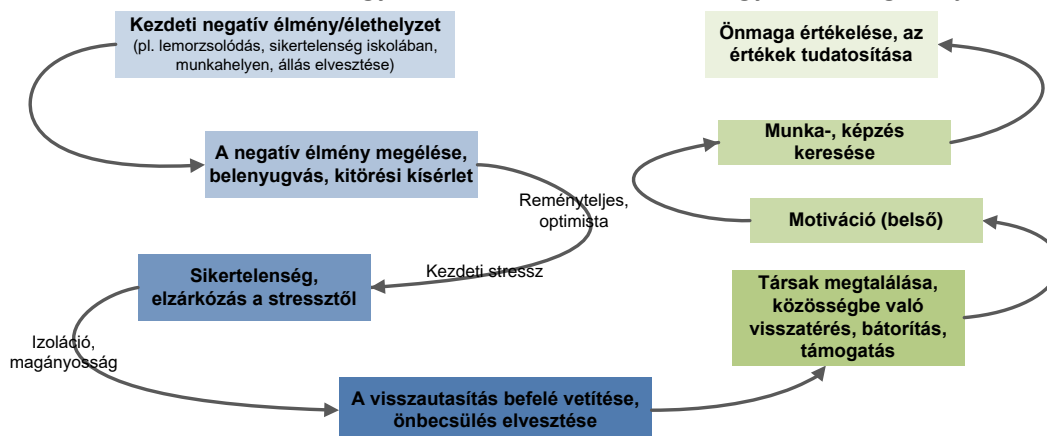
5.4 Főbb kihívások a foglalkoztatásban

A munkaerő-piac strukturális problémái jelentősen befolyásolják a megye társadalmi felépítését, illetve a deprimált társadalmi csoportok társadalmi mobilitását. Az MKIK GVI 2017. januári kutatási jelentése alapján²² 2011 és 2016 között mintegy megnégyszereződött azon vállalatok aránya (10-ről 40%-ra), akik cégük legnagyobb problémájának a szakember-hiányt jelölték meg. Az országon belül vannak különbségek: amíg a Dunántúlon nagyobb ez az arány, kelet felé haladva ez csökkenő tendenciát mutat. Egyaránt problémát jelent a kezdő és a tapasztalt munkavállalók felvétele, illetve a már a cégnél dolgozók megtartása is. A cégek 64%-a úgy gondolta 2016 októberében, hogy 2017-ben ez a helyzet súlyosabb lesz.

A munkaerő-hiánnyal párhuzamosan azonban jelen van mind a megyében, mind országosan egy jelentős, munkaerő-piacilag aktív réteg, akik nem tudnak munkához jutni. Ennek egyik oka, hogy az álláskereső nagy része nehezen foglalkoztatható (képességek hiányában), másik pedig az, hogy a munkaerő-igény egyenlőtlenül oszlik meg országosan. A képzetlen, motiválatlan munkaerő ráadásul egyben a legkevésbé mobilizálható is.

A megyében jelentős problémát okoz, hogy az álláskereső több mint negyede egy évnél régebb óta nem talál munkahelyet (illetve nyilvánvalóan van egy réteg, amely még sohasem dolgozott, miután lemorzsolódott a köznevelésből), ezáltal olyan negatív érzelmi és szociális spirálba kerül, amelyből nehéz kitörni; mindenképp egy olyan pozitív példaállítás szükséges, amely a szociális hálózat újraépítését támogatja (erre jó eszköz a közfoglalkoztatás).

36. ábra; Az egyéni motiváció erősítésének egyik lehetséges útja

Forrás: saját szerkesztés;

²² http://gvi.hu/files/researches/494/munkaerohiany_2016_elemzes_170202.pdf;

Az álláskeresők nagy része nehezen foglalkoztatható, ennek több oka is van:

- jelentős részük képzetlen (szakképzetlen), legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik
- egy részüknek teljesen hiányzik a munkahelyi szocializációja, nem rendelkeznek megfelelő tapasztalattal
- társadalmilag elszigetelten élnek sokan az álláskeresők közül, így nincsenek tisztában a munkakereséshez szükséges információkkal, illetve a munkahelyen való foglalkoztatás feltételeivel
- nehezen mobilizálhatóak –ez a megszokásokkal, illetve a tőkehiánnyal egyaránt magyarázható, illetve leginkább aprófalvas területeken, közösségi közlekedéssel nehézkesen megközelíthető településeken élnek, nehezebb számukra eljutni a munkahelyekre.

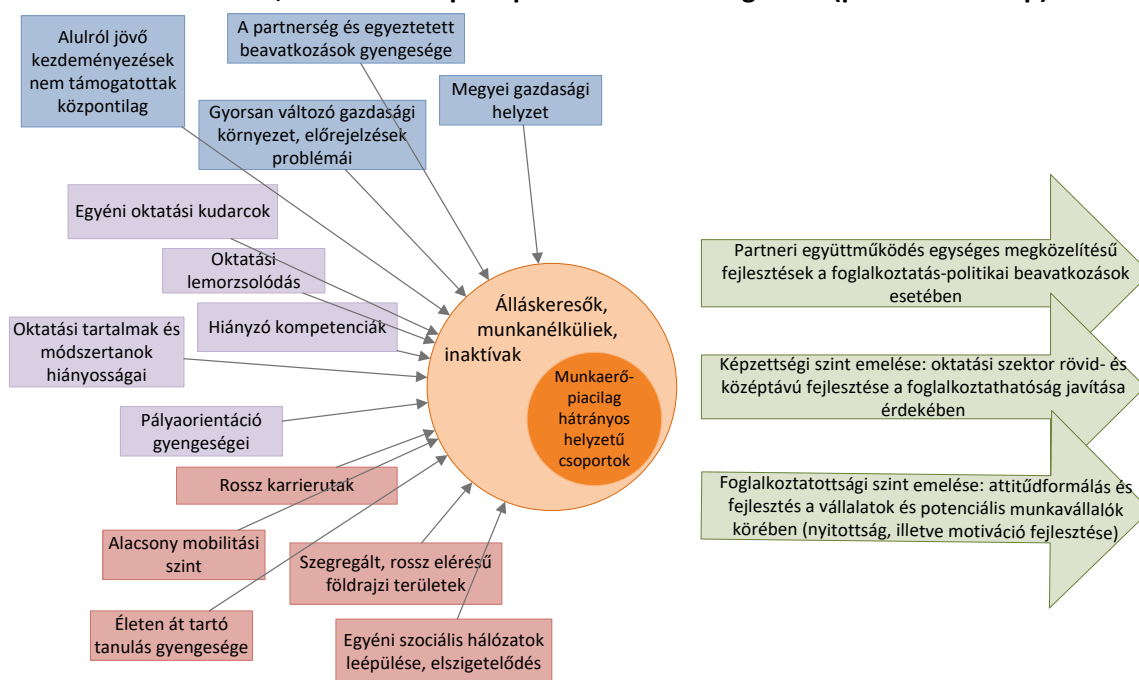
A vállalkozások által jelzett munkaerő-igények több szempontból is feladatot rónak a megyei foglalkoztatással kapcsolatos szervezetekre. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében jóval alacsonyabb a munkanélküliek aránya, noha a munkaadók az elmúlt évtizedben az ő esetükben is folyamatosan a képzés fejlesztését, a felsőoktatás munkaerő-piaci elvárásokhoz való közelítését kérték az oktatási kormányzatoktól. A duális képzés a felsőoktatást, így a Miskolci Egyetemet is, a korábbiaknál még jobban tereli a gazdaság igényeinek kiszolgálása irányába. A Miskolci Egyetemen jelenleg összesen 127 hallgató vesz részt duális képzésben gazdasági, műszaki, informatikai területen. 323 együttműködési megállapodást kötöttek 143 vállalattal. Az együttműködési megállapodások közül 310 megállapodás aktív. A kimeneti eredmények először a 2017/2018. tanév elteltét követően mérhetőek. A duális képzések iránt jelentős az érdeklődés, mint ahogyan azt a számok is mutatják. A Diplomás Pályakövetési Rendszer adatai, a felvett hallgatók száma nem támasztja alá azt, hogy az érdeklődés csökkenne a Miskolci Egyetem képzései iránt. A felsőoktatás hallgatóközpontú szolgáltatást végez. Mindeközben a Miskolci egyetem jelentős figyelmet fordít a felsőoktatás és az ipar együttműködésére, továbbá a hátrányos helyzetű térségek felzárkózására kihelyezett képzések esetében. Ózdon anyagmérnöki alapszak, szociális munka alapszak, Sátoraljaújhelyen gépészmérnöki alapszak géptervező specializáció és egészségügyi gondozás és prevenció alapszakon, védőnő szakirány indul a 2017/2018. tanévben. Ezek a kihelyezett képzések, Sátoraljaújhelyen Községi Felsőoktatási Központként, Ózdon telephely működtetésével jelentősen hozzájárulnak egy térség megmentéséhez.

A szakképzés kibocsátása az elmúlt évek jelentős változásai ellenére még mindig nem megfelelő a vállalkozásoknak. A leginkább felkapott, hírekben is gyakran szereplő informatikai terület mellett más középfokú szakmák esetében is jelentős munkaerő-hiány alakult ki (pl. vendéglátás, egyéb lakossági szolgáltatások). Ez nem feltétlenül a szakképzési kibocsátás struktúrája miatt alakult így, hanem a nyugati országokban szerezhető jelentős bérelőny következtében külföldön munkát vállalók száma, illetve az utánpótlás hiányának együttes következményeként. A megyénként meghatározott hiányszakképesítések és ösztöndíjjal támogatott szakmák beiskolázása nem nőtt kellő mértékben. Ennek egyik legfőbb oka, hogy hazánkban az elmúlt 30 évben sem tudott kialakulni a hatékony pályaaorientáció rendszere – több szereplő is résztvevője ennek, ám (talán éppen ezért) a megfelelő üzenetek csak alacsony hatékonysággal jutnak el a megfelelő korosztályokhoz. A megfelelő, önismereten, képességeken és motiváción alapuló pályaválasztás azonban jelentősen javíthatna mind a szakképzésben tapasztalható lemorzsolódási problémákon, mind pedig a későbbi szakmai karrierben, illetve az életen át tartó tanuláshoz szükséges képességek fejlesztésén.

Meg kell említeni, hogy a szakképzés - rugalmatlansága miatt - nehezen tudja kezelni a foglalkoztatással kapcsolatos elvárásokat, a jelenlegi gyorsan változó gazdasági környezetben csak tőkeerős multinacionális cégek tudnak három-öt évre nagy biztonsággal tervezni, így azok a piaci jelzések, amelyekre a beiskolázási döntések alapulnak, a kibocsátáskor már nagy eséllyel nem állják meg a helyüket. A felnőttképzés ebből a szempontból fontos szerepet játszhatna – nemcsak a közfoglalkoztatottak esetében – a gyors átképzések és továbbképzések megszervezésével. A felnőttképzés terepet adhatna a nem szakmai, hanem egyéb munkavállalási kompetenciák²³ fejlesztésének is. A vállalatok gyakran fontosabbnak tartják a személyes kompetenciákat, mint a szakmaiakat, mivel a nagyvállalatok saját képzési rendszerrel, illetve különböző mentor-programokkal rendelkeznek, amelyben a szakmai jártasság a szükséges szakterületen célzottan és hatékonyan megszerezhető. Az oktatási rendszerben tehát kiemelten kell kezelni az általános kompetenciák fejlesztését is (olvasási, számolási képességek, életvezetési képességek, alapvető pénzügyi készségek).

Ahogy látszik, a foglalkoztathatóság javítása, a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közelítése, a munkaerő-piaci szolgáltatások hatékonyságának növelése többretegű, összetett feladat.

37. ábra; A munkaerő-piaci problémák összefoglalása (problématérkép)

Forrás: saját szerkesztés;

6 A vállalkozói igényfelmérés eredményei²⁴

A Megyei Foglalkoztatási Stratégia kapcsán az egész megyére kiterjedő felmérés zajlott 2017. júniusában munkanélküliek, illetve itt működő vállalkozások körében. Az adatfelvétel során a megkérdezés standardizált kérdőívvel történt, amelyen belül a mérés követelményeinek megfelelő,

²³ A legfontosabbak a GVI felmérései alapján: precíz munkavégzés, önálló munkavégzés, nagy munkabírás, képesség a csapatmunkára, célok megvalósításának képessége, elméleti szakmai jártasság, képesség a tanulásra, önképzésre.

²⁴ A felmérést a Borsodi-Tranzit Kft készítette a Megyei Foglalkoztatási Stratégiához kapcsolódóan. A fejezetben a felmérés eredményeit foglaljuk össze.

skálás kérdések is szerepeltek. A felmérés leíró jelleggel készült, azaz az alapsokaság olyan reprezentatív mintája alapján történt az adatfelvétel, amely létszámából, valamint a mintavétel módszeréből adódóan alkalmas az eredmények pontosságának statisztikai módszerekkel való mérésére.

A kérdések nyelvezete tükrözte a célcsoportot, és a kérdőívek megfogalmazása az egyértelműsége törekedett. Fontos szempont, hogy minden válaszadó számára érthető, egyértelmű legyen a kérdés. Semleges kifejezések kerültek a kérdőívbe, az erős érzelmi töltetű megfogalmazások nem szerepeltek benne. A kérdések sorrendje nem mutatott semmiféle tendenciát. A kérdések formailag nyitott és zárt kérdések lehetnek, a kérdőív zárt kérdésekből állt: a válaszadónak előre megadott válaszlehetőségek közül kellett választania.

6.1 A munkaerő-igény felmérése

A kérdőíves felmérés keretében az elért, mintegy 4500 vállalkozásból 505 töltött ki értékelhető kérdőívet, ebből 377 anonim módon. Valamennyi megkérdezett vállalkozás székhelye és/vagy telephelyei B.-A.-Z. megyében található. Az alábbiakban az ő válaszaikat mutatjuk be.

6.1.1 A vállalkozások jellemzői

A vállalkozások méreteit tekintve a mikrovállalkozások majdnem 60%-át tették ki a válaszadóknak.

A válaszadó cégek tulajdonosi szerkezetét tekintve elmondható, hogy a szervezetek döntő többsége (82,4%) 100% magyar tulajdonban van, mindössze 21 cég van külföldi tulajdonban, 39 cég külföldi-magyar vegyesvállalat, illetve 25 állami/ önkormányzati tulajdon.

A megkérdezett vállalatok döntő többségében szakmunkásokat alkalmaznak (39,2%), míg szakképesítés nélküli közép fokú (27,2%) és felső fokú (19,1%) végzettséggel rendelkezők alacsonyabb létszámban képviseltetik magukat. A válaszok tükrében a fluktuáció mértéke 5% (65,5% állítása alapján) alá esik.

Fő tevékenység szerint a vállalkozások legnagyobb része a kereskedelmi kategóriába sorolta magát (76 db), de az „egyéb szolgáltatással” foglalkozó szolgáltatók száma is magas (66 db).

A létszámváltozásra volt kérdés a kérdőívben, és azt is megkérdezték, hogy mi annak az oka. A lemorzsolódás okaként a fluktuációt, szezonalitást nevezeték meg általában, létszámbővítésre pedig leginkább beruházások esetében került sor. (A jövőre nézve sokan nem tudták meghatározni, hogy terveznek-e létszámbővítést.)

Ahol a szervezet állományi létszámát a fluktuáció befolyásolja, véleményük szerint a munkavállalók munkaviszonyának megszűnését a munkavállaló kezdeményezi, a munkába állást követő 3 hónap eltelte után. A vállalkozások többsége segíti a munkába állást, beilleszkedést, betanítást. Biztosítják a dolgozók számára a folyamatos képzéseket és felkészültek a meglévő munkaerő megtartására. Mindezek ellenére – a stratégiakészítés során fontosnak tekinthető, hogy - egyötödnyi válasz esetében nem megfelelő a cégek beilleszkedést, betanítást segítő tevékenysége, Mivel a válaszadók többsége kisvállalkozásban dolgozik, fontos lenne olyan tréningek szervezése a kisvállalkozók számára, amelyek ezen segíteni tudnának. Ugyancsak fontos kiemelni, hogy volt egynegyednyi olyan válasz is, ahol nem volt biztosított a folyamatos képzés a munkavállalók számára és negyednyi azon válaszok aránya, amelyek szerint nem képesek a vállalkozások a munkaerő megtartására. Fontos lehet forrás biztosítása ezekre a képzésekre, és megfelelő tájékoztatás a lehetséges és ajánlott tréningekről a vállalkozások számára.

6.1.2 Munkaerő-piaci problémák

A vállalkozások döntő többségénél (41,3%) nincsenek munkaerő-piaci problémák, viszont nagy részük szakember hiánnyal küzd (35,4%). A válaszadó 505 vállalkozás közül 112 jelölte meg, hogy elérte kapacitása csúcsát, viszont 80-90%-os intenzitással 137 működik jelenleg. Ők ennek okául a versenytársak jelenlétét, a megrendelések, vevők hiányát és a finanszírozási források hiányát jelölték meg.

A munkavállalói oldal tekintetében problémát jelent a szakképzett munkaerő hiánya mellett a munkavállalók készségeinek hiányossága is. A betöltendő állásokhoz szükséges kompetenciák között megjelennek olyanok is, amelyek elsajátításához nagyobb mértékben hozzájárulhatna az iskolai kompetencialapú oktatás: kommunikáció- és problémamegoldó képesség, kreativitás, együttműködési készség, önállóság. Vannak azonban olyan készségek is, amelyek a munkavégzéshez szükségesek, amelyek elsősorban iskolán kívül, tréning formájában sajátíthatnak el a résztvevők: személyiségfejlesztés (megbízhatóság, kitartás, terhelhetőség, a munkavállaló munkában való megtartása, elkötelezettség).

Ami még kiemelendő, a leendő munkakör betöltéséhez a válaszadók nagyobb része jelölte, hogy szükséges a gyakorlat megléte (különböző hosszúságú: 1-5 év).

E két tényező arra hívja fel a figyelmet, hogy fiatalok és olyanok körében történt az adatfelvétel, akik még nem dolgoztak; szükséges lenne ezen potenciális munkavállalók számára olyan készségfejlesztő tréningek szervezése, amelyek hozzájárulhatnának a munkaadók által említett kompetencia-hiányok mérsékléséhez, illetve szükséges lenne olyan gyakornoki rendszer bevezetésére, ahol a frissen végzett potenciális munkavállalók gyakorlatot szerezhetnének.

A munkaerő toborzás egy kritikus pont lehet a vállaltoknál, ugyanis a munkaerő piacon kevés a fiatal és jól képzett álláskereső. A megfelelő munkaerő megtalálásának nehézségeit egyes szakemberek a túlképzésben látják. A felsőoktatási kibocsájtást a munkaerő-piac egyre kevésbé képes felszívni, mivel a diplomás pályakezdekők száma az utóbbi években dinamikus növekedésnek indult és az oktatási expanzió eredményeként több korcsoport is egy időben lép ki a munka világába. A fiatalok elkezdtek feltorlódni frissen szerzett diplomáikkal a választott álláshelyeik előtt, ezzel párhuzamosan pedig egyre kevesebben tanulnak szakmát, kevés a szakképzett munkaerő és egyre több a betöltetlen álláshely ezekben a munkakörökben. A munkaerő-állomány nem tudja lefedni a vállalatok igényeit, így a munkaerő felkutatása és kiválasztása jelentős erőfeszítéseket igényel. A szóban forgó cégek válaszai – a toborzásra vonatkozóan – sem különböznek a fent említettektől.

Megkérdeztük a vállalkozásokat, hogy milyen toborzási formákat részesítenek előnyben. A (1-től 5-ig terjedő skálás módszer) válaszokból kiderül, hogy többségük a szervezetben dolgozó munkatársak ajánlására hagyatkozik leginkább. Ezenkívül az online-felületet, illetve a helyi munkaközvetítőket veszik még bizonyos mértékig igénybe.

17. táblázat; A munkaadók felvételi szokásai – (1-5 skálán fontossági sorrend)

Leggyakrabban használt toborzási forma	Válaszok átlaga
szervezetben dolgozó munkatársak ajánlása	4,2
saját honlapon meghirdetett állás lehetőségek	3,3
online rendszeren keresztül	3,6
helyi munkaközvetítő	3,3

regionális hatókörű munkaközvetítő	2,8
országos hatókörű munkaközvetítő	2,4
oktatási intézmények (pl.: szakképzők)	2,7
állami munkaerő-közvetítők – Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat	2,4
szakmai/érdek-képviselői szervezetek	2,3
munkaerő kölcsönzés	2,0
fejvadász szolgáltatás igénybe vétele	2,1
toborzás alacsonyabb bérszínvonallal rendelkező országokból	1,8

Forrás: a kérdőíves felmérés;

A fentiekből következik, hogy a munkaerő toborzásához a jelenleginél szélesebb körű alkalmazások szükségesek: ezek igénybevételéhez érdemes lenne pr- és marketingterv kidolgozása. Ez magában foglalhatná a következőket: média-felületek alkalmazását, állásbörzék szervezését, tanácskozások, konferenciák szervezését, ahol munkaadók és munkavállalók is részt vennének; iskolai és munkaadói tapasztalatcserét, szakmai vetélkedőket, ahol figyelemmel kísérhetik a szakma területén kiváló eredményeket elérő diákokat, akiket később megnyerhetnének a cégek arra, hogy munkavállalóik legyenek. Természetesen nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy ösztönzőbb bérek szükségesek a munkavállalók elköteleződéséhez, amint azt a létszámbővítéssel kapcsolatos válaszok is jelzik.

18. táblázat; A munkaerőhiány okai a vállalkozások válaszai alapján

Ssz.	A munkaerő-hiány okai	Átlag	Ssz.	A munkaerő-hiány okai	Átlag
1.	Külföldi munkaerőpiacok elszívó hatása	4	8.	Oktatás lemaradása	3,5
2.	Munkaerő költsége	3,9	9.	Demográfiai okok	3,3
3.	Alacsony bérezés	3,8	10.	Határ-menti vállalkozások elszívó hatása	3,2
4.	Hiányszakmákkal érintett szektorok jellemző jelenléte	3,6	11.	Generációs különbözőségek	3,2
5.	Képzési rendszer hiányosságai	3,6	12.	Országon belüli mobilitás hiánya	3,2
6.	Munkaerő minősége	3,6	13.	Online kereskedelem térnyerése	2,8
7.	Munkaerő termelékenység	3,5	14.	Automatizálás, digitalizáció	2,8

Forrás: kérdőíves felmérés;

Érdekes lehet a stratégia összeállítása szempontjából, hogy a vállalatok miként gondolják, hogy a milyen okok lehetnek az általuk tapasztalt munkaerőhiány okozói (fenti táblázat;). Ezek között a legfontosabb a külföldi piacok elszívó hatása, ezután a munkaerő-költség nagysága, valamint az alacsony bérezést említették. A válaszadók szerint jelentősebb szerepe van a képzési rendszer hiányosságainak, illetve a munkaerő minőségének – ez a két szempont nyilvánvalóan erős összefüggésben van egymással, és azt mutatja, hogy mind az oktatás területén, mind a munkavállalók készségeinek fejlesztése terén van javítani való. Utóbbiakat tréningekkel lehet alkalmasabbá tenni a megfelelő munkavállalásra, az előző területen talán jobb együttműködéssel nagyobb eredmények érhetőek el. A cégek kevésbé érzik problémának az ipar 4.0 kihívásait (automatizálás, digitalizáció) a munkaerő-hiány kapcsán, valamint az online kereskedelmi piacok térnyerését sem.

A fentiekén túl fontos tudni, hogy mely szegmensekből várják a dolgozói létszámuk bővülését.

19. táblázat; A felvételi szándékok célcsoportjai (1-5 skálán fontosság)

Utánpótlás merítési bázisa	Átlag
Munkanélküli személyek	3,9
Állásváltó személyek	3,5
NEET fiatalok	3,4
Tartós munkanélküli személyek	2,9
Közmunkaprogramban lévő személyek	2,8
Egyéb inaktív személyek	2,7

Forrás: kérdőíves felmérés

A két legfrekvenciáltabb csoportot a munkanélküliek, illetve az állásváltó személyek jelentik, ezt követik a NEET-fiatalok.

Érdekes kérdés, hogy milyen segítségnyújtásra van szükségük a cégeknek az alábbi csoportokba tartozó potenciális munkavállalók foglalkoztatásához. A kapott válaszok szerint szinte minden esetben az igényelhető támogatásokról szeretnének tájékozódni a válaszadó cégek. Különösen igaz ez a pályakezdők és a gyesről visszatérők esetében. Ugyanakkor a tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek esetében nagy szükségét látták a mentorálásnak is. Kisebb mértékben, de fontosnak tartották a mentorálást a válaszadók a megváltozott munkaképességű személyek és a roma nemzetiséghez tartozó személyek esetében is.

Fontos lehet a további stratégiák kidolgozásakor ennek figyelembevétele. Mindenképpen tanácsadás megvalósítása szükséges az igényelhető támogatásokról, és mentorálás nyújtása is elengedhetetlen a fent megjelölt csoportok esetében.

20. táblázat; Amennyiben hátrányos helyzetű és/vagy megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását tervezi, mely szolgáltatásokat venné igénybe a foglalkoztathatóság elősegítése érdekében az alábbi érintetteknel?

Hátrányos helyzet megjelölése	Tanácsadás igényelhető támogatásokról	Foglalkoztatással jogi kapcsolatos tanácsadás	Munkába illeszkedés elősegítésére irányuló tanácsadás	Mentorálás	Egyéb
Alacsony iskolai végzettségűek (N=168)	35%	18%	20%	26%	(N=16)
25 év alatti fiatalok, vagy 30 év alatti pályakezdő álláskereső (N=293)	66%	11%	13%	9%	(N=4)
50 év feletti személyek (N=166)	31%	25%	21%	23%	(N=12)
GYED-ről, GYES-ről, ápolási díjról visszatérők, vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek (N=195)	49%	20%	16%	14%	(N=4)
Tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek (N=170)	31%	23%	20%	44%	(N=12)
Megváltozott munkaképességű személyek (N=165)	32%	20%	21%	28%	(N=10)
Roma nemzetiséghez tartozó személyek (N=167)	34%	17%	22%	28%	(N=12)

Forrás: kérdőíves felmérés;

A táblázat azt mutatja, hogy a Paktum célcsoportjába tartozók foglalkoztatása esetén a munkaadók milyen típusú támogatást igényelnének, amellyel a Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztálya támogatni tudja az foglalkoztatást. Ez alapján például a tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek csoportjánál a munkaadók leginkább mentori segítséget vennének igénybe, míg a GYED-ről, GYES-ről visszatérők esetében pedig tanácsadást az igényelhető támogatásokról.

6.2 Az álláskereső felmérésének eredményei

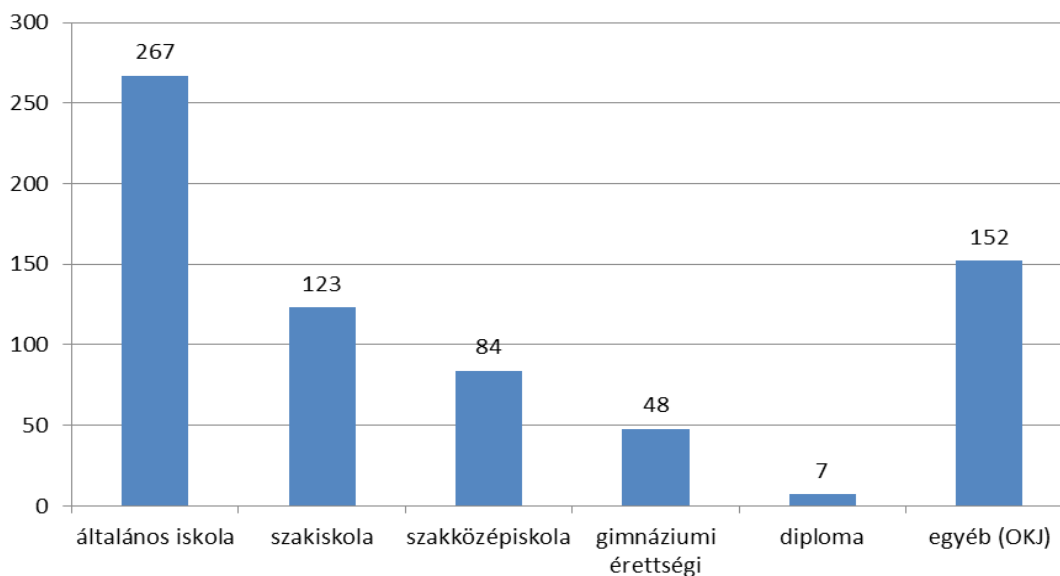
A lekérdezett kérdőívek kiértékelése során számos probléma merült föl, fontos, hogy ezek figyelembevételével történjen a válaszok kiértékelése: a kérdőívek rögzítése során számos esetben előfordult, hogy a válaszadók nem azt a választ adták a kérdésre, amiről az szólt volna, azonban úgy tekinthetjük, hogy ezek is információval szolgálnak a megkérdezett potenciális munkavállalók helyzetéről, látásmódjáról. Figyelembe kell venni azt, hogy a válaszadók többsége (saját válaszaiból olvashatóan) alulképzett, így összekapcsolódó kérdések esetében, amikor az első válasz „nem” (és ezért, így nem kell választani a lehetőségek közül) is válaszoltak a hozzá kapcsolódó „alkérdésre”.

A válaszadók 65%-a nő, átlagéletkoruk 31 év.

A válaszadók közel fele (267 fő) mindössze 8 általános iskolai végzettséggel, vagy 8 általános iskolai befejezett osztállyal sem rendelkezik. Nem elhanyagolható továbbá a szakiskolai végzettséggel (123 fő), az egyéb OKJ végzettséggel (152 fő) és a gimnáziumi végzettséggel (48 fő) rendelkezők száma. Szakközépiskolai végzettséggel (84 fő), míg diplomával csupán 7 fő rendelkezik. Meg kell jegyezni, hogy

többen nem csak a legmagasabb iskolai végzettségüket jelölték be, hanem mindegyiket, amelyet életük során megszereztek.

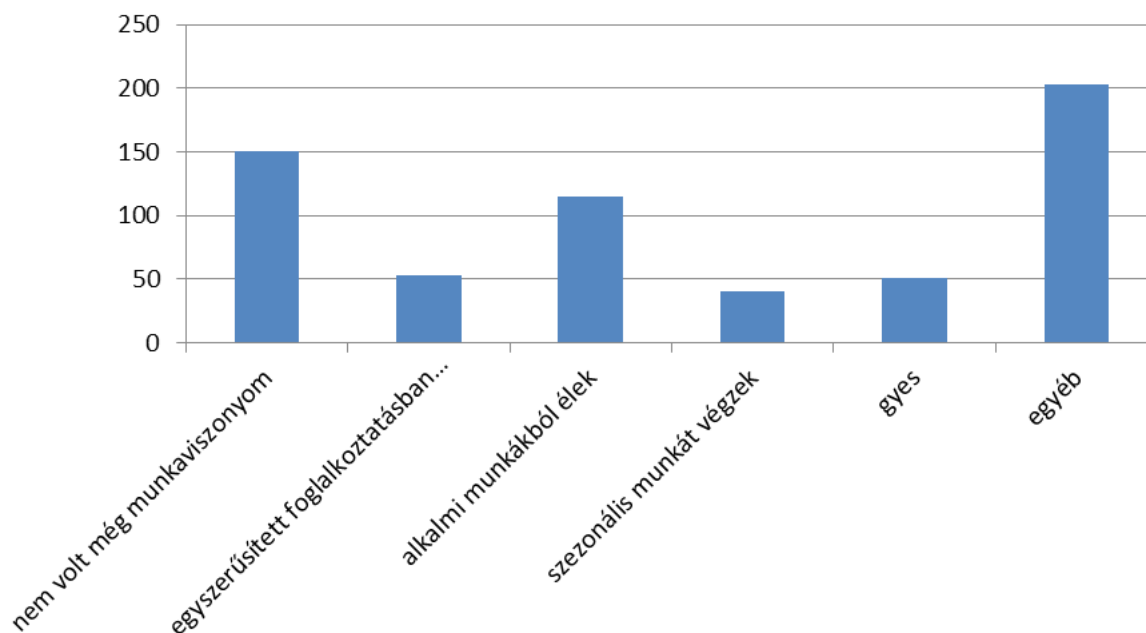
38. ábra; A válaszadók iskolai végzettsége (fő)

Forrás: kérdőíves felmérés;

A következő kérdésben a kérdezettek munkaviszonyát tekintve is megoszlik az arány: 151 főnek nem volt még munkaviszonya, ami átlagban 1-2 hónaptól egészen 1 évig terjedő időszak is lehet. GYES-t vesz igénybe, vagy egyéb anyasági ellátásban 51 fő részesül. Egyszerűsített munkát 53 fő, alkalmi munkát 115, szezonális munkát 40, míg egyéb munkát (pl. legtöbb esetben közmunka) pedig 203 fő végez.

39. ábra; A válaszadók munkaerő-piaci státusza (fő)

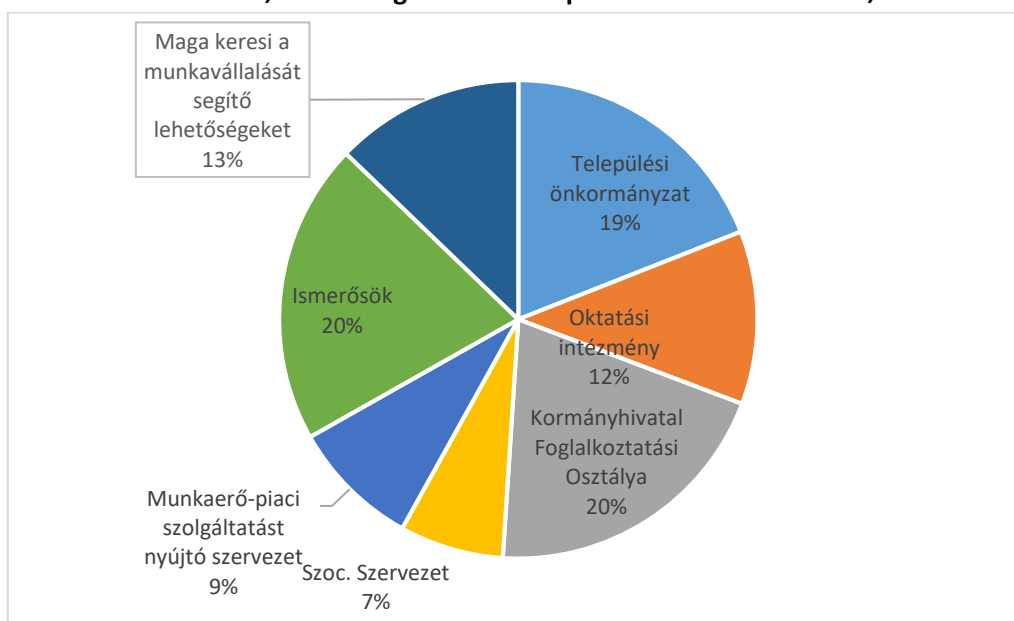

Forrás: kérdőíves felmérés;

A válaszadók kétharmada lát esélyt arra, hogy munkahelyet találjon. Bő kétharmaduk önállóan keres munkát, harmaduk segítséggel. Fontos tudni, hogy milyen csatornák igénybevételével lehet a legegyszerűbb elérni a munkavállalási szempontból aktív réteget.

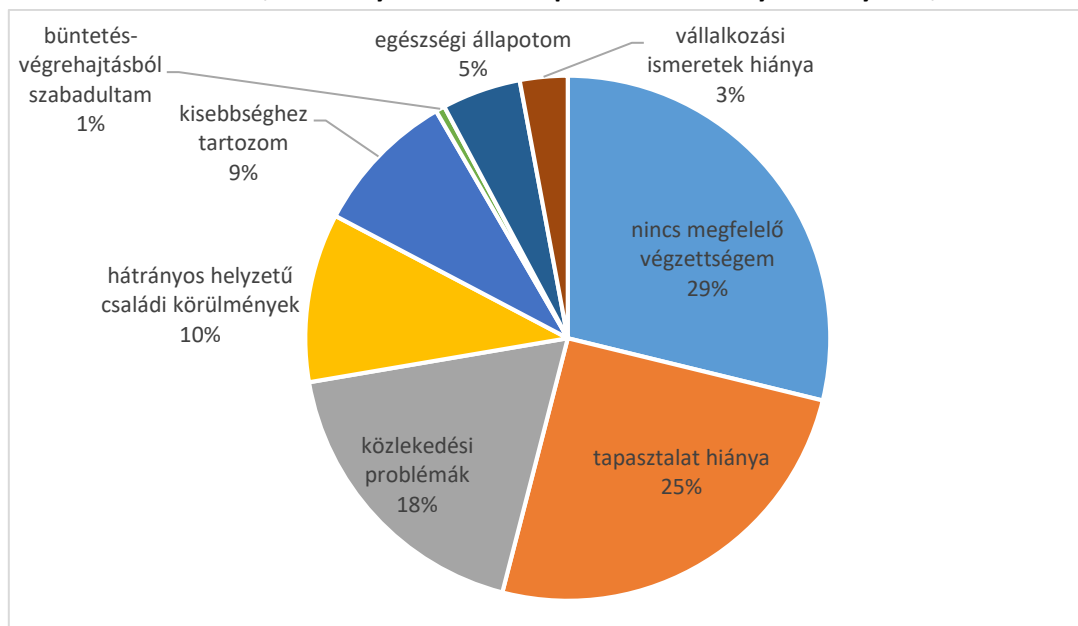
A munkahelykeresésben a személyes kapcsolatok (ötödnyi válasz) a leggyakoribbak. Hasonló a Kormányhivatalok, önkormányzatok említési gyakorisága. Az iskolák említése a munkahelyek keresésében közel annyi, mint a magános munkakeresés. Alacsony a munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó szervezetek, szociális szervezetek említése annak ellenére, hogy álláskeresési tanácsadásra, tájékoztatásra, munkaerő-piaci információkra közel 773 igény érkezett. Magas az igény a munkaerő-piaci tréningekre és mentorálásra (293 említés).

40. ábra; A lehetséges csatornák potenciális felhasználása;

Forrás: kérdőíves felmérés

Az elhelyezkedéssel kapcsolatos problémákra 885 válasz érkezett. 29%-nyi válasz a végzettség hiányára, bő negyede az állításoknak a tapasztalat hiányát jelölte meg a sikertelen álláskeresésben. A válaszok közel ötöde közlekedési problémákra hivatkozott.

41. ábra; Az elhelyezkedéssel kapcsolatos akadályozó tényezők;

Forrás: kérdőíves felmérés

Mivel a kérdezettek válaszaiban gyakori volt a végzettség hiánya a munkahelyek megszerzésében, az is fontos információ, hogy a megkérdezettek mit tanulnának szívesen, milyen segítséget vennének igénybe, és ezt mennyire tartják fontosnak igen válasz esetén (1-től 5-ig terjedő skálás módszer).

21. táblázat; A legfontosabbnak vélt képzési formák, végzettségi szintek

Képzés	Válaszok száma
8 általános megszerzése	75 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	4
Érettségi megszerzése	164 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	4
OKJ-s szakképzés	167 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	4
Betanító képzés	114 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	4
Idegennyelvű képzés	193 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	4
Összeszerelő munkára betanító képzés	132 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	3
Számítástechnikai képzés	131 fő
(Mennyire fontos: 1-től 5-ig)	3

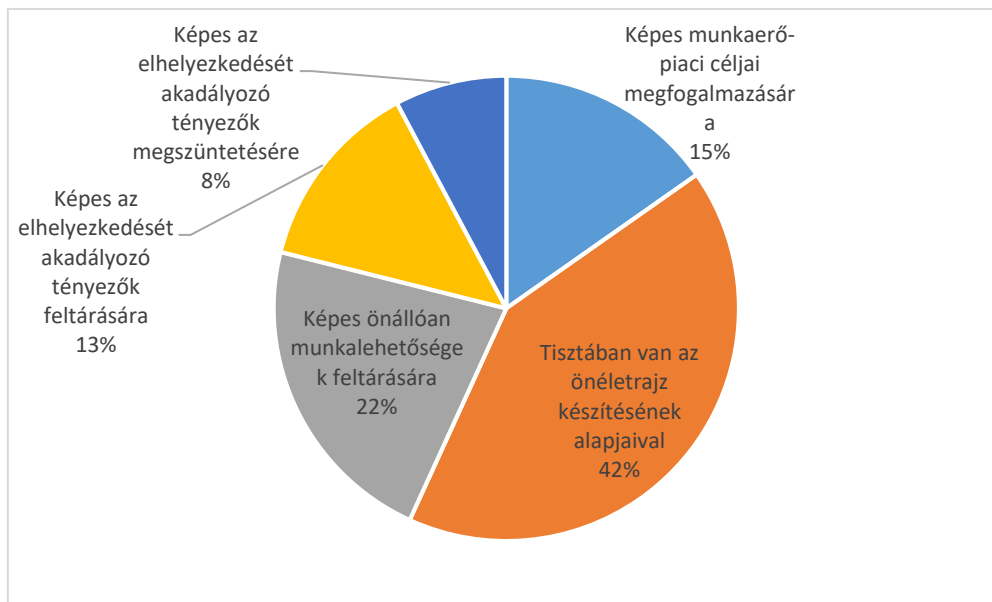
Forrás: kérdőíves felmérés

A 4-es átlagú említések közé a 8 általános, az érettségi, OKJ- szakképzések megszerzését, és a betanító képzést sorolták.

Érdeemes a stratégiák megfogalmazásakor leltárba venni, hogy milyen arányban vannak jelen ezek a felsorolt szolgáltatások, és érdemes-e bővíteni arányukat.

Ami az álláskeresői készségeket illeti (308 válasz): a célok megfogalmazására 15%-uk képes, Legtöbb válasz szerint az önéletrajzírásban mutatnak a jártasságot (kétötödnyi válasz) a kérdezettek. Bö ötödnyi válasz tett említést önálló munkalehetőségek feltárására való képességről, ám az elhelyezkedést akadályozó tényezők feltárására, és ezen tényezők megszüntetésére már jóval kevesebben alkalmasak.

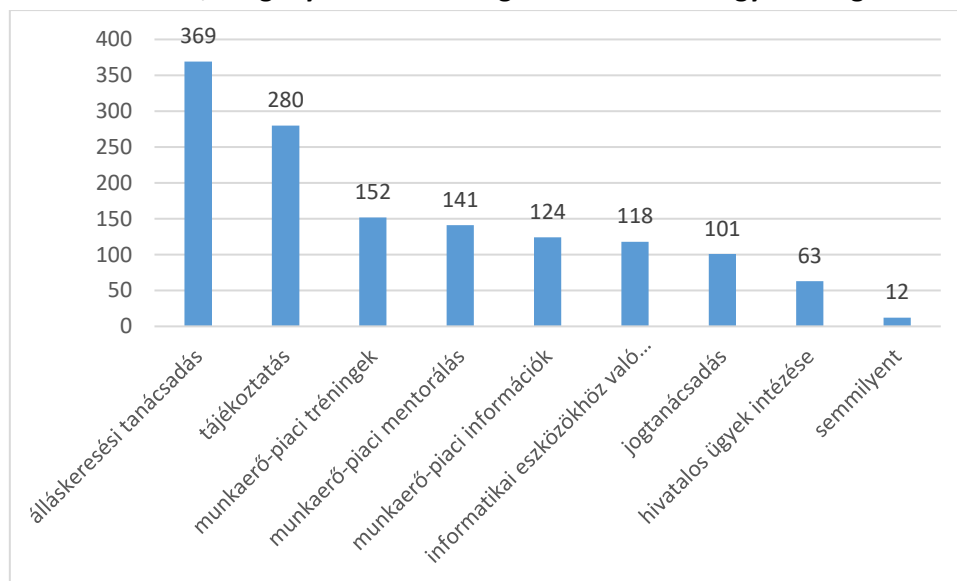
42. ábra; Az álláskeresői kompetenciák szintje;

Forrás: kérdőíves felmérés

Mivel a válaszadók nagy része önállóan keres munkát, szükséges lehet a fenti készségek fejlesztésére szolgáló szolgáltatások felajánlása az álláskeresők számára.

43. ábra; Az igénybe veendő szolgáltatások említési gyakorisága

Forrás: kérdőíves felmérés

A fenti táblázatból is látszik, hogy álláskeresési tanácsadásra, tájékoztatásra, munkaerő-piaci információkra, tréningekre, mentorálásra nagy szükség lehet, ezért ezen szolgáltatások bővítése, vagy a meglévő szolgáltatások hatékonyabbá tétele szükséges.

7 Stratégiai környezet

A Megyei Foglalkoztatási Stratégia több más stratégia mellett játszik meghatározó szerepet a társadalmi felzárkóztatásban. Az átfogó, illetve ágazati stratégiák közül több is az elmúlt néhány évben készült, így jelen stratégia időtartamát tekintve is relevanciával bír. Az alábbiakban bemutatjuk azokat az országos és megyei fejlesztési dokumentumokat, amelyek lefedik a megye több szempontú fejlesztési prioritásait, főként a célokra összpontosítva. A stratégia kapcsán kitérünk Miskolc MJV Foglalkoztatási Stratégiájára is, amely a megyei jogú városi paktum projekt keretében készült el.

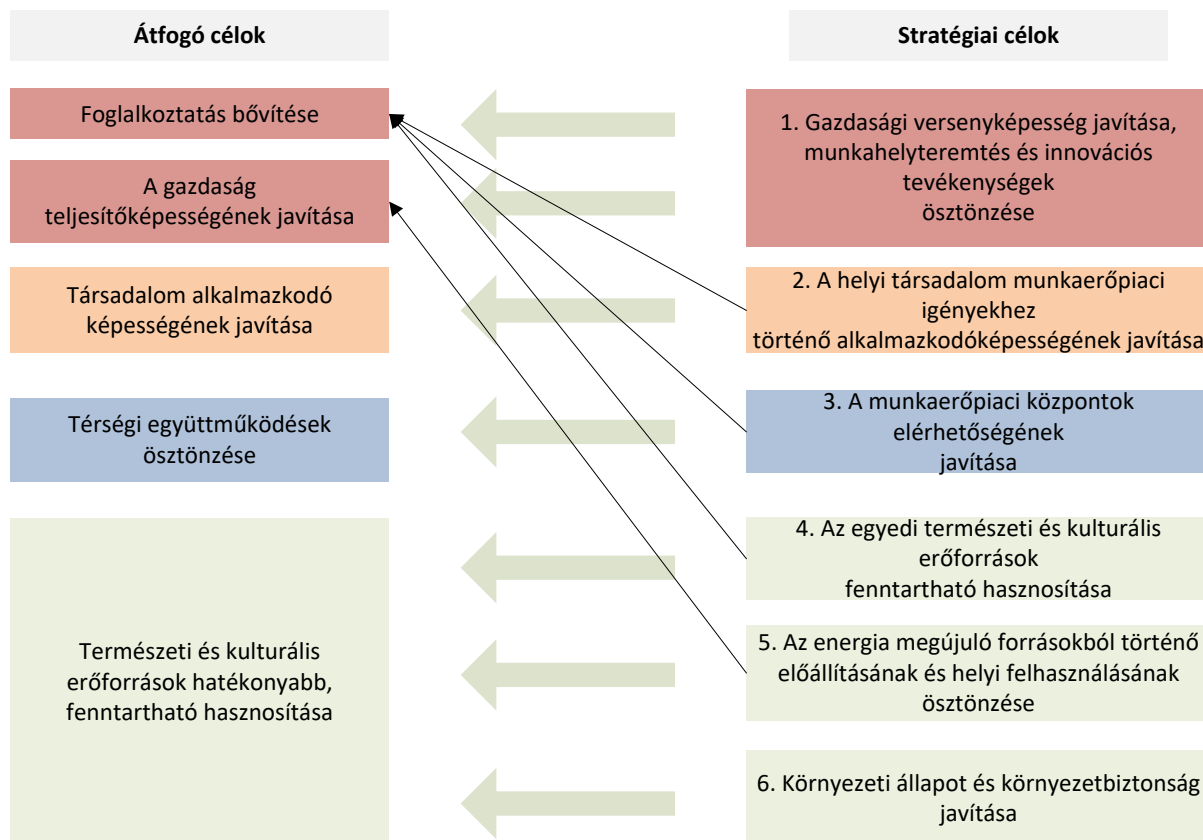
7.1 Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat, 2013)

Ez a dokumentum határozza meg a megyei fejlesztések kereteit, ez a legfőbb stratégiai dokumentum.

A megye kitűzött átfogó célja, hogy ipari hagyományaira, potenciális munkaerő-kínálatára, kiváló természeti adottságaira és erőforrásaira fenntartható módon építve, földrajzi elhelyezkedéséből adódó előnyeit kihasználva elérje, hogy a megye versenyképessége 2020-ig a megyék átlaga feletti mértékben erősödjön.

Ennek alsóbb szintű céljai az alábbiak:

- jelentősen bővüljön a foglalkoztatás, egyrészt a multinacionális cégek exportteljesítménye, másrészt az ezeknek beszállító hazai KKV-k révén, harmadrészt a jövedelembővülésből származó multiplikátor-hatás eredményeképpen;
- növekedjen a megyei vállalatok innovációs teljesítménye, ezen keresztül elsősorban a feldolgozó-ipari vállalatok hozzáadott értékének növelése révén nőjön az egy főre jutó bruttó hazai termék az országos szint 75%-ára;
- jelentősen javuljon a külső és belső perifériákon élő, halmozottan hátrányos helyzetű csoportok képessége és kompetenciaszintje ahhoz, hogy érdemi szereplőivé váljanak a bővülő munkaerő-piacnak;
- a gazdag természeti és épített környezetet, valamint a kulturális örökség elemeit és gyűjteményeit fenntartható és integrált módon őrizze meg a megye, valamint valósuljon meg a vidéki térségek ökológiai-társadalmi-gazdasági funkciójának fenntartása;
- a gazdasági fejlődés érje el a – főként közlekedési szempontból – perifériákat, az egyes közszolgáltatások területén erősödjön a helyi szereplők együttműködése.

44. ábra; a B.-A.-Z. Megyei Területfejlesztési Koncepció célrendszere

Forrás: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Fejlesztési Program – Stratégiai részprogram;

Ahogy látható, az egyik átfogó cél, amelyet több stratégiai cél is támogat, a foglalkoztatás bővítése, ennek megfelelően a legtöbb alsóbb szintű cél támogatja a foglalkoztatási stratégia céljait, ám van néhány, amely kiemelkedő hatással lehet a foglalkoztatásra:

- vidéki térségek fejlesztése: helyi foglalkoztatás fenntartása, alapszolgáltatások biztosítása a részmunkaidős foglalkoztatás, illetve mikro-vállalkozások és mezőgazdaságra épülő tevékenységek támogatásával;
- a gazdaság igényeire, piaci kihívásokra rugalmasan reagáló képzési, szakképzési rendszer működtetése: az alapkompenciák és a hátrányok felszámolására képes köznevelési rendszer kiépítése; gyakorlat-orientált, rugalmas szakképzési rendszer;
- leszakadó csoportok felzárkóztatása: társadalmi mobilitás elősegítése, a speciális célcsoportok számára specifikus, közösségi foglalkoztatási programok megvalósítása, amely emeli a motivációt;
- munkaerő-piaci központok elérhetőségének javítása: infrastrukturális beavatkozások;
- zöldség- és gyümölcsstermesztés, állattenyésztés, a helyi, tájjellegű élelmiszeripari termékek előállítása, hűtőházak és elsődleges feldolgozók létesítése;

7.2 Borsod-Abaúj-Zemplén megye „a hátrányos helyzetben élők társadalmi felzárkóztatását, mobilitását elősegítő” stratégiája - Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Államigazgatási Kollégium, 2012

A főként szociális kérdéseket előtérbe helyező stratégia tartalmazza a foglalkoztatás területén a roma és a munkaerő-piaci szempontból halmozottan hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatási rátája növelésének és munkaerő-piaci integrációjuk elősegítésének célkitűzéseit.

Ennek kapcsán a stratégia többek között leszögezi, hogy „a foglalkoztatás növelését szolgáló feladatok teljesítése terén szoros együttműködésre van szükség mindazon megyei és helyi szervezetek, továbbá civil szerveződések között, melyek hatással vannak/lehetnek a munkahelyek számának alakulására, az alap- és szakképzés alakítására, az oktatási, a szociális és az egészségügyi ellátó rendszerek működtetésére, valamint a közbiztonságot érintő tevékenységek ellátására. A foglalkoztatási helyzet javítása terén a megyei foglalkoztatási szerv, mint elsődleges partnerekkel együttműködik a nyílt munkaerő-piaci elhelyezések számának növelése érdekében a megye területén tevékenykedő munkaadókkal, ezek érdekképviselői és szakmai szervezeteivel, a másodlagos, vagyis a közfoglalkoztatás területén a települési és nemzetiségi önkormányzatokkal, ezek társulásaival, civil szervezetekkel, egyházakkal, a felnőttképzés támogatása területén az előbbieken túl a felnőttképzési feladatok meghatározásában és ellátásában közreműködő megyei és helyi társszervekkel.

Az oktatás-képzés területén „az iskolarendszerű képzéshez kapcsolódó célokon túl a munkaerő-piaci igényekre épülő, hatékony felnőttképzési és átképzési rendszer” kialakításához kapcsolódik az MFS.

7.3 Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Szakképzés-fejlesztési Konceptiója – B.-A.-Z. Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság, 2013

A szakképzés-fejlesztési koncepció a szakképzés és a munkaerő-piac igényeinek összehangolását tűzi ki célul a szakképzés számára, emellett több olyan cél is megfogalmazódik, amely támogatja a foglalkoztatás, a foglalkoztathatóság fejlesztését. Ezek között említhető a hatékony pályaválasztási és pályaaorientációs rendszer kialakítása, a nők és a hátrányos helyzetűek esélyeinek javítása a tanulásra, a HÍD jellegű programok támogatása, az iskolai szociális munka erősítése.

A szakképzés-fejlesztési koncepció az alábbi célkitűzései tekintetében hozható szorosabb összefüggésbe a Megyei Foglalkoztatási Stratégiával:

A helyi felnőttképzés teljesítményének javítása

- A felnőttképzés szakmai kínálatának szélesítése; a tanulási nehézségekkel küzdő, alulmotivált tanulók számára szakmaszerzési lehetőségek megteremtése – álláskereső igény szerinti képzési programokon való részvételének támogatása;
- A felnőttképzés szakmakínálatában is érvényre kell juttatni a B.-A.-Z. MFKB javaslatait – egyeztetés szükséges a B.-A.-Z. MFKB-val a képzési igényekről;
- A felnőttképzés elérhetővé tétele a társadalom széles rétegei számára, az elsődleges munkaerő-piaci igényeken túlmutatóan annak érdekében is, hogy a társadalmi integráció javuljon – álláskereső igény szerinti képzési programokon való részvételének támogatása.

A kis- és középvállalkozások együttműködésének megszervezése a szakképzésfejlesztésben

- Az igények összesítése, konkretizálása révén erősebb érdekérvényesítés biztosítása – vállalkozások körében képzési igények felmérése, illetve figyelembe vétele a képzési programok kiajánlása, beszerzése során.

7.4 Miskolc Megyei Jogú Város Foglalkoztatási Paktum Programja, Foglalkoztatási Stratégiája, az együttműködés keretei

A Megyei Foglalkoztatási Stratégia nem értelmezhető a megyeközpont nélkül. Miskolc Megyei Jogú Város 2017-ben dolgozta ki foglalkoztatási stratégiáját, amely szintén a Paktum projekt keretein belül készült el. E tekintetben erőteljes koherenciát kell mutatnia a két célrendszernek.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat feladata a megyei foglalkoztatási együttműködés létrehozása és működtetése, a helyi és megyei jogú városi paktumok támogatása, valamint a tevékenységi körük, az eredményességük és a hatékonyságuk növelése. A paktumok létrehozásának további célja a foglalkoztatás helyi szintű akciótervek megvalósításával való bővítése és az álláskeresők munkához juttatása; emellett a közösségi célú foglalkoztatás ösztönzése, a szociális gazdaság bővítése, az adott térség gazdaságának fellendítése, a foglalkoztatás szintjének és a lakosság életszínvonalának növelése.

A megyei paktum és a megyei jogú városi paktum céljai közösek - olyan programok kerülnek kidolgozásra, amelyek elősegítik az itt élők, az adott térségbe visszatérni vagy ott letelepedni és munkát vállalni szándékozó munkaerő foglalkoztathatóságát. További célként szerepel, hogy elősegítsék a munkanélküliek munkába való visszailleszkedést, a munkatapasztalat szerzést, a munkában töltött idő növelését, illetve ellássák azokat a feladatokat, amelyet a leghátrányosabb térségekben kockázatos piaci viszonyok (például az alacsony helyi jövedelmek) miatt piaci alapon működő vállalkozások nem látnak el.

Miskolc MJV Paktumjának foglalkoztatási célkitűzései az alábbiak:

- Átfogó célok
 - Foglalkoztatási szint növelése
 - Képzettségi szint növelése
- Stratégiai célok
 - Gazdaságfejlesztés
 - Partneri együttműködés erősítése
 - Képzési és munkaerő-piaci igények összehangolása
 - Tartós elhelyezkedés esélyeinek növelése
 - Esélyegyenlőség biztosítása a munkavállalók számára

A fenti célok elérése érdekében Miskolc Megyei Jogú Város az alábbi operatív projekteket tervezi megvalósítani:

- **Munkaerő- és képzési igények felmérése:** a nagy létszámú szakképzettség ellenére nincs elegendő alkalmazható munkaerő. Ezért – többek között – szükséges a munkaerőhiány feltérképezése, képzési igények felmérése és az igényre épülő képzések elindítása
- **Munkaerő-tartalék feltárása, toborzás:** bár a térség jelentős munkaerő-tartalékkal rendelkezik, az aktív álláskeresők és közfoglalkoztatottak mellett magas az inaktívak száma,

akiket nehéz elérni és motiválni. A munkaerő tartalék felkutatása és toborzása fontos feladat, amely adatbázisok hatékonyabb kiaknázásával, hirdetésekkel, állásbörzéken és rendezvényeken való megjelenésekkel, illetve folyamatos partnerségekkel érhető el.

- **Inaktív személyek feltárása:** az ő felkutatásuk fontos foglalkoztatáspolitikai cél, viszont külön figyelmet igényel. A célcsoportról adatbázissal rendelkező szervezetekkel való partnerség, meglévő programok (Jelenlét program, TOP-6.7.1 MJV) tevékenységeinek összehangolása és célzott kampányok, tájékoztatók segíthetik a cél elérését.
- **Munkaerő-piaci szolgáltatás:** az olyan munkaerőpiaci szolgáltatások segítségével, mint a képzések, átképzések szervezése, álláskeresési tanácsadás, a térség munkaerő-tartalékának hatékonyabb hasznosítása valósulhat meg.
- **Munkaerő-piaci tanácsadás:** a képzések, átképzések a potenciális munkavállalók egy részét tudják mozgósítani, azonban a hátrányos helyzetű álláskeresők – például a tartósan munkanélküliek – munkavállalása olyan akadályba ütközik, mint például alacsony motiváció, teljesen vagy részlegesen hiányzó kompetenciák. Ezért itt személyre szabottabb támogatás szükséges, egyéni fejlesztési tervek készítése és megvalósítása által.
- **Szakkák bemutatása és népszerűsítése:** a megfelelő pályaorientáció kulcskérdés a korai iskolaelhagyás megelőzésében, illetve lehetőség nyílik a munkaerőhiánnyal küzdő ágazatok hangsúlyosabb bemutatására. Szükség van az egyén képességeinek felmérésére és személyes tanácsadásra.
- **Együttműködés a Miskolci Szakképzési Centrummal és a Miskolci Felnőttképző Központtal:** a Szakképzési Centrummal és Felnőttképző Központtal tervezett együttműködés eredményeként a képzőintézmények és munkaadók között szorosabb kapcsolat alakul ki. Az együttműködés szervezettebb életpálya-tervezési, pályaorientációs és pályaválasztási tevékenység megvalósulását tudja támogatni.
- **Tájékoztatás a munkavállalók után igénybe vehető támogatásokról:** a munkaadók nehezen alkalmaznak hátrányos helyzetű munkavállalót. A célcsoport foglalkoztatása után járó támogatások megismertetése és alkalmazása révén növelhető a munkaadók hajlandósága, hogy hátrányos munkavállalókat is alkalmazzanak. Ez hosszabb távon szemléletváltást is eredményezhet.
- **Atipikus foglalkoztatási módok ismertetése:** az atipikus foglalkoztatási formák sajnos a megyében kevésbé elterjedtek, mivel szükség van az addig alkalmazott vállalati rendszer módosítására és bizonyos szempontból többletmunkát is igényelnek. Viszont ezek a módszerek megkönnyíthetik bizonyos csoportok munkavállalását, ezzel enyhítve a munkaerőhiányt. Ezért az ezzel kapcsolatos információáramlás biztosítása, tájékoztatás és kapcsolattartás szükséges.
- **Gyermekekellátási szolgáltatások:** mivel nem állnak rendelkezésre kellő számban és minőségben bölcsődék és óvodák, ezért ez a munkaerő-piacra GYED-ről, GYES-ről visszatérőket nagymértékben akadályozza. Vagyis – többek között – szükséges a bölcsődék, óvodák működésének munkaidőhöz igazítása, a közszolgáltatások fejlesztése.
- **Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának segítése:** az inaktívak mellett a megváltozott munkaképességűek rejtenek tartalékot a munkaerőhiány fedezésére. Az ő foglalkoztatási rátájuk az iskolai végzettség minden szintjén jóval alacsonyabb egészséges társaikénál. Ez a tendencia a vállalatok érzékenyítésével, jó példák terjesztésével, a

megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásával kapcsolatos lehetőségek, támogatások ismertetésével megváltoztatható.

- **Employer branding ösztönzése:** a jelenlegi strukturális munkanélküliség mellett a vállalatoknak is újfajta stratégiát kell alkalmazniuk a toborzásban és a munkaerő megtartásában. Ennek egyik eszköze lehet a munkáltatói márkaépítés. A jól felépített munkáltatói márka hosszú távon segíti a vállalkozás működését – ehhez azonban szükséges az employer branding népszerűsítése, a márkaépítéshez szükséges stratégia ajánlása.
- **Befektetés-ösztönzés:** a tudatos városfejlesztés kell, hogy a foglalkoztatáspolitikai kihívásokra is reflektáljon – úgy, hogy a fejlesztési lépések egymásra épüljenek és így teremtsenek új munkahelyeket. Szükséges a befektetés-ösztönzési programok ismertetése, vállalkozásfejlesztés, a befektetőkkel és a helyi gazdasági szereplőkkel való aktív együttműködés.
- **Betelepülő vállalkozások teljes körű támogatása:** Miskolc és térsége további gazdaságfejlesztéséhez szükséges a betelepülő vállalkozások térségbe vonzása, a betelepülni kívánó vállalkozások megfelelő informálása és támogatása.

8 Jövőkép

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Foglalkoztatási Paktum a megye sok szereplőjének aktív együttműködésére épít. Ennek megfelelően a meghatározott célok nemcsak a Paktum szervezeti hatáskörében relevánsak, azon túlmutató hatással bírnak. A célok elérése és az ajánlott eszközök, beavatkozások megvalósítása közös megyei érdek; jelen stratégia tartalmán túlmutató kérdés, hogy a jövőben mely szervezet felelősségi körében történik meg a fejlesztés.

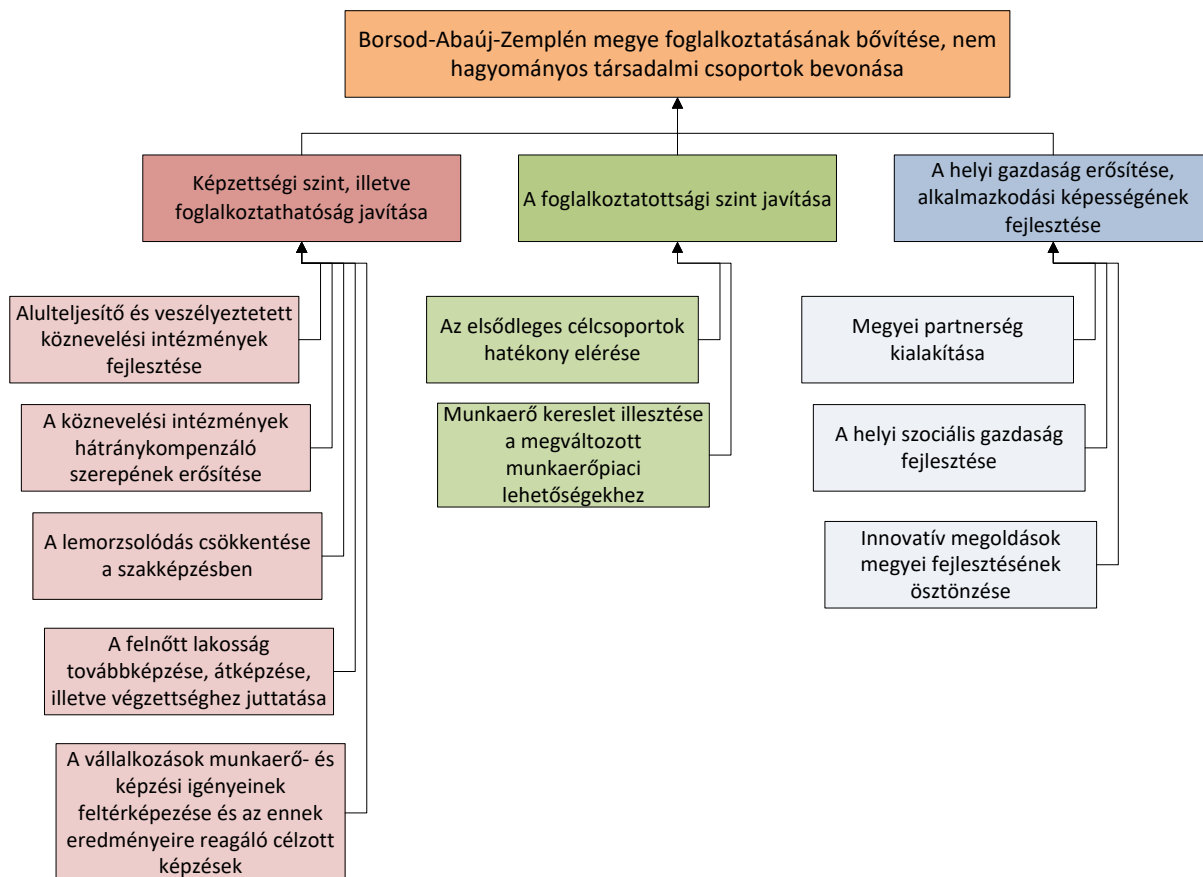
A megye foglalkoztatási jövőképe négy elemből áll:

- A Paktumban tömörített szervezetek és társadalmi szereplők olyan együttműködése alakul ki, amely túlmutat a jogszabálykövető ágazati eljárásrenden, és emberközpontú, fejlesztő-szolgáltató jellegű. Ebben világossá válik, hogy mely szereplőnek mi a feladata és felelőssége, és kitől kap támogatást. Az együttműködést egy folyamatos kommunikációs mechanizmus támogatja.
- Tekintettel a megye rendkívül eltérő térségi fejlesztési igényeire, a Paktum működését egy helyi, térségi tervezés és projektmenedzsment rendszer egészíti ki.
- Mivel az országos szabályozás nem feltétlenül kedvez a helyi problémamegoldásnak, a Paktum szereplői olyan innovatív fejlesztési projektekre szereznek országos támogatást, amelyek a helyi-térségi igényekhez alkalmazkodó speciális szabályozással élnek.
- A Paktum működése nyitott a megye minden lakosa felé.

9 Cél- és eszközrendszer

A stratégia átfogó célja az, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében bővüljön a foglalkoztatás, új, eddig a munkaerő-piacon nem látható csoportok lépjenek az aktív munkaerő-piacra, és tevékenyen járuljanak hozzá a megye gazdasági-társadalmi fejlődéséhez.

45. ábra; A Megyei Foglalkoztatási Stratégia céljai

Forrás: saját szerkesztés

1. Stratégiai cél: Képzetségi szint, illetve foglalkoztathatóság javítása

A képzetségi szint emelése két irányba hathat: egyrészt nagyobb arányban kell támogatni a leghátrányosabb helyzetű csoportokat az általános iskolai végzettség megszerzésében, másrészt az általános iskolai végzettség megszerzése után tovább kell támogatni a hátrányos helyzetű személyeket a minél magasabb végzettségi szint elérésében. Ehhez az új kihívásoknak megfelelő köznevelési intézményrendszerre, illetve módszertanokra van szükség.

A munkaerő-piaci adatok azt mutatják, hogy minél magasabb az egyéni végzettségi szint, annál kisebb az esélye a munkanélkülivé válásnak. A magasabb végzettség magasabb életszínvonalat prognosztizál. Ez várhatóan még a következő években sem fog változni.

Ahhoz, hogy a képzetségi szint megyei szinten emelkedjen, nemcsak a fiatal korosztályokkal kell foglalkozni, hanem a felnőtt lakosság képzetségi szintjének emelésével is. Ehhez a felnőttképzés és a felnőttoktatás rendszerének erősítésére van szükség. Az átképzés nyilvánvalóan erős összefüggésben

van a foglalkoztathatóság kérdésével is, így ez a specifikus cél a foglalkoztathatóság javításának stratégiai céljához is kapcsolható.

1.1. specifikus cél: Alulteljesítő és veszélyeztetett köznevelési intézmények fejlesztése

Az oktatási kudarcok egy részét nem a tanuló szociális helyzete vagy képességbeli hiányosságai okozzák, hanem a köznevelési intézmények gyakran elavult problémakezelési megközelítése, a nem megfelelő pedagógiai módszertanok használata. Ahhoz, hogy azonosítani lehessen azon intézményeket, amelyek e téren fejlesztendők, meg kell vizsgálni, hogy megyei szinten melyek a mérhető adatok alapján kevésbé jól teljesítő intézmények (Országos Kompetenciamérési eredmények, lemorzsolódási adatok, humán-erőforrás összetétel vizsgálata, stb.). A veszélyeztetett intézmények azok, amelyek halmozottan hátrányos környezetben működnek, és fennáll annak kockázata, hogy alulteljesítővé válnak. További feladat a lemorzsolódást, pályaelhagyást kiváltó okok azonosítása, valamint szoros együttműködés a szociális és gyermekvédelmi intézményekkel a családban gyökerező okok feltárására, és kezelésére. A megyei beavatkozás korlátozott, és a 2014-2020-as EFOP projektekhez simul.

Eszközök:

- Felmérések, kutatások az alulteljesítő és veszélyeztetett intézmények azonosítása érdekében,
- A lemorzsolódást kiváltó okok helyi specifikumainak vizsgálata,
- A pályaelhagyás okainak vizsgálata,
- Együttműködés kezdeményezése a helyi oktatási intézmények és más, e szakmai területen működő szervezetek között (pl. szociális és gyermekvédelmi intézmények),
- Megyei jó gyakorlatok cseréjének támogatása a helyi problématerületek kapcsán.

1.2. Specifikus cél: A köznevelési intézmények hátránykompenzáló szerepének erősítése

A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzet könnyen vezethet önmagában is iskolai kudarchoz, amely pedig később a munkaerő-piaci, társadalmi beilleszkedést nehezíti meg az egyén számára. Az iskola feladata ebben az esetben az, hogy a „hozott” hátrányokat csökkentse, illetve kompenzálja. Ehhez szükség van prevencióra (pl. a lemorzsolódás megelőzésére, pszichikai kockázatok mérlegelésére), a tanulás támogatására, illetve az iskolai kudarcok utólagos kompenzációjára egyaránt.

Eszközök:

- Módszertani kultúra fejlesztése (pl. Projektpedagógia) a köznevelési intézményekben
- Hazai és nemzetközi jó gyakorlatok terjesztése a megyei intézményrendszerben
- Második esély iskolák szerepének erősítése – kommunikáció, fejlesztési források koncentrált felhasználása.

1.3. Specifikus cél: A lemorzsolódás csökkentése a szakképzésben

A végzettség nélküli iskolaelhagyás, az iskolai kudarcok, a lemorzsolódás leggyakoribb következménye az alacsony iskolázottság, ennek eredménye pedig nyilvánvalóan a munkaerőpiacról és a többségi társadalomból való kirekesztődés veszélye.

A szakképzésbe belépő tanulók körében az elmúlt időszakban a tanulmányi eredmények folyamatos romlása figyelhető meg. Ennek két oka van: a) az alapfokú képzésből kikerülő tanulók tudása egyre kevésbé megfelelő; b) a jó képességű tanulók nem választják a szakképzést, inkább gimnáziumba mennek, majd a felsőoktatást célozzák meg. A szakképzés nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy az

Paktum felnőttképzési modellje a gazdasági szereplők bejelentett igényeit is figyelembe vevő, kereslet-vezérelt modellt támogat.

Eszközök:

- A hátrányos helyzetű csoportok kompetenciáinak felmérése annak érdekében, hogy azonosítani lehessen a szükséges képzéseket;
- Tömeges, differenciálás nélküli felnőttképzés indítása angol nyelv és informatikai területe;
- Az ipar 4.0 miatt szükségessé váló átképzések tervezése, előrejelzése – kutatások, felmérések;
- Specifikus képzési programok kidolgozása a különböző, azonosított kompetencia-hiányokra;
- Szakmai képzési programok minőségének javítása, a potenciális foglalkoztatók bevonása képzési programok kidolgozásába, megvalósításába, illetve értékelésébe;
- Szabad felnőttképzési kapacitások felhasználása a hátrányos helyzetű csoportok továbbképzése, munkavállalók átképzése érdekében (megyei programok támogatása és kezdeményezése);
- A helyi nonprofit szférával való együttműködés formalizálása e területen – a társadalmilag elhivatott szervezetek tapasztalatainak és tudásának becsatornázása a folyamatba.

1.5. Specifikus cél: A vállalkozások munkaerő- és képzési igényeinek feltérképezése és az ennek eredményeire reagáló célzott képzések

A munkaerő-piac elvárásaihoz illeszkedő szakképzési kibocsátás régóta kihívást jelent az ország számára (lásd MFKB-k létrejötte, szakképzési beiskolázások adataalapú előrejelzésének megjelenése), amely nyilvánvalóan a foglalkoztatásban, a munkaerő-piacon érezteti leginkább hatását.

A minél jobb illeszkedés egyértelmű előnyt jelent minden érintettnek:

- a leendő munkavállaló, a tanuló érdeke, hogy kapott tudása megfelelő legyen a munkaadók számára, gyorsan el tudjon helyezkedni a számára legmegfelelőbb pozícióban;
- a munkaadók elemi érdeke, hogy a felvenni szándékozott munkaerő a lehető legrövidebb idő alatt át tudja venni a feladatait, problémamentesen és gyorsan ágyazódjon be a szervezeti működésbe, és minél hatékonyabban végezze munkáját;
- az állam szempontjából is különös jelentősége van a szakképzés munkaerő-piaci illeszkedés megteremtésének; az állam végső soron közvetlen finanszírozóként jelenik meg a szakképzésben, munkahelyteremtésben, a jövedelempótló támogatásokban, és a szükséges átképzések finanszírozásában is;

A cél az, hogy a szakképzés minél gyorsabban és hatékonyabban legyen képes reagálni a megváltozó munkaerő-piaci igényekre.

Eszközök:

- Objektív tervezési eszközök alkalmazása, folyamatos pontosítása, követhető módszertan megalapozása és működtetése; stratégiai elemzések, előrejelzések készítése;
- A vállalkozások tájékoztatása a várható világtendenciákról;
- A tanulók és szüleik tájékoztatása a várható munkaerő-piaci trendekről (pályaorientációhoz kapcsolódóan);
- Középtávú tervezés a hirtelen jelentkező munkaerő-piaci zavarok kiegyensúlyozására;
- Multinacionális cégek, mint nagy foglalkoztatók bevonása a tervezésbe;

- Partnerségek kialakítása a szakképzési centrumok, a BOKIK, vállalatok, egyéb nonprofit szervezetek között;
- A munkaerő-piaci keresletet és kínálatot „just in time” feltáró digitális alkalmazás kialakítása, melyet a megye minden lakosa használhat.

2. Stratégiai cél: A foglalkoztatottsági szint javítása

A megye foglalkoztatási helyzete a gazdasági válságból való kilábalás eredményeképp folyamatosan javuló tendenciát mutat: nőtt a foglalkoztatottak száma, a munkanélküliségi arány pedig rég nem látott alacsony szinten van. Nőtt ugyan a gazdaságilag aktívak száma, de a megye gazdasági fejlődésének érdekében szükséges a foglalkoztatási célú aktivitást tovább növelni. Erősségnek ítéltető, hogy a megyében jelentős munkaerő-tartalékok vannak: az álláskeresők, a közfoglalkoztatásban dolgozók és az inaktívak is ide sorolhatók. Probléma viszont, hogy ez a három megszólítandó célcsoport igen heterogén. Nagy számban találhatók meg a hátrányos helyzetű célcsoporton belül is a tartós munkanélküliek, az alacsonyan képzettek, illetve a perifériákon élő, halmozottan hátrányos helyzetű csoportok. A célcsoport képzését követően (ld. 1. stratégiai cél) szükséges az ő – lehetőleg – elsődleges munkaerőpiacra történő átvezetésük, elhelyezkedésük támogatása a rendelkezésre álló eszközökkel. Ezek az eszközök elsősorban azok a munkaerő-piaci szolgáltatások, amelyek jelenleg is elérhetők. Szükséges viszont ezen tevékenység fokozása a célcsoport jobb elérése és hatékonyabb motiválása érdekében – emellett pedig közvetett célcsoport, a foglalkoztatók érzékenyítése is elengedhetetlen.

2.1 specifikus cél: Az elsődleges célcsoport hatékonyabb elérése

A paktum célcsoportját jelentő hátrányos helyzetű munkavállalókat lehetőleg az elsődleges munkaerőpiacon kell elhelyezni. Ehhez azonban szükséges az ő várhatóan elavult (pl.: tartósan munkanélküliek esetében) vagy nem kellően kiforrott (pályakezdő munkanélküliek esetében) munkaerő-piaci kompetenciáikat, illetve a motivációjukat fejleszteni. A képzésük megtörténik az 1. stratégiai cél értelmében, így jelen cél már a munkaerőpiacra történő belépésüket, motivációjuk fenntartását hivatott támogatni.

A megyei beavatkozást ennél a célnél szükséges a hasonló területet lefedő EFOP és GINOP projektekkel harmonizálni.

Eszközök:

A munkaerő-piaci szolgáltatásokat a B.-A.-Z. Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztálya és a járási hivatalok foglalkoztatási osztályai valósítják meg a megyei paktum projekt esetében; helyi paktumok terén külső szolgáltató bevonása is történik.

- Figyelemfelhívás: a bevonni kívánt célcsoport elérése, tájékoztatása; hátrányos helyzetű csoportokból toborzott „szakmai nagykövetek”, jó példák megyei hálózata;
- Toborzás, kiválasztás: az elért célcsoporton belül a képzésben való részvételre toborzás, a projektbe bevont személyek kiválasztása;
- Egyéni fejlesztési terv: a kiválasztott személyek munkaerőpiacon meghatározó kompetenciáinak felmérése, a vállalati igények mentén a fejlesztési terv kidolgozása;
- Egyéni fejlesztés: személyiségfejlesztési tanácsadás;
- Pályatanácsadás: pályamódosítás, pályakorrekció elősegítése, az érdeklődésnek, képességeknek, személyiségnek, munkaerő-piaci igényeknek megfelelő pályaterv kialakításának támogatása;

- Munka és álláskeresési tanácsadás: munkaerő-piaci folyamatok megismertetése, az elhelyezkedés elősegítése, reális álláscél kialakítása, álláskeresési technikák megismertetése;
- Motiválás: munkavégzési motivációt elősegítő tréning, képzés nyújtása;
- Csoportos képzés: a munkaerő-piaci érvényesüléshez szükséges kulcsképessegek (pl.: együttműködés, kommunikáció, problémamegoldás, konfliktuskezelés stb.) fejlesztése csoportos képzés, strukturált csoportfoglalkozások keretében;
- Mentorálás és folyamatos támogatás: további segítségnyújtás, tanácsadás az egyéni fejlesztési terv megvalósításában, az elhelyezkedés akadályainak elhárításában;
- Mobilitási támogatások nyújtása, a mobilitás elősegítése;

2.2 Specifikus cél: Munkaerő-kereslet illesztése a megváltozott munkaerő-piaci lehetőségekhez

Bár a megye komoly munkaerő-piaci tartalékokkal rendelkezik és a munkanélküliek aránya rég nem látott mértékben alacsony, ezzel egy időben a strukturális munkanélküliség jelenségével is találkozunk. Mivel a képzés, átképzés időigényes, így a vállalatoknak fel kell készülniük részben egy átmeneti időszakra, amíg a munkáltatói igényükhöz igazodó munkavállalói réteget alkalmazni tudnak – másrészt aktivizálni szükséges a nem vagy kevésbé elért, bevont célcsoportokat. A munkaadókat szükséges megismertetni a potenciális munkavállalók jellemzőivel, sajátosságaival. Emellett pedig szükséges a már ismert és bevált aktív munkaerő-piaci eszközöket alkalmazni – azok alkalmazhatóságáról, annak előnyeiről és adminisztratív kötelezettségeiről a vállalatokat tájékoztatni.

Eszközök:

- Információs szolgáltatás az aktív munkaerő-piaci eszközökről és azok előnyeiről és aktív munkaerő-piaci eszközök, támogatások nyújtása;
- Rugalmas foglalkoztatási formák elősegítése;
- Nők foglalkoztatási arányának növelése;
- Nyugdíjas szövetkezet megyei hálózatának kiépítése és a digitális kereslet-kínálati alkalmazásba való integrálása;
- Vállalkozók felé a duális képzésben való részvétel előnyeinek kiemelése, ismertetése – középtávú munkaerő-piaci befektetés;
- Az álláskereső jellemzőinek megismertetése, az állásprofilok jobb és pontosabb megfogalmazása a tényleges munkavégzési feladatok és az álláskeresői sajátosságok alapján;
- Saját humánerőforrás-fejlesztési programok fejlesztése a munkatársaknak, álláskeresőnek a munkavégzéshez szükséges kompetenciáinak javítása, illetve belső szakmai képzése érdekében;
- Társadalmi felelősségvállalásban rejlő előnyök hatékonyabb kiaknázása;
- Kísérleti validációs projekt ²⁶ kezdeményezése, a szakképzettség nélkül illegálisan foglalkoztatott munkavállalók készségeinek becsatornázása a legális munkaerő-piacra;
- Munkáltatói márkaépítés – jó példák bemutatása, információ nyújtása.

3. Stratégiai cél: A helyi gazdaság erősítése, alkalmazkodási képességének fejlesztése

²⁶ A validáció során képzési eredményként ismerik el a munkaerő-piacon már megszerzett tapasztalatot, amely adott esetben gyorsíthatja a hivatalos végzettség (pl. OKJ) megszerzését.

A megyében (egyébként országosan jellemzően is) élő álláskereső, közfoglalkoztatott réteg, valamint ezzel párhuzamosan érzékelhető munkaerőhiány azt jelzi, hogy mind a munkaadóknak, mind a munkavállalóknak, mind pedig a nonprofit szektornak változásra van szüksége. A gyorsan változó nemzetközi gazdaság, a tőke zavartalan áramlása, a globális verseny, valamint az ipar 4.0 egyre érzékelhetőbb megjelenése a termelésben és a szolgáltató szektorban egyaránt azt teszi szükségessé, hogy minden gazdasági szereplő fejlessze adaptációs képességét, lehetőleg a versenyképességének javításával párhuzamosan.

Foglalkoztatás szempontjából (kiemelten az alacsony mobilitású hátrányos helyzetű csoportok esetében) azonban nemcsak a helyi ipar alkalmazkodó képességének fejlesztésére, hanem a termelékenységének javítására, illetve a szektor bővítésére is szükség van.

A szakképzettséggel nem, illetve munkavállalói kompetenciákkal csak kevésbé rendelkező társadalmi csoportok gyors munkaerő-piaci integrációjának egyik lehetséges eszköze a helyi mezőgazdasági terményekre épülő feldolgozóipar erősítése, illetve ezen belül a szociális gazdaság (társadalmi vállalkozások) támogatása.

A helyi gazdaság erősítése a potenciális partnerek együttműködése, a helyi problémákra reagáló innovatív gazdasági kezdeményezések nélkül elképzelhetetlen.

3.1. Specifikus cél: Megyei partnerség kialakítása

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, és a megyében létrejövő helyi paktumok megteremtik az együttműködés fórumait, mivel a helyi társadalom és gazdaság, a munkáltatók, képzők és munkavállalók, a helyi önkormányzatok, a piaci cégek és a helyi társadalom egyaránt képviselteti magát a munkában. A paktumszervezetek koordinálásával szükség van olyan tematikus együttműködések kialakítására, amelyek többszintű beavatkozási lehetőségeket biztosítanak. A helyi paktumok helyi szinten, a megyei paktum megyei szinten felelős a foglalkoztatás fejlesztéséért, ám helyi szinteken is felmerülhetnek olyan problémák, kérdések, amelyeket megyei szintű megoldással célszerű kezelni. A magasabb szintű együttműködés lehetőséget teremt a szűkös anyagi erőforrások hatékony, koncentrált felhasználására, a párhuzamos fejlesztések elkerülésére.

Ez a partnerség lehetőséget ad a Megyei Foglalkoztatási Stratégia társadalmazására, a stratégiai célok akciókká, és helyi, kis léptékű beavatkozásokká formálására.

Eszközök:

- a Paktum rendszeresen monitorozza a célok elérésének előrehaladását és a visszacsatolás rendszerezetten megtörténik;
- a formális paktum-üléseken tartalmi kérdések megvitatása a Megyei Foglalkoztatási Stratégia témáit érintve – az egyes problémák delegálása a kompetens partnerekhez, egyeztetési fórumokhoz;
- kisebb kerekasztal-beszélgetések, műhelymunkák szervezése a megyei foglalkoztatás fejlesztése kapcsán – probléma-alapú fejlesztések;
- tematikus (pl. negyedévente megjelenő) hírlevelek, kiadványok megjelentetése és terjesztése, amelyek akár területi-, akár célcsoport-, akár beavatkozási terület szinten összegzik a problémákat, az eredményeket, illetve a további szükséges lépéseket;
- a nonprofit szektor bevonása a helyi tapasztalatok, illetve a felhalmozott tudás becsatornázása érdekében a lehető legtöbb ponton – mind a tervezésben, mind a megvalósításban.

3.2. Specifikus cél: A helyi szociális gazdaság fejlesztése

Európai és világszinten is egyre fontosabb szerep hárul a társadalmi problémák kezelésének relatíve új és innovatív szereplőire, a társadalmi vállalkozásokra. Hazánkban több kiemelt projekt is foglalkozik és foglalkozott a társadalmi vállalkozások fejlesztésével (elsősorban az OFA Nonprofit Kft. gondozásában). Ezeknek köszönhetően az új gondolatosság kezdeményei szerte az országban jelen vannak, ám további erősítésre van szükség annak érdekében, hogy társadalmi értelemben is jelentős eredményeket tudjanak felmutatni ezek a szervezetek. A társadalmi vállalkozások azért fontosak mind a gazdasági, mind a társadalmi célok elérésben, illetve ezek problémáinak kezelésében, mert:

- erős helyi beágyazottságuk mellett olyan társadalmi célokat szolgálnak, amelyek általánosságban is hozzájárulnak a közjóhoz;
- tevékenységük során nagy hangsúlyt kap a szociálisan hátrányos helyzetű csoportok támogatása, illetve a munkahelyteremtésre való törekvés – akár a for-profit szférával együttműködésben;
- a társadalmi vállalkozásokat a termelési és vállalkozói jelleg dominálja – olyan szolgáltatásokat tesznek elérhetővé, amelyeket az állam nem, vagy nem megfelelő módon nyújt;
- általában társadalmi szempontból innovatív gazdasági megközelítéseket alkalmaznak;
- független partnerként jelennek meg a vállalati szféra és az állami szféra különböző szervezeteivel szemben;
- Olyan tevékenységeket is felvállalnak és ellátnak, melyeket profit-orientált vállalkozások gazdasági érdekeltség/haszon hiányában nem²⁷vállalnak fel.

A társadalmi vállalkozások tehát fontos szereplői lehetnek a hátrányos helyzetű térségek revitalizációjának, illetve a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok reintegrációjának.

Eszközök:

- a helyi társadalmi vállalkozások és közszféra, valamint a for-profit gazdasági szféra közötti partnerség erősítése – pl. a paktum koordinációjában;
- tanácsadás a társadalmi vállalkozások számára;
- a helyi problémák kapcsán a helyileg működő társadalmi vállalkozások bevonása a megoldásba.

3.3. Specifikus cél: Innovatív megoldások megyei fejlesztésének támogatása

A megye sajátos adottságiból fakadóan az országos átlagra szabott jogi-gazdasági-pénzügyi szabályozások sokszor gátolják az eredményes fejlesztőmunkát. Ezért szükség van olyan innovatív megoldásokra, melyek rugalmasságot és jobb alkalmazkodási lehetőséget hoznak a helyi szereplőknek. Az egyik innovációs javaslat a megyén belüli technológiai innovációt indítaná be, ami a megye gazdaságának külső függésén és a legképzettebbek elvándorlásán enyhíthetne. A másik javaslat olyan térségi modellprojektet indítana, amely az ipar és foglalkoztatás nélkül maradt periférikus térségeknek kínálna kitörési lehetőséget, jövőképet és tanulási helyet.

Eszközök:

- Helyi vállalkozások fejlődésének ösztönzése, jó példák nyújtása;
- Befektetés-ösztönzés, információk nyújtása új befektetések elősegítése érdekében;
- Külföldi térségfejlesztési jó gyakorlatok és partnerek becsatornázása a működésébe;

²⁷ Frey Mária (szerk., 2007): *Szociális gazdaság kézikönyv*. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány;

- Egy start-up inkubátor indítása, amely a megye felsőoktatási, tudományos és vállalkozói elitjét kapcsolja be innovatív technológiai megoldások kifejlesztésével; az inkubátor szerepet játszhat a megyét korábban elhagyó innovátorok, értelmiségiek hazahozatalában;
- Járási modellkísérlet indítása a zöldenergia, biogazdálkodás, a helyi termékekre alapuló munkahely-teremtő idegenforgalom és képzés innovatív összekapcsolására.

10 Operatív projekttervek

Az alábbiakban bemutatjuk a konkrét projektterveket, amelyek megvalósítása javítja a foglalkoztatási helyzetet és támogatja a foglalkoztatási célok elérését.

10.1 A foglalkoztatás támogatása szolgáltatásokkal

A projekttervben megfogalmazott tevékenység a munkaerőpiaci szolgáltatások nyújtásáról szól, a támogatott foglalkoztatás alatt. A munkaerőpiaci szolgáltatásokat a Kormányhivatal nyújtja a projektben.

Projekt címe	A foglalkoztatás támogatása vállalati szolgáltatásokkal
Projekt célja	A projekt célja, hogy a hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatása esetén kapható pénzügyi jellegű foglalkoztatási támogatások mellett a munkaadó vállalatok hatékonyan tudják foglalkoztatni a hátrányos helyzetűeket. Ezáltal lehet biztosítani a hosszú távú foglalkoztatást, illetve azt, hogy a támogatással felvett munkavállaló integrálódjon a szervezetbe, a szervezet munkájába. Így csökken a cég fluktuációja, hatékonyabbá válik a munkavégzés, és a cég egész működése is.
Projekt indokoltsága	A munkaadók által kapott foglalkoztatási támogatások sok esetben csak pénzügyi segítséget nyújtanak a vállalkozásoknak, a hátrányos helyzetűek foglalkoztatása nem állandósul a szervezetnél. Ennek gyakran az attitűddel kapcsolatos okai vannak, amelyek gátolják az új, hátrányos helyzetű munkavállaló bevonódását a szervezet életébe. A fluktuáció, a gyakori felvételek és elbocsátások nagy hatékonyságvesztéssel sújtják a vállalkozásokat: • konkrét pénzügyi veszteségek (kieső teljesítmény, toborzási költségek, stb.) • tudás- és tapasztalatvesztés • munkaszervezési problémák (pl. kilépés és a felvétel közötti időszak helyettesítése) • működési zavarok (új munkatárs termelékenysége alacsonyabb szintű) • csoportdinamikai problémák (bizonytalanság nő, túlmunkák a maradékon, stb.). A cél az, hogy a vállalkozások ne csak a pénzügyi támogatás miatt gondolkodjanak hátrányos helyzetűek foglalkoztatásában és érezzék azt hasznosnak, hanem azért, mert belátják, hogy teljesítményben is fontos szerepet játszanak az ilyen módon felvett álláskereső. Emellett beláthatják, hogy ez a típusú foglalkoztatás összetársadalmi szinten is hasznossággal bír.

Tevékenységek	Annak érdekében, hogy a megye munkaadói másként tekintsenek a hátrányos helyzetű csoportokra, szolgáltatásokkal egészíthető ki a pénzügyi támogatás. Ez nemcsak a vezetőket, hanem a munkavállalókat is érintheti. Ennek egy része online kiadványok formájában is megvalósulhat, illetve olyan tréningek megtartásával, ahol különböző attitűdformáló tevékenységek zajlanak. Ez felfogható akár egy csapatépítő tréningként is, amelyet a munkaadó akkor igényel, amikor elnyeri a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásával összefüggésben megítélt támogatást.
Ütemezés	Vállalati igényeknek megfelelően, a 2017-2021 közötti időszakban.

10.2 Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatásához kapcsolódó tájékoztatás

Projekt címe	Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatásához kapcsolódó tájékoztatás a vállalkozások felé
Projekt célja	Az intézkedés elsődleges célja a vállalatok érzékenyítése, tájékoztatása. Jelen intézkedés célja, hogy többszatsornás tájékoztatással elérje a vállalkozásokat, tájékoztassa őket a hátrányos helyzetű célcsoportok munkába történő bevonásának lehetőségéről, ezzel pedig elősegítse azoknak a foglalkoztatását, akik alkalmasak és készek munkát vállalni (képzést / átképzést követően). A tájékoztatás eredményeképp a munkába vonható célcsoportok szélesítése, hátrányos helyzetűek foglalkoztatásával járó előnyök és kötelezettségek ismertetése érhető el.
Projekt indokoltsága	A megyei gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási paktum célja, hogy olyan képzési és foglalkoztatási programokat valósítson meg a közszféra, a gazdasági és a civil szféra partnerségében, amely a hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedését segíti elő. Ezzel a tevékenységgel a paktum hozzájárul az adott térségben a népesség megtartásához, az életminőség javításához, a munkaképesség fenntartásához. A paktum közvetlen célcsoportjai az alábbiak: • alacsony iskolai végzettségűek • 25 év alatti fiatalok, vagy 30 év alatti pályakezdő álláskereső • 50 év felettiek • GYED-ről, GYESE-ről, ápolási díjról visszatérők, vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek • foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülők • tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek • megváltozott munkaképességű személyek • roma nemzetiséghez tartozó személyek • a közfoglalkoztatásból a versenyszférába visszavezethetők • inaktív

	Ezek a célcsoportok többsége a foglalkoztathatóság szempontjából hátrányos helyzetűnek tekinthetők. Az ő bevonásuk az (elsődleges) munkaerő-piacra mind a foglalkoztató vállalatok, mind pedig a foglalkoztatottak szempontjából kihívás: • A hátrányos helyzetű célcsoportok munkaerőpiaci aktivizálása kihívás, mivel képzettségük, tapasztalatuk és/vagy a munkaerőpiacon elengedhetetlen kulcsképessegek tekintetében nem rendelkeznek megfelelő kompetenciákkal, gyakorlattal. • A leendő foglalkoztatók sem nyitottak feltétlenül az ő foglalkoztatásukra, mivel nem ismerik a hátrányos helyzetű munkavállalók foglalkoztatásával járó előnyöket, annak folyamatát, tartanak az azzal járó adminisztrációs és egyéb terhektől. A foglalkoztatási paktum közvetett célcsoportja a szervezetek, vállalkozások. Ez utóbbiak tájékoztatását, informálását szolgálja ez a projekt annak érdekében, hogy növekedjen a foglalkoztatásba bevont hátrányos helyzetűek aránya.
Tevékenységek	- munkaerő-piaci és foglalkoztatási információk nyújtása és megismertetése vállalkozások számára, - foglalkoztatás-bővítés ösztönzése (célcsoporti foglalkoztatás elősegítése) tanácsadással, - vállalkozások HR feladataival foglalkozó munkatársai közötti együttműködés kialakítása, illetve számukra tanácsadás nyújtása.
Ütemezés	Az igényeknek megfelelően, a 2017-2020 közötti időszakban.

10.3 A szociális gazdaság fejlesztése B.-A.-Z. megyében

Projekt címe	A szociális gazdaság B.-A.-Z. megyei fejlesztése
Projekt célja	A projekt célja az, hogy a megyében erősödjön a szociális gazdaság, ennek kapcsán javuljon a közfoglalkoztatottak elsődleges munkaerő-piacra való kijutása. A legelterjedtebb szervezeti forma a szociális szövetkezet, amelyeknek 2018. januártól minden esetben rendelkezniük kell önkormányzati taggal – ennek megfelelően a helyi paktumok szereplői közvetlenül is befolyással lehetnek a megye társadalmi vállalkozásaira. Olyan önálló, alulról építkező tanulási hálózat kialakítása a cél, amelyben a szereplők maguk is megosztják problémáikat, tapasztalataikat egymással.
Projekt indokltsága	A társadalmi vállalkozások csak abban az esetben lehetnek sikeresek, ha a társadalmi céljaik megalapozottsága mellett valós piaci igények kiszolgálására jönnek létre, minőségi, versenyképes termékeket és szolgáltatásokat tudnak kínálni. A pénzügyi cél, azaz az üzleti fenntarthatóság csak ebben az esetben érhető el. A társadalmi igények kielégítése biztosítja a valódi értékteremtést a

	társadalmi vállalkozások számára, mivel ezek olyan társadalmi – vagy egy bizonyos társadalmi csoport által megfogalmazott – igényeket elégítenek ki, amelyekre sem a magánszféra, sem az állami szervezetek nem tudnak megfelelő választ adni. A foglalkoztatáspolitikai szempontok alapján több fontos szerep is hárul a társadalmi vállalkozásokra: • egyrészt mint foglalkoztatók, egyre nagyobb arányban jelennek meg a munkaerőpiacon; • céljukat tekintve is olyan programokat valósítanak meg, amelyek hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci bevonását támogatják; • helyi szinten összekapcsolják a lakossági, közösségi szükségleteket azokkal a munkavállalókkal, akik más formában nem tudnának belépni az elsődleges munkaerőpiacra; • a társadalmi vállalkozások fontos kiegészítő szerepet játszanak a for-profit szféra és az állami foglalkoztatási szerv mellett: azokra a gyakran kvalifikálatlan csoportokra összpontosítanak, amelyek kiszorultak az elsődleges munkaerőpiacról és inaktívvá váltak, társadalmi re-integrációjuk a jelenleg rendelkezésre álló eszközökkel hatékonyan nem megoldható. A szociális gazdaság erősítése tehát egyszerre támogat gazdaság-fejlesztési és társadalom-fejlesztési, foglalkoztatási célokat. A társadalmi vállalkozások egyik legfőbb előnye, hogy legtöbb esetben az alapítók erősen elkötelezettek társadalmi céljaik elérése iránt.
Tevékenységek	Információ-nyújtással ösztönözni kell az érintett szervezeteket, hogy érdekeltté és motiválttá váljanak abban, hogy a szociális gazdaság aktív, helyi szereplőivé váljanak. Az információ-nyújtással segíteni kell termékek, szolgáltatások kialakítását, fejlesztését, szervezeti hatékonyság javítását, illetve a foglalkoztatáshoz, beruházásokhoz, szervezeti fejlesztéshez szükséges finanszírozási források elérhetőségét. Információ-nyújtással segíteni kell a szociális gazdaságban érintett, érdekelt szereplők társadalmi és üzleti kapcsolatainak bővítését. A projekt elsősorban közösségépítési folyamatot támogat: ismerjék meg a megyében hasonló területen tevékenykedő és hasonló problémákkal küzdő szervezetek egymást, osszák meg tudásukat, tapasztalataikat. Ezt azonban formálissá kell tenni annak érdekében, hogy külső ösztönzők is biztosítsák az együttműködést. - a megyében működő társadalmi vállalkozások azonosítása, informális csatornákon való elérése; - a megyében működő társadalmi vállalkozások jó gyakorlatainak azonosítása; - tájékoztató kiadványok készítése a társadalmi vállalkozások, illetve önkormányzatok számára; - csoportos és egyéni tanácsadások tartása a szociális gazdaság fejlesztése kapcsán potenciálisan érintett szervezetek számára; - rendezvények szervezése nonprofit szervezetek számára;

	- tematikus műhelymunkák a megye három térségének főbb problémáira reagálva nonprofit szervezetek részvételével; - a helyi foglalkoztatási osztályokon dolgozó munkatársak részvételének biztosítása a témában rendezett tanácsadási napokon;
Ütemezés	A 2017-2020 közötti időszakban.

10.4 Helyi termékek értékesítésének és fejlesztésének ösztönzése

Projekt címe	„Helyi termékfejlesztés”
Projekt célja	A helyben történő foglalkoztatás erősítése a helyi termékek, szolgáltatások előállításának támogatásával valamint piacra juttatásával. Kiemelten olyan elzárt településeket bevonva, ahol alig van más munkalehetőség. A másik hasonlóan fontos társadalmi cél, hogy a projekt hatására javuljon a bevont hátrányos helyzetű csoportok munkamorálja, szocializálódjanak a munkavégzésre.
Projekt indokoltsága	A mobilizálatlan munkavállalói korú népesség elsődleges munkaerő-piacra történő belépésének egyik formája a helyben történő foglalkoztatás lehet. Ennek formája a helyi mezőgazdaságban való foglalkoztatás lehet – idénymunka, illetve szociális szövetkezetek létrehozása. A helyi termőterületek felhasználása, a helyi kiskertek művelése is lehet olyan szociális hatással, amely a társadalmi rehabilitációt növeli. A helyben megtermelt mezőgazdasági termékek magasabb hozzáadott értéket képviselnek, ha feldolgozzák azokat, tehát arra kell ösztönözni a hátrányos helyzetű csoportokat, hogy olyan módon dolgozzák fel a termékeket, ami piacot találhat a megyében, illetve a térségben. Ösztönözni kell olyan feldolgozási, savanyítási technikák elterjedését a megyében, amelyeknek eredményei helyben fogyaszthatók, illetve jól piacósíthatók országos szinten is. A megtermelt javakból, illetve a későbbiekben esetleg jelentkező haszonból további fejlesztéseket, technológiai újításokat lehet beszerezni.
Tevékenységek	A megyében ki kell választani három olyan település-csoportot (3-5 település), amely munkaerő-piaci szempontból a leghátrányosabb helyzettel bír (jelentkeztetéssel), és lehetőleg méretben, illetve egyéb ismérvek alapján eltérő jellemzőkkel rendelkezik (ezek a pilot projektek megvalósításának helyszínei lesznek). Az adott térségben be kell azonosítani a helyi termelőket és az általuk előállított termékeket. A termékkínálat ismeretében fel kell mérni a keresletet és a lehetőségeket a meglévő termékek fejlesztése érdekében. Mindezeket túl lehetővé kell tenni a helyi szereplők együttműködését. A térségben kis termelő közösségeket kell alapítani (akár pl. szociális szövetkezet formájában), és az együttműködő önkormányzatoknak és helyi szereplőknek (vállalkozások, civil szervezetek, termelők, lakosság) pedig a helyi jellegzetességekhez, adottságokhoz

	kapcsolódó feladatokat kell vállalnia. Kezdetben elég település-csoportonként 25-30 hátrányos helyzetű álláskereső bevonása. A településen nem hasznosított területeket célszerű művelés alá vonni. A megyében rendelkezésre álló kihasználatlan ingatlanállományt raktárként, illetve termelőegységként lehet hasznosítani. A termelés szervezéséhez és a termékek piacra jutásának és értékesítésének elősegítése érdekében tanácsadást kell nyújtani kertész/agrármérnöki, illetve tartósítóiipari mérnöki szakmai tapasztalatok, továbbá marketing és kereskedelmi tapasztalatok becsatornázásával. A pilot projektek megvalósításához szükséges eszközöket biztosítani kell az azt vállaló településcsoportok számára. Előny, ha kézműves-ipari termékeket is be lehet vonni a kereskedelmi hálózatba.
Ütemezés	A 2017-2020 közötti időszakban.

10.5 Befektetés-ösztönzés a megyében

Projekt címe	Befektetés-ösztönzési információ-nyújtás a munkahelyteremtés érdekében
Projekt célja	A megyei gazdaságfejlesztési és foglalkoztatási paktum célja, hogy olyan képzési és foglalkoztatási programokat valósítson meg a közsféra, a gazdasági és a civil szféra partnerségében, amely a hátrányos helyzetű, megváltozott munkaképességű munkavállalók elhelyezkedését segíti elő. Ezzel a tevékenységgel a paktum hozzájárul az adott térségben a népesség megtartásához, az életminőség javításához, a munkaképesség fenntartásához. A foglalkoztatási paktum közvetlen célcsoportjai tehát a hátrányos helyzetű munkavállalók. Az ő foglalkoztatásuk elősegítése érdekében cél a vállalkozások közti együttműködések ösztönzése és a megyébe történő befektetések elősegítése.
Projekt indokoltsága	Ezek a tevékenységek nem teljesíthetők a paktum közvetett célcsoportjai, a szervezetek és a vállalkozások tájékoztatása és bevonása nélkül. A befektetések ösztönzése érdekében speciális, célcsoportra szabott és egyértelmű üzeneteket átadó tájékoztatásra, informálásra van szükség, szoros együttműködésben a paktum releváns partnereivel (pl.: megyei kamara, vállalkozásfejlesztési szervezetek). Foglalkoztatási szempontból a megye igen heterogén mind a bevonható célcsoportok (álláskereső) képzettségi háttere, mind pedig a munkaadók lehetőségei szempontjából. A megyében egyszerre van jelen az egyetem és az ipar együttműködésén keresztül a K+F tevékenység, az innováció és a leghátrányosabb helyzetű kistérségek fejlesztését célzó vállalkozási övezet program is. A befektetés-ösztönzésre vonatkozó információszolgáltatásnak tehát igen széles és különböző lehetőségekkel bíró kört kell lefednie: a foglalkoztatási központokként funkcionáló nagyobb városoktól, melyek elsősorban a szolgáltató szektorban, a gépgyártás és a vegyipar területén tevékenykednek, az alacsony foglalkoztatási képességgel rendelkező KKV

	szektoron át, a mezőgazdasági ágazatig, amelynek kapacitásait szintén lehetne bővíteni. Ezeket a különbségeket jól mutatja, hogy a megye munkaerő-piaci/gazdasági szempontból összetartozó területi egységei mennyire eltérő lehetőségekkel rendelkeznek: • Borsodi tengely térsége: Mezőkövesd-Tiszaújváros-Miskolc-Kazincbarcika-Ózd térség • Zemplén és Tokaj-Hegyalja térsége • Abaúj-Cserehát térsége Míg a Borsodi tengely elsősorban az iparára, szolgáltatásokra és a képzésekre, addig a Zemplén és Tokaj-Hegyalja térsége a természeti és kulturális örökség értékeire építkézhet. Abaúj-Cserehát térségében viszont a társadalmi felzárkóztatás az elsődleges szempont, itt a mezőgazdasági termelés, az élelmiszer feldolgozás, illetve a falusi turizmus lehet a befektetések célpontja.
Tevékenységek	- felzárkóztatás - vállalkozóvá válás elősegítése - befektetés-ösztönzés - innováció-ösztönzés
Ütemezés	A 2017-2020 közötti időszakban.

10.6 Mobil applikáció fejlesztése a munkaerő-piaci információ-áramlás érdekében

Projekt címe	Mobil applikáció fejlesztése a munkaerő-piaci információ-áramlás érdekében
Projekt célja	A projekt célja az, hogy gyors, naprakész információáramlást biztosítson a munkaerő-piacon a munkaadók, munkavállalók és a foglalkoztatási szerv, valamint a felnőttképzéssel foglalkozó szervezetek között.
Projekt indokoltsága	Ma már a leszakadó társadalmi rétegek is rendelkeznek okostelefonnal, noha a digitális készségek vélhetően főként a fiatalabb generációkban magasabbak. A gyors munkaerő-piaci információkra azonban szükségük van, csakúgy, mint a munkáltatóknak. A képzésekkel kapcsolatban szintén aktuális információkra van szükség, és a foglalkoztatási szerv számára pedig fontos visszajelzési és kommunikációs felület lehet egy ilyen egyszerű, gyorsan átlátható, a célcsoport számára megfelelő applikáció. Az applikációt először kisebb földrajzi területi egységen kell kipróbálni.
Tevékenységek	Az applikáció az alábbi tevékenységeket támogatja: • munkaadói igények rögzítése – rövidebb távú időnyomok (illetve pl. helyettesítések) meghirdetése a felületen – egyszerű űrlap kitöltésével, gombnyomással, ingyenesen hirdethető álláshelyek; • az applikációt használó álláskereső, inaktív csoportok, (illetve nyilvánvalóan bárki, aki regisztrál) a megjelenő

	munkalehetőségeket azonnal látják, akár az applikáción keresztül jelentkeznek; • a regisztrációs űrlap kitölthető mobiltelefonon, ám a legfontosabb személyes információk szükségesek (végzettség, tapasztalat, jelenlegi munkaerő-piaci státusz, lakhely, utazási távolság, stb.) • a Foglalkoztatási Főosztály megkapja az adatokat (a regisztrálók erről való nyilatkozata alapján), amelyet felhasznál a munkaerő-piaci prognózisok, helyzetfelmérések készítésénél; • a Foglalkoztatási Főosztály az applikációban hirdeti meg az időszakos képzéseket, illetve a tudomására jutott képzési lehetőségeket meggyeszte. Amennyiben az applikáció a kezdeti stádiumban sikeresnek tűnik, az a mögötti adatbázis építésével akár személyre szabott ajánlatokkal emelhető a rendszer hatékonysága – ezzel csökkentve a foglalkoztatási szerv közvetlen terheit.
Ütemezés	A 2017-2021 közötti időszakban.

10.7 Műszaki start-up inkubátor elindítása a megyében

Projekt címe	Technológiai start-up inkubátor elindítása Borsod-Abaúj-Zemplén megyében
Projekt célja	A projekt célja, hogy mobilitási pályát kínáljon a megye műszaki és gazdasági elitjének (beleértve a felsőoktatási és középiskolás nemzedékeket is). A sikeres start-up-ok jelentősen csökkenthetik az elvándorlási kedvet. Ugyancsak cél a megyéből elvándorolt műszaki és pénzügyi értelmiség visszavonzása a start-up inkubátor kínálta lehetőségek által. Az inkubátor nem végezne önálló befektetési tevékenységet, hanem a legsikeresebb hazai és közép-európai kockázati tőkealapoknak közvetítené ki az első szűrőn túljutott elképzeléseket.
Projekt indokoltsága	A megye gazdasága a Magyarországinál is erősebben függ a külső megrendelők, anyacégek konjunkturális állapotától. Nagyon kevés megyei székhelyű és tulajdonú értékteremtő cég működik, így a megye kis és közepes vállalkozásainak nehéz felfűződniük értékláncokra. A projekt a célcsoport egy nem hagyományos részét, az értelmiségi és gazdasági szférában dolgozó csoportokat célozza meg. A megye specifikus gazdasági helyzete miatt azonban erre is szükség van, nem elegendő a hátrányos helyzetűek és a leszakadással veszélyeztetettek támogatása.
Tevékenységek	- innovációs tér és infrastruktúra biztosítása, - az innovációs elképzelések professzionális értékelése, - mentorálás, - ingyenes pénzügyi és jogi tanácsadás - kapcsolatépítés hazai és nemzetközi befektetőkkel
Ütemezés	A 2017-2021 közötti időszakban.

10.8 Térségi modellfejlesztés egy perifériális, leszakadó térségben

Projekt címe	Térségi modellfejlesztés egy perifériális, leszakadó térségben
Projekt célja	A projekt célja az, hogy – osztrák térségfejlesztési mintákat követve – a megye egy leszakadó térségében olyan modellértékű komplex fejlesztést valósítson meg, amely a későbbiekben tudásközpontként szolgálhatja a megye minden önkormányzatát és társadalmi szervezetét.
Projekt indokoltsága	A megye specifikus adottsága és nehézségei következtében a sikeres fejlesztéshez nem elegendőek az országos eszközök és minták; innovatív fejlesztésre van szükség. A megye leszakadó térségeinek egy része kivételes jó adottságokkal bír, amelyre ígéretes komplex fejlesztési csomagot lehet építeni. Egy olyan modellfejlesztés, amely a biogazdálkodás, az olcsó alternatív energiatermelés, a környezetvédelem és a rugalmas, helyi igényekhez alkalmazkodó felnőttképzés pilléreire állva a turizmus felfuttatását tűzi ki célul, a megye más térségeinek is felfutási mintát kínálhat középtávon. Amennyiben a modellfejlesztés sikeresnek látszik, a térségi projektmenedzsment egyfajta megyei önkormányzati konzultációs és tanulmányi központként folytathatja a munkáját a későbbiekben.
Tevékenységek	- a térségi modellfejlesztés projektcsapatának összeállítása - az öt fejlesztési irány konkrét projekttervé alakítása helyi, közösségi tervezéssel, - kapcsolatépítés hazai és nemzetközi befektetőkkel - ingyenes pályázatfigyelési és írási szolgáltatás - a projektterv végrehajtása, - folyamatos monitorozás, a jó gyakorlatok gyűjtése
Ütemezés	A 2017-2021 közötti időszakban.